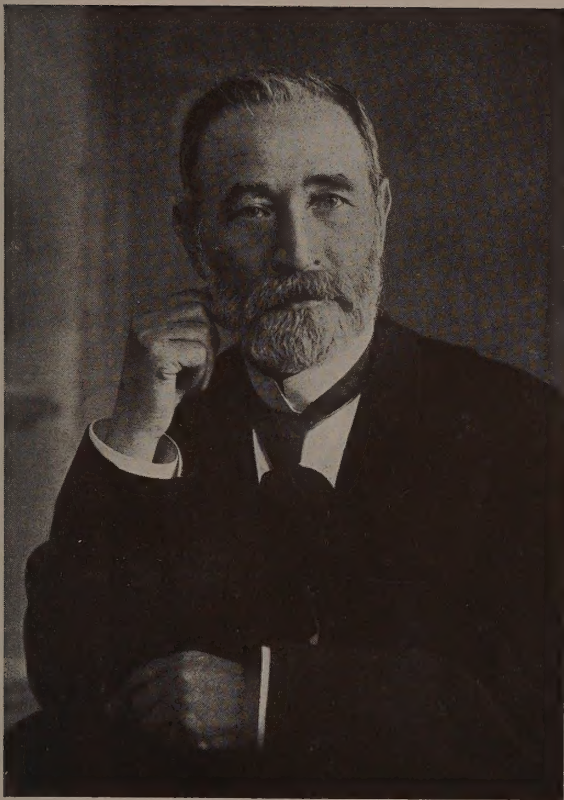
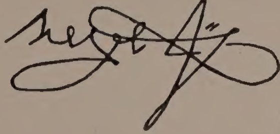
מכתבי
ט"ף שפירא

א

משל הקדמוני

מִכְתְּבֵי ט"ף שַׁפִּירָא

א

מְשַׁל הַקַּדְמוֹנִי

MESHAL HA-KADMONI

FIRST VOLUME

FROM THE LITERARY MANUSCRIPTS OF

T. P. SCHAPIRO

EDITED BY

DR. ISRAEL SCHAPIRO

PHILADELPHIA

1925

מְשַׁל הַקַּדְמוֹנִי

מְאַסֵּף

מִשְׁלֵי עָם הַמְּסוּרִים וּשְׁגוּרִים בְּפִי הָעָם

מִכְּתָבֵי

ט"ף שַׁפִּירָא

יָצָא לָאוֹר עַל־יְדֵי

דר. יִשְׂרָאֵל שַׁפִּירָא

פִילַדֶלְפִיָה

תרפ"ה

PRINTED AT
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY PRESS
PHILADELPHIA, PENNA.

ט"ף שפירא

(תר"ה–תרפ"ד)

ט"ף שפירא היה אחד הסופרים והפדגוגים המובהקים של הדור העבר.

עבודתו הספרותית החלה בסוף שנות הששים למאה שעברה, בתקופת ההשכלה, ובהיותו עוד עול ימים עלה על הבמה. הימים היו ימי דרישת תקונים ושנוי ערכין בחיי יהודי רוסיה ופולין, התנגשות הישן עם החדש ומלחמת אבות ובנים. רוחות חדשות החלו אז לקעקע את הבירות הבצורות והמוצקות של היהדות האדוקה והחסידות המאובנה. צעירי בני ישראל שטעמו מעץ הדעת ולמדו באסכולות הגוים היו קובלים על הבערות והחשכה ששררו סביבם ויבקשו דרכים, תחבולות ואֶמצעים, לשפר את החיים העברים מבית ומחוץ, באופן שיהיו מתאימים לדרישות הזמן, ו„לגול חשך מפני אור". תסיסה זו כאלו באה לקצץ בנטיעות, לבער את הגדרים והסיגים המיותרים, סבל הירושה מכמה דורות, ולהשכין באהלי שם יפיפותו של יפת. על הפרק עמדו השאלות של תקונים בדת, החנוך, הרחבת דעת השפה העברית וספרותה והפצת ההשכלה הכללית. אלה היו שאלות היום שבהן הצטמצמה הספרות העברית החדשה, ובהן טפלו סופרי הזמן ההוא מעל עמודי העתונים העברים היחידים, ביתר עז וביתר קנאה, בהתלקח המלחמה בין „המשכילים" ובין „מורדי האור" שלא רצו בתקונים, ולא רק שסרבו לותר אף על קוצו של יוד מן הנושנות אלא רדפו באף ובחמה את הנוהים אחרי החדשות.

בין הסופרים העברים הצעירים אשר עמדו בשורה הראשונה במלחמתם בעד ההשכלה והרבצת השפה העברית בקרב הדור הצעיר היה ט״ף שפירא.

ט״ף שפירא התפרסם בתור פובליציסתן, בעל סגנון חי ושוטף ודובר דבר לאשורו. מאמריו הצטינו בדיוק התכן וטהרת הלשון ומצאו הד קול בחוגי הקוראים. תשומת לב מיוחדה עוררו מאמריו בעניני החנוך העברי ותאוריו ממצב החנוך בערים שונות ב„מכתבים מפולין״. הרי היה אחד החלוצים בשדה החנוך העברי והפך בו בזמן שחשבו את העובדים בתקונו לפורצי גדר והביטו עליהם בעין רעה וצרה ומעטים היו דורשיו אף בין המתקדמים. לרגל עבודתו הפדגוגית חבר מספר ספרים ששמשו ספרי למוד ותפסו מקום הגון בספרות החנוכית. במדה לא פחותה חשובים היו מאמריו ביתר מקצעות הספרות, במחקר ובאורי המקרא והאגדה, שהיה מפרסם מזמן לזמן. הוא הראה את כחו גם בחבור פרודיות מענינא דיומא בחתימת פסיבדונימים שונים (ביניהם „יהושפט״ או „שפט מהר סיני״). סופרי הדור המפורסמים כמו רש״י פין, אב״ג, יל״ג, חז״ס וארז, לילינבלום וסמולנסקין כבדוהו מאד, באו אתו בכתובים ויבקשו עזרתו בכל מפעל ספרותי שיצא מתחת ידם.

בשנת תרל״ו הדפיס אליעזר יצחק שפירא בשביל „בית האוצר״ שיצא על ידו קבץ „ספורים״ המכלכלים ענינים שונים מקורות עמנו וחכמינו בימים שעברו, מתורגמים ומחוברים מאת ט״ף שפירא מעיר סייני.

* * *

ט״ף (טוביה פסח) שפירא נולד בעיר סייני (פלך סובלק) בשנת תר״ה לאביו ר׳ מאיר הלוי שהיה בעל בעמיו, בר אבהן ובר אורין. חנוכו היה החנוך הרגיל אצל יהודי פולין בימים ההם. בעודנו נער מתה עליו אמו. כשהעתיק אביו את מושבו

לעיר פיליפובה באותו פלך, בנשאו לו שם אשה אחרת, לקח את בנו אתו. ואמנם העיר פיליפובה לא שונה היתה בתארה וצביונה מיתר ערי פולניה הקטנות והנדחות. אותה העניות בחמר וברוח, אותה הקנאות והבערות שלטו בעצם תקפן גם בין יהודיה. אולם על כסא הרבנות שלה ישב אז רבי חיים וואססערצוג (או ר' חיים פיליפובר כפי שהיה מכונה וידוע ביותר על שם עירו), אחד הרבנים המצוינים שבדור, שזכה את הרבים בתורתו ובחכמתו והשפעתו היתה רבה על הדור הצעיר.

הרב הזה היה איש מופלא. הוא היה גאון, בקי בכל מקצעות ההלכה וחקרן בעניני הדת. כל ימיו התנהג בפרישות מתענוגי העולם ולא מש מאהלה של תורה, ולבו היה ער למאורעות החיים היום־יומיים. ובזה היה לנס, כי בהיותו משתתף בצער היחיד והרבים וחס על ממונם של ישראל הרהיב בנפשו עז להורות אף נגד הפוסקים האחרונים וכבש לו שטה מיוחדת להקל במקום שאמרו להחמיר, להתיר ולהכשיר במקום שאחרים היו אוסרים ומטריפים. באהבתו את האמת והצדק לא ידע כל משוא פנים, ולא ירא מפני שונאיו גם מפני הרבנים שאמרו להחרימו יען כי לא נשא להם פנים בהלכה והורה שלא כהוראתם. ר' חיים פיליפובר היה גם מרביץ תורה ברבים והאציל מרוחו על חבר בחורים שהיו יוצקים מים על ידיו וביניהם גם על טוביה פסח הצעיר. ברם, תלמידו זה הוא שהציב לו יד וזכרון בתולדות גדולי ישראל. במותו (בשנת תרכ"ה) נשארו כל ספריו וחבוריו בפסקים, בבאורי הלכות וחכמת ישראל, בידי יורשיו ותלמידיו מבלי ראות אור, וט"פ שפירא לא רק שהציל משארית הפליטה קצת מאמרים חשובים בפסקי הלכה, אלא ראשון היה להעריך חיי הרב הצדיק והנאור הזה ודעותיו בשורת מאמרים ב„המליץ" (שנה תשיעית

ועשירית). על יסוד מאמריו כתב שמואל יוסף פין את הביאר גרפיה של ר׳ חיים וואססערצוג בספרו „כנסת ישראל״, וראובן אשר ברודס תאר לפיהם את הרב מפיליפובה בספרו „הדת והחיים״.

מלבד הרב ר׳ חיים השפיע השפעה מרובה על התפתחותו הרוחנית של ט״ף שפירא הצעיר הרב מסרהיי (גם כן עיר קטנה באותו פלך סובלק), ר׳ יוסף אלחנן, מחבר הספר „עינות מים״, אחי־אמו. גם הרב הזה היה אחד מיחידי הסגולה בדורו: גדול בתורה, דרשן מצוין, יודע לשון וספר (חזיון בלתי רגיל בין הרבנים בימים ההם) ונאור בדעותיו. מפי שני הרבנים האלה למד טוביה פסח לא רק תורה, גפ״ת, כי אם גם דעת וארחות עולם. הם עוררו ועודדו את רוחו לבלי לפרוש עצמו מן הצבור, להיות נוח לבריות ומעורב עמהן ולבלתי התרשל בעבודת הכלל. ר׳ יוסף אלחנן שרצה לראות את בן אחותו בעל הכשרונות מושלם בכל המעלות העירהו ביחוד על הנחיצות לדעת כתב ולשון, והוא שקד על למודי החול באותה התמדה כעל למודי הקדש וישתלם במדעים כלליים וידיעת שפות. יחד עם זה קרא ושנה הרבה בספרות העברית העתיקה ובחכמת ישראל הכתובה גרמנית.

אחרי בואו בברית הנשואים בהיותו בן שבע עשרה שנה, כארח גברין יהודאין בימים ההם, ויצא לרשות עצמו, התחיל לעסוק בהוראה. בכדי „לתור את הארץ״ התגורר בתור מורה עברי בערים שונות בפולניה, ביניהן בזאקראצין, וולאצלאוועק, ופלוצק. בעיר האחרונה עבד במחיצה אחת עם ידידו הסופר אברהם יעקב פפירנא ועזר לו בחבור ספריו בלמוד שפת רוסיה. ובכל המקומות אשר ישב, אף ישיבה ארעית, עורר את האהבה בלב הנעורים אל השפה העברית והרחיב את ההשכלה בכל השדרות מבלי התחשב את המעצורים והמכשולים

שסביב שתו עליו הקנאים. עבודתו התרבותית היתה למופת. שמו הלך לפניו בכל מקום בואו.

בשנות השבעים שב לסייני, עיר מולדתו, להוציא שם אל הפעל את רעיונו הגדול שהגה מכבר ליסד בית ספר עברי מתוקן. ואמנם מוסד זה, כלו חדש במהותו ובתכונתו שלא נראה כמותו בגבולם, משך עליו חשד היראים גם בעיר מולדתו. אך נוסד בית הספר ומורים הטיפו שם לקחם שלא היו זהירים כל־כך במצוות המעשיות, ותעבור הרנה במחנה הנרגנים והמקנאים, כי עלולים חניכי בית הספר לצאת לתרבות רעה. אולם פקחיותו ואישיותו של המנהל—כי גדול היה כבודו בעיני בני עירו, אף בעיני המתנגדים לבית ספרו—עמדו לבית הספר שיתקים ויאריך ימים על פי השטה שהתוה לו מיסדו. והוא שמש גורם חשוב להרחבת ההשכלה גם מעל לגבולות מקומו. דור שלם גודל על ברכיו שנשאר נאמן לשפה העברית וספרותה, ויהי בית הספר המתוקן הזה לסמל ליתר הערים.

בשנת תרל"ח הוציא ט"ף שפירא את ספרו „עט עברי", ספר מכתבים „עשוי לתועלת נערי בני ישראל, כי ידעו וישכילו להריץ אגרותיהם בשפה ברורה, קלה ונקיה, ובטוב טעם ודעת, לפי ערך שנותיהם, מחשבותיהם והגיותיהם". אגרון זה היה דבר רצוי בזמנו. והוא מצא פרסום כל כך גדול עד שהשתמשו בו בתור ספר למוד שנים רבות וזכה למהדורות רבות, הופעה בלתי רגילה בימים ההם. כמו כן התפשט האגרון השני שלו בשם „יד ועט".

בתחלת שנות השמונים, כשהחלו הפרעות ביהודי רוסיה, יצא ט"ף שפירא לאמריקה. כשנה וחצי עשה בארצות הברית, עבר הרבה ערים ומדינות מחוף הים האטלנטי עד הים הפציפי, ובכלן התבונן אל חיי יהודי ארצות מזרח אירופא המהגרים בארץ החדשה. אולם היהדות היתה אז כה לקויה, החיים

העברים כה דלים וריקים במעוט דורשי התורה ותופשיה, עד כי נדמה שאין תקוה להיהדות להתקים באמריקה ואף המעט מן היהדות הבא אל קרבה מן החוץ עתיד להשתכח בקרב הימים. דבר זה פעל על ט"ף שפירא לעזוב את ארץ הזהב, העשירה בחמר אבל עניה ברוח, ולצדד בזכות תנועת הישוב בארץ ישראל. מאמריו „מאין ולאין" בדבר ההגירה לאמיריקה והשיבה לארץ ישראל ב„המליץ" לשנת תרמ"ב עשו בשעתם רשם גדול.

בשובו לרוסיה הוסיף לעבוד בשדה החנוך וההוראה, מתחלה בסייני ואחרי כן בעיר לודז. בעיר האחרונה השתקע כחמש עשרה שנה והעמיד שם תלמידים הרבה. בימי שבתו בלודז חבר את הספרים „שפינוזה" (ספור מחיי הפילוסוף ברוך די־שפינוזה לפי המסופר בספרו של ברטהולד אויערבאך), „עובר לסוחר", „משלי אב", „אמרי שפר".

בפרוץ מלחמת העולם הוכרח לעזוב את פולין ויד הזמן פגעה בו עד מאד. הוא היה בין הגולים לפנים רוסיה ויתענה בכל אשר התענו יתר אחיו בני עמו. אחר שביתת הנשק התישב בבית בתו בעיר קאלווואריה, בליטה, ונשאר שם עד יומו האחרון.

וימת ט"ף שפירא ביום השני, ג' ניסן תרפ"ד, בשנת השבעים ותשע לימי חייו, והובל לקברו בעיר קאלווואריה אשר במדינת ליטה.

* * *

הספר „משל הקדמוני" הוא אחד הספרים מכתבי ט"ף שפירא שנשארו אחרי מותו.

הריהו מאסף של משלי־עם המסורים ושגורים בפי העם.

מתנאי המשלים והפתגמים אשר כח בהם למשוך לב הקוראים ולהשאיר רשם קים בנפשו–שיהיו ערוכים בקצרה

ובסברא, קצרים בדבורם וארוכים במובנם. המחבר לקט וברר מספרים וסופרים, משלהם ומשלו, את המשלים היותר נמרצים ומסולתים, שכל פסוק ופסוק הנהו ענין בפני עצמו, עבדם בלשון קלה ונוחה ויסדרם על פי א"ב למען שיהיה נוח לקנותם, נוח לזכרם וקשה לאבדם, והיו שמורים בפי הדור, כקטן וגדול.

ספר זה, שלפי סדורו וערכו יש בו תועלת מיוחדה לקוראים הצעירים, הריהו הוספה חשובה ליצירותיו הפדגוגיות של המחבר המנוח אשר כל ימיו שקד על תקנתם של בני הנעורים לבל תמוש השפה העברית מפיהם.

דר. ישראל שפירא

ושינגטון, ט"ו בשבט, תרפ"ה.

מְשַׁל הַקַּדְמוֹנִי

פרק א

1) אֱהַב אֶת הָאֱמֶת בְּכָל מְאֹדֶךָ, אָז יִכּוֹנוּ כָל מַעֲגָלֶיךָ. 2) בְּכֹל אֲשֶׁר תַּחַת הַיָּרֵחַ, אֵין אִישׁ בִּמְנָת חֶלְקוֹ שָׂמֵחַ. 3) גַּאֲוָה מִתְגּוֹלֶלֶת בַּחוּץ כְּאַבְנֵי גִיר, וְכָל חָפֵץ בָּהּ יִקְחֶנָּה בְּלִי כָל מְחִיר. 4) דְּלֵה מַיִם מִנִּי בוֹר, אַל יַשְׁלִיךְ בּוֹ צְרוֹר. 5) הָאֶבֶן בַּבִּצָּה וּבָאֲגָם, לֹא תַכֶּה גַלִּים כְּבַנָּהָר וּבַיָּם. 6) וָדוֹן אֲבִי כָל עָוֶל, וּמָדוֹן אֵם כָּל הָבֶל. 7) חֹבֵק יָדָיו בָּעֲצַלְתַּיִם, אַל יְקַוֶּה לְבִרְכַּת שָׁמַיִם. 8) טוֹב נָדִיב מִדַּלַּת הָעָם מִנָּבָל בֶּן מְרוֹמֵי הָעָם. 9) יֵשׁ עֲשִׁירִים אֲשֶׁר בְּכָל מְאֹדָם יְקַנְאוּ בְגוֹרַל אֶבְיוֹנֵי אָדָם. 10) כָּל עֹשֶׁר הוּא אֹשֶׁר, אַךְ לֹא כָל עָשִׁיר מְאֻשָּׁר. 11) לֹא כָל הַנּוֹצֵץ בְּמַרְאֵהוּ זָהָב מוּפָז הִנֵּהוּ. 12) מִי שֶׁאֵינוֹ אֹכֵל שׁוּם, אֵין רֵיחוֹ נֹדֵף כְּלוּם. 13) נֶאֱמַן־רוּחַ יֵאָמֵן עַל דִּבְרָתוֹ, וּבְלִיַּעַל יִתָּפֵשׂ גַּם בִּשְׁבוּעָתוֹ. 14) סֵדֶר בְּהוֹצָאָה, מַעֲלָה נִפְלָאָה. 15) עָנִי וּבָרִיא אוּלָם בְּדַלַּת מְעוֹנוֹ, מְאֻשָּׁר מִנִּי מֶלֶךְ חוֹלֶה בְּאַרְמוֹנוֹ. 16) פָּרֹחַ תִּפְרַח כַּחֲבַצֶּלֶת, אִם תַּרְחִיק מִמְּךָ אִוֶּלֶת. 17) צָרֵי לְאָדָם לִיגוֹנוֹ וַאֲסוֹנוֹ, תִּקְוָתוֹ וּבֵאלֹהִים

בִּטְחוֹנוֹ. 18) קֶסֶם לְמַפְתֵּחַ זָהָב וְכֹחַ, כָּל דֶּלֶת וְשַׁעַר לִפְתֹּחַ. 19) רַב אָדָם מֵנִיחַ פְּשָׁעָיו עַל גַּבֵּהוּ, וּפִשְׁעֵי אֲחֵרִים עַל חָזֵהוּ. 20) שֶׂה צְרוּעָה אַחַת בָּעֵדֶר, מַמְאֶרֶת אֶת כָּל הָעֵדֶר. 21) תּוֹרַת אֱמֶת לָעַד קַיֶּמֶת.

פרק ב

1) אוֹהֵב יָשָׁן וְיַיִן יָשָׁן לֹא יָפוּג טַעְמוֹ. 2) בְּמַעֲשֶׂה וְלֹא בִּדְבָרִים, יְהֻלַּל אִישׁ בַּשְּׁעָרִים. 3) גֶּבֶר מַשְׁלִיךְ עַל אֵל יְהָבוֹ, יָנוּחַ בֶּטַח עַל מִשְׁכָּבוֹ. 4) דִּבְרֵי תְבוּנָה וָדַעַת, נְעִימִים לְאֹזֶן שֹׁמַעַת. 5) הָאָדָם חוֹשֵׁב וְדוֹאֵג, וַאֲדֹנָי יוֹשֵׁב וְלוֹעֵג. 6) זִמְרַת הַצּוֹעֲנִי תִּתְקְפֶנּוּ, בְּעֵת רַעֲבוֹנוֹ יְצִיקֶנּוּ. 7) חַדָּה מֵחֶרֶב פִּיּוֹת דִּבָּה, וּמִמֶּנָּה לְכָל רָעָה נְסִבָּה. 8) טוֹב גּוֹזָל אֶחָד בְּיָדַיִם מֵאֶלֶף תּוֹרִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. 9) יַחַשׂ בְּמִשְׁפָּחָה תְלוּיָה, וּפַרְנָסָה בִּמְלָאכָה מְצוּיָה. 10) כַּד לַמַּבּוּעַ נִצְמֶדֶת, לִשְׁבִירָה עוֹמֶדֶת. 11) לֹא יִפּוֹל בַּפַּח מַהֵר, אִישׁ יוֹדֵעַ לְהִזָּהֵר. 12) מְזֵי רָעָב וּמֵחֹסֶר כֹּל, גַּם הַזָּמִיר לֹא יָרִים קוֹל. 13) נִבְחָר מֵהוֹן חָכְמָה וּבִינָה, וְיוֹתֵר מֵהֶן נֶפֶשׁ עֲדִינָה. 14) סָכָל כִּי תַעֲמָד לוֹ סִכְלָתוֹ, יִלְעַג לְכָל נָבוֹן בְּגַאֲוָתוֹ. 15) עֹבֵד כָּל הַיּוֹם בֶּאֱמוּנָה, יָשֵׁן

כָּל הַלַּיְלָה בִּמְנוּחָה. 16) פִּשְׁתָּה כֵהָה יְכַבֶּה גַם חֲסַר דֵּעָה. 17) צִלְצַל הַפַּעֲמוֹנִים בְּלֹא עֵת, אוֹת לֶחָג אוֹ לַמֵּת. 18) קִפֵּץ יָדוֹ מֵאֶבְיוֹן אָחִיהוּ, גַּם שַׁדַּי שַׁחַת עָלָיו יָרִיעוּ. 19) רָחָב מְבוֹא בֵּית הַכְּלוּא, וְצַר מְאֹד הַמּוֹצָא מֶנְהוּ. 20) שָׂבֵעַ לְמַלְאוֹת בִּטְנוֹ אָהֵב, לֹא יַאֲמִין לָרָעֵב. 21) תָּמִים עִם יְיָ אֱלֹהָיו, לֹא יִשָּׂא נַפְשׁוֹ לַשָּׁוְא.

פרק ג

1) אוֹהֵב לֹא יַפְרִיד, וְשׁוֹכֵב לֹא יַחֲרִיד. 2) בְּאֵין מְלָאכָה וּמִשְׁלַח יָד, לֹא יָבוֹא גָד. 3) גֶּבֶר בִּיקָרוֹ, כִּי יָקִים דְּבָרוֹ. 4) דֹּבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, רַק יְיָ אֲהֵבוֹ. 5) הַשִּׁנַּיִם וְהַשְּׂפָתַיִם לְהַלָּשׁוֹן חוֹמוֹתַיִם. 6) וָזֶה שֶׁלִּבּוֹ כַּשָּׁמִיר הִנֵּהוּ, לֹא יָחוּשׁ אַהֲבָה לְרֵעֵהוּ. 7) חֲלוֹם יְמֵי חַיֵּי גֶבֶר, וְשִׁבְרוֹ הַקֶּבֶר. 8) טֶבַע בַּשִּׁבֹּלֶת יַחֲזִיק בְּרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת. 9) יוֹנִים צְלוּיוֹת תְּעָשֶׂינָה, אֶל פִּי אוֹכֵל לֹא תְעוּפֶינָה. 10) כָּל אָדָם יַחֵז אָשְׁרֵהוּ, בַּאֲשֶׁר לֹא תַשִּׂיג יָדֵהוּ. 11) לֹא יִכָּשְׁלוּ הָרַגְלַיִם, רַק לְאַשְׁמַת הָעֵינַיִם. 12) מֵאוֹר הָאֱמֶת כִּי זֹרֵחַ, אֹפֶל הַשֶּׁקֶר כָּלִיל בֹּרֵחַ. 13) נְדָרִים וּקְרוֹבִים רָשִׁים, רַק בְּעֵת צָרָה נִדְרָשִׁים. 14) סוֹד צָפוּן בַּלֵּבָב וְהֶגְיוֹנוֹ, יַעֲלֶה הַשִּׁכּוֹר

עַל לְשׁוֹנוֹ. 15) עֵזֶר לֹא בִזְמַנּוֹ עוֹלָה, כִּרְפוּאָה אַחֲרֵי מוֹת הַחוֹלֶה. 16) פַּלֵּס מַעֲשֶׂיךָ בַּפֶּלֶס, וְלֹא תִהְיֶה לְלַעַג וּלְקֶלֶס. 17) צַח וְאָדוֹם הַתַּפּוּחַ, וּבְקִרְבּוֹ תוֹלַעַת תָּנוּחַ. 18) קָטֹן הַשֹּׁהַם בְּתָאֳרוֹ, וְגָדוֹל מְאֹד מְחִירוֹ. 19) רַבִּים אוֹהֲבִים בְּעֵת הַטּוֹבָה, וּמְעַט מִזְעָר בְּעֵת צָרָה וְהֹוָה. 20) שֶׂה עִוֵּר וּפִסֵּחַ, לֹא יַעֲלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ. 21) תִּקְוָה לַגּוֹלֶה אֶל אֶרֶץ נוֹד, וְהוֹלֵךְ אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ לֹא יָשׁוּב עוֹד.

פרק ד

1) אוֹיְבֵי הַסּוּס רַגְלָיו, וְשֹׂטְנֵי הָאָדָם עֵינָיו. 2) בְּזָהָב סָגוּר, חֲלוּדָה לֹא תָגוּר. 3) גְּדִי עֹמֵד בְּרֹאשׁ הַגָּג, לִזְאֵבִים רְעֵבִים יִלְעָג. 4) דּוֹרֵשׁ וְשׁוֹאֵל עֶשֶׂר פְּעָמִים, לֹא יִשְׁגֶּה כָּל הַיָּמִים. 5) הָאָסוֹן בַּחֲרוֹת אַפּוֹ, לֹא יָבֹא בְגַפּוֹ. 6) זְאֵב יַחֲלִיף צִבְעוֹ, אַךְ לֹא יָמִיר טִבְעוֹ. 7) חַזָּן מוֹרֶה דֵעַ, וְרַב לְזַמֵּר יוֹדֵעַ, לִשְׁנֵיהֶם אֵין שׁוֹמֵעַ. 8) טוֹב אוֹכֵל בְּשִׂמְחָה פַּת חֲרֵבָה, מֵאוֹכֵל מַעֲדַנִּים בְּמַעֲצֵבָה. 9) יֶעֱרַב לַחֲמוֹר נְעִירָתוֹ, כְּמוֹ לַזָּמִיר נְגִינָתוֹ. 10) כֵּהֶה מַרְאֵה הַזַּיִת לָעֵינַיִם, וְשַׁמְנוֹ מֶה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים. 11) לֹא יֵדַע זָר, לְמִי לַחֵץ

נַעַל צָר. 12) מִזְבֵּחַ אוֹ בָּמָה, אַחַת הִיא לְרָחֵל נָאֱלָמָה. 13) נוֹטֵר שִׂנְאָה בִּלְבָבוֹ, בְּקֶרֶב מְרֵעִים מוֹשָׁבוֹ. 14) סָכָל כִּי יַשְׁלִיךְ אֶבֶן בַּיָּם, עֲשָׂרָה חֲכָמִים לֹא יְמִישׁוּהָ מִשָּׁם. 15) עִם חָכָם לַהֲרוֹס, וְלֹא עִם סָכָל לִבְנוֹת. 16) פַּאֲרֵי הַגְּוִיָּה תֹּךְ וּרְמִיָּה, וַעֲדִי עֲדָיִים יוֹנוּ הָעֵינַיִם. 17) צְבָא הַמְּדָנִים יִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת, בִּמְקוֹם אִשָּׁה עַל אִישָׁהּ שׁוֹרֶרֶת. 18) קֶרֶן לוֹ הָיָה לַחֲזִיר, וְהֵמִית אָדָם וּבְעִיר. 19) רְחֵלִים וְעִזִּים כִּי יְגוֹזָזוּ, בְּנֵי צֹאן יִרְגָּזוּ. 20) שׁוֹדְדִים יַחַד כִּי יָרִיבוּ, שְׁלָלָם לַשְּׁדוּדִים יָשִׁיבוּ. 21) תַּפּוּחֵי זָהָב לֹא יַשְׁקִיטוּ רָעָב.

פרק ה

1) אַחֲרִית מְרִיבָה וּשְׁכָרָה, עָמָל וְדֵי צָרָה. 2) בְּחַכָּה תִלָּכֵד דָּגָה, וּבֶן אָדָם בִּשְׁגָגָה. 3) גְּזֵרָה וָחֹק לֹא יֵדַע הֲנָחָה, וּמִסְחָר לֹא יַכִּיר קִרְבַת מִשְׁפָּחָה. 4) דַּבֵּר שְׁקָרִים יַכְבִּיר דְּבָרִים, וּמִדִּבּוּר קַל וְאֹמֶר יָכִין מְלֹא הָעֹמֶר. 5) הַחַי בְּלִי חֶשְׁבּוֹן וּמַחֲשָׁבֶת, יִפְגָּעֵהוּ בְּלִי וִדּוּי הַמָּוֶת. 6) זֶה שֶׁחַיָּיו תְּלוּאִים בְּנֵס, חָשׁוּב כַּמֵּת. 7) חֲסַר לֵב כְּסִיל וּבַעַר, גַּם כִּי יִזְקַן חוֹתְמוֹ נַעַר. 8) טוֹב דַּל מִנֹּעַר, מֵעָשִׁיר מְכַחֵשׁ וְחָבוּשׁ

בַּסַּהַר. 9) יֶלֶד קָטָן כִּי יָשִׂיחַ לְתֻמּוֹ, גֵּרָה יָגֹּר שֶׁל אָב אוֹ שֶׁל אִמּוֹ. 10) כָּל גִּבֵּן רוֹאֶה בְעֵינֵיהוּ רַק גַּבְנוּן רֵעֵהוּ. 11) לֹא מִכָּל אֹרֶן יֵעָשֶׂה תֹּרֶן. 12) מִתְאוֹנֵן בְּדֵי לוֹ לֶחֶם וּמַיִם, לֹא יִרְעָנוּ גַּם גֹּרֶן וְיֶקֶב. 13) נוֹשֶׁה נֹגֵשׂ בְּחוֹב רֵעֵהוּ, מְאַחֵר לְשַׁלֵּם נִשְׁיֵהוּ. 14) סוּס גָּנוּב מִבְּעָלָיו, אֵין מַבִּיט אֶל שִׁנָּיו. 15) עַד שָׁמֵן יֵרָזֶה רָזֶה גֹּוֵעַ, וְרָעֵב יָמוּת עַד יִרְעַב שָׂבֵעַ. 16) פִּסַּת בָּר תְּהִי נָא וּבִרְכַּת חַיִּים, וְיִמָּצְאוּ גַּם רֶכֶב וְרֵחַיִם. 17) צִדְקַת הָאָדָם וְיִשְׁרָתוֹ, עֲטָרוֹת לְרֹאשׁ עָשְׁרוֹ וְהַצְלָחָתוֹ. 18) קוֹנֶה דָבָר בְּזוֹל בְּשַׁעַר עִירוֹ, יָקָר יַעֲלֶה לוֹ מְחִירוֹ. 19) רֹאשׁ סָכָל כִּי תַכֶּה וּפְצָעוֹ, וְנָטַשׁ דְּבַר רֹאשׁוֹ וְדָאַג לְכִבְעוֹ. 20) שְׁאָר רוּחַ לַחֲכָמִים וּנְבוֹנִים, וּשְׁאָר כֹּחַ לֶחָרָשִׁים וְלַבּוֹנִים. 21) תּוֹשִׁיעַ לְךָ יָדֶךָ, וִימִין יְיָ תִּסְמְכֶךָ.

פרק ו

1) אוֹהֲבִים לְעִתּוֹת בַּצָּרָה, יַעֲלוּ עַל כַּף אַחַת עֲשָׂרָה. 2) בְּהִי וָהֶגֶה לֹא תְּנַצַּח הַפֶּגַע. 3) גְּדוֹלוֹת מְבַקֵּשׁ רַב מִדֵּי עֶרְכּוֹ, בְּפֶתַח עֵינַיִם יֹאבַד דַּרְכּוֹ. 4) דְּבַר אֱמֶת וָטוֹב, יִנְחַל מָקוֹם בַּלֵּב. 5) הָאִישׁ

הָאֻמְלָל בְּחַיֵּיהוּ, גַּם אִם יִפֹּל עַל גַּבֵּהוּ יִפְצַע חָטְמֵהוּ. 6) זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָר בִּמְגוּרָה, מִמְּחִתַּת רְעָבוֹן לֹא יִירָא. 7) חֵפֶץ הֶעָנִי יְשַׂמְּחֶנּוּ, בְּאָבְדוֹ אוֹתוֹ וְיִמְצָאֶנּוּ. 8) טוֹב לָאִישׁ שֶׁנּוֹלַד בְּשָׁעָה מַצְלַחַת, מִן הַנּוֹלָד מֵאַנְשֵׁי הַיַּחַשׂ. 9) יָפֶה בְּעִתּוֹ צְחוֹק, אִם רַק לֹא יַעֲבוֹר חֹק. 10) כָּבֵד עֲשׂוֹת דָּבָר בְּדַעַת, וְנָקֵל לִמְצֹא בְּכָל דָּבָר מִגְרַעַת. 11) לֹא דְבִים וְלֹא יַעַר, לֹא שֵׂעָר וְלֹא תַעַר. 12) מִגָּבֶר צָלֵחַ גַּם הַשָּׂטָן בֹּרֵחַ. 13) נֶפֶשׁ רְחָבָה אֵשׁ לֶהָבָה, וְנֶפֶשׁ רְצוּיָה דֶשֶׁן רְוָיָה. 14) סֵבֶל לֹא יִכְבַּד עַל גֵּו, כְּמַשָּׂא דְאָגוֹת בַּלֵּב. 15) עֶשֶׂר סוּגָרוֹת לַמֶּלְתַּחַת, וְלֹא דַלּוֹת אַחַת. 16) פִּרְצָה קוֹרְאָה לַגַּנָּב. 17) צַדִּיק אָבַד לְדוֹרוֹ אָבַד. 18) קָטֹן וְדַק הַמַּחַט, וִיכַלְכֵּל גֶּבֶר וּבֵיתוֹ יַחַד. 19) רִיב וּמִשְׁפָּטִים יְרוֹשְׁשׁוּ בָתִּים. 20) שֶׁבַע פְּעָמִים לָמֹד לָבֹר, וּפַעַם אַחַת לִגְזֹר. 21) תְּמִיהוֹת שְׁתַּיִם נִכְנָסוֹת בְּאָזְנַיִם.

פרק ז

1) אֲבֵדַת אִישׁ יִמְצָא רֵעֵהוּ, וּבְכִית הָאֶחָד גִּיל לְמִשְׁנֵהוּ. 2) בַּחֲצִי הַלַּיְלָה לִנְעוֹרִים, כָּל הַתַּרְנְגֹלִים שְׁחוֹרִים. 3) גִּיל וְעֶצֶב נַחַת וָקֶצֶף, אִישׁ מֵרֵעֵהוּ נִרְדָּף

הִנֵּהוּ. 4) דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת וַהֲבָלִים, נִכְנָסִים רַק בְּאָזְנֵי הַסְּכָלִים. 5) הָאֱמֶת אוֹר לָעֵינַיִם, וְהַכָּזָב פַּח לָרַגְלַיִם. 6) זְבוּב עַל קֶרֶן פָּר יוֹשֵׁב, וְכָמוֹהוּ יַחֲרוֹשׁ חוֹשֵׁב. 7) חוֹחַ יִפְגֹּשׁ חוֹחַ, וְשׁוֹשַׁנָּה תִּשַּׁק שׁוֹשַׁנָּה. 8) טוֹב חֵן שָׁמַיִם מֵעֲדִי עֲדָיִים. 9) יָקָר הוֹלֵךְ יָרֵחַ, גַּם כִּי הַכֶּלֶב נֹבֵחַ. 10) כָּל דָּבָר שְׁמוּעָתוֹ מוֹסֶפֶת עַל רְאִיָּתוֹ. 11) לְקַבָּה רְעֵבָה כָּל שִׁירָה תּוֹעֵבָה. 12) מָקוֹם חָפְשִׁי מִפְּגָעִים, רַק בְּעֵמֶק הָרְפָאִים. 13) גֶּבֶר יָשׁוּב לְבִצָּרוֹן גַּם אַחֲרֵי מִשְׁנֶה שִׁבָּרוֹן. 14) סְיָג לְחָכְמָה שְׁתִיקָה. 15) עַל יַד הַלִּמּוּד שֶׁבַע, חֲזָקָה יַד הַטֶּבַע. 16) פְּגֹשׁ דֹּב בַּיַּעַר, וְאַל כְּסִיל וָבַעַר. 17) צָרַת רַבִּים חֲצִי נֶחָמָה. 18) קָנֶה עוֹמֵד בְּקוֹמָה זְקוּפָה, שִׁבָּלְתּוֹ מִקְּדִים שְׁדוּפָה. 19) רֹדֵף אַחַר שְׁנֵי עֲפָרִים כְּאֶחָד, לֹא יַשִּׂיג גַּם אֶחָד. 20) שִׁכּוֹר בְּעַד עֲוֹנוֹ יְכַפֵּר יֵינוֹ. 21) תָּמִיד יָרוּץ אִישׁ חָרוּץ, לְהָבִיא לְבֵיתוֹ לַחְמוֹ וּכְסוּתוֹ.

פרק ח

1) אֵין אַחֲרִית וְאֵין תִּקְוָה וְתוֹחֶלֶת, בִּמְלָאכָה שֶׁאֵין בָּהּ תּוֹעֶלֶת. 2) בְּאֵין צָרָה אֵין רְוָחָה, בְּלִי רָזוֹן אֵין שֹׂבַע, וּבְלִי פַּחַד אֵין תִּקְוָה. 3) גְּבִיעֵי זָהָב מַה

יִסְכְּנוּ לִבְעָלֵימוֹ, אִם דִּמְעָה כְּמֵי מָלֵא תִּמְלָאֵמוֹ. 4) דִּבַּת עָם וְדִבְרֵי בֶלַע, יֵשׁ שֶׁיַּכְאִיבוּ יוֹתֵר מֵאַבְנֵי קֶלַע. 5) הָאַהֲבָה עַוֶּרֶת עֵינַיִם, וְהַקִּנְאָה מְלֵאַת עֵינַיִם. 6) זֶה שֶׁיָּשִׂים תְּהִלָּה בְּכָל הָאֲנָשִׁים, סוּרוֹ רָע וְאַרְסוֹ אֶרֶס נְחָשִׁים. 7) חֲסַר כֹּחַ חוֹפֵר וַחֲסַר דֵּעַ סוֹפֵר, לָרִיק יִיגְעוּ שְׁנֵיהֶם. 8) טוֹב מְעַט שְׂדֵה תְבוּאָה, מֵרֹב אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. 9) יָקָר נֹאד מַיִם בָּעֲרָבָה, מִכֹּר שֶׁמֶן בְּאֶרֶץ נוֹשָׁבָה. 10) כָּל אִישׁ שׁוֹפֵט זוּלָתוֹ, עַל פִּי תְכוּנָתוֹ וּתְבוּנָתוֹ. 11) לֹא לַדָּגִים לָצוּד עַכְבָּרִים, וְלֹא לָאִשָּׁה מְלָאכֶת הַגְּבָרִים. 12) מִי שֶׁלֹּא יְסַדֵּר הוֹצָאוֹתָיו לְמַעֲנוֹ, יַעֲנִי קוֹדֶם זְמַנּוֹ. 13) נִדְבַת נָדִיב תָּבִיא בְרָכָה, וּמִקְשַׁת כִּילַי אֲנָחָה. 14) סֹגֵר דַּלְתֵי בֵיתוֹ בִּפְנֵי עֲנִיִּים גֹּלִים, יִפְתַּח שְׁעָרָיו לְרוֹפֵא חוֹלִים. 15) עַל חָכְמָה וּמְלָאכָה כִּי יִחְיֶה גֶּבֶר, יְאֻשַּׁר חֶלְקוֹ וְלֹא יֵדַע שָׁבֶר. 16) פִּסֵּחַ יְלִיד עִיר פִּסְחִים כֻּלָּם, בְּעֵינָיו בַּעַל מוּם הוּא הַמְשֻׁלָּם. 17) צְבִי וְאַיָּל טֶרֶם הַצַּיָּד יְצוּדֶנּוּ, לֹא יַעֲשֶׂה מַטְעַמִּים מִמֶּנּוּ. 18) קָנֵה בְשֵׁם הַטּוֹב לֹא יִצְמַח לָרוֹב, וְרוֹשׁ וְלַעֲנָה יִפְרַח עַל כָּל מַעֲנָה. 19) רוֹדֵף כָּבוֹד וּלְהִשְׂתָּרֵר אֲהָבוֹ, הוּא כְּחָתוּל הָרוֹדֵף אַחַר זְנָבוֹ. 20) שְׂבָכָה לְחַלּוֹנוֹת וּמַנְעוּל לִשְׁעָרִים, מִבְטָח וּמִשְׁמָר רַק בִּפְנֵי יְשָׁרִים.

21) תֹּפֵשׂ בִּמְלָאכָה לוֹ זָרָה, לֹא יִנְחַל נֵזֶר תִּפְאָרָה.

פרק ט

1) אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ בְּקוֹל אָבִיהוּ וּדְבָרוֹ, יַקְשֵׁב וְיִשְׁמַע לְקוֹל שֵׁבֶט מוּסָרוֹ. 2) בְּחֶשְׁכַת לַיְלָה וְחַשְׁרַת עָבִים, לֹא נִכְּרוּ אֲרָזִים לִפְנֵי עֲרָבִים. 3) גָּמָל בָּא קַרְנַיִם לִתְבֹּעַ, וְיָצָא דִינוֹ אָזְנָיו לִגְרֹעַ. 4) דַּל גֵּאֶה וְזָקֵן מְנָאֵף, אֱלֹהִים וְאָדָם יְתָעֵב. 5) הָאָדָם בִּימֵי אָשְׁרוֹ וְשַׁלְוָתוֹ, גַּם אוֹיְבָיו יִצְהֲלוּ לִקְרָאתוֹ. 6) זֶה שֶׁהַצְלָחָתוֹ עֹמֶדֶת לוֹ, תַּרְנְגֹלוֹ בֵּיצִים יְמַלֵּט, וְשׁוֹרוֹ כְּפָרָה יְפַלֵּט. 7) חֹתֶה בְּאֵפֶר כִּירָה, יִמְצָא זִיקָה מְאִירָה. 8) טוֹב לָאִישׁ פַּת חֲרֵבָה בִּמְעוֹנוֹ הַצָּר, מִבַּרְבּוּרִים אֲבוּסִים עַל שֻׁלְחַן זָר. 9) יַד מוֹרְדֵי אוֹר רָמָה, עֵת חָשְׁכוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה. 10) כֹּחַ וּמֹחַ כִּי יְשֻׁגָּבוּ, עֲבוֹדָתָם פּוֹרִיָּה וְרַבַּת תּוּשִׁיָּה. 11) לֹא יָרֹק אָדָם נִשְׁמָתוֹ, כָּל עוֹד בַּחַיִּים חַיָּתוֹ. 12) מַחְשְׁבוֹת קֶרֶב וּכְלָיוֹת, עַל פְּנֵי הָאָדָם גְּלוּיוֹת. 13) נְבָלָה בְּחֹנֶף מְיֻפָּה, סִיגִים עַל חֶרֶשׂ מְצֻפֶּה. 14) סָכָל כִּי יֵצֵא לַעֲרֹב מַעֲרָבוֹ, יִשְׂמַח הַחֶנְוָנִי וְיָגֵל לְבָבוֹ. 15) עֹבֵר מִתְעָרֵב בְּרִיב לֹא לוֹ, יְבֹאוּהוּ מַהֲלֻמּוֹת לֹא לוֹ.

16) פֹּתֵחַ לָעֲנִיִּים מַמְגוּרוֹ, יִפְתַּח לוֹ אֱלֹהִים גַּם אוֹצָרוֹ.
17) צִפּוֹר בְּלִי קֵן נוֹדֶדֶת, עָם בְּלִי אֶרֶץ מוֹלֶדֶת.
18) קֶרֶן אִישׁ אִם רָמָה, אָז גַּם אֲבָנָיו שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה.
19) רַבִּים הֵם אֲשֶׁר שַׁלְוַת זוּלָתָם תִּגְזֹל שְׁנָתָם.
20) שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן תִּשְׂבַּעְנָה, וְעֵינֵי אָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה.
21) תּוֹר וְזָמִיר לְמִינָם יִתְחַבָּרוּ, וְכָל עֹרֵב לְמִינוֹ.

פרק י

1) אַדֶּרֶת זָרָה לֹא תְחַמֵּם בַּקָּרָה. 2) בֵּית חוֹמָה וּמְצָדוֹת, לֹא יִבָּנֶה מִבְּלִי אַבְנֵי מוֹסָדוֹת. 3) גַּם אֶל הַיכַל חָסוֹן יַחְדּוֹר הָאָסוֹן. 4) דָּבָר חָרוּץ כְּבָרָק יָרוּץ. 5) הַחָכְמָה תִּפְאֶרֶת בִּימֵי הָרְוָחָה, וְנֶחָמָה וּמַרְפֵּא בִּימֵי אֲנָחָה. 6) זְאֵב וְכִילַי שֶׁפָּק לֹא יֵדְעוּ שְׁנֵיהֶם. 7) חוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק. 8) טֶבַע בְּמֵי הַיָּם לֹא יְחַתְּנוּ קוֹל הֲמוֹן הַגֶּשֶׁם. 9) יֵשׁ נָבָל רֹדֵף קָדִים, וְאֹכֵל פְּרִי מְגָדִים. 10) כָּל דַּרְשָׁן בִּזְמַנּוֹ, דּוֹרֵשׁ אֶת הַמִּקְרָא לְמַעֲנוֹ. 11) לָאָדָם הָעֲבוֹדָה וְהַיְגִיעָה, וְלַיְיָ הַבְּרָכָה וְהַתּוּשִׁיָּה. 12) מוּם הַשַּׁקְרָן וְחֶסְרוֹנוֹ, כְּזָבוֹ וּקְצַר זִכְרוֹנוֹ. 13) נוֹדֵד בְּמִדְבַּר יְשִׁימוֹן, לֹא יִתְאַו תְּאֵנָה וְרִמּוֹן. 14) סַלֵּי חֹרִי לֹא תְמַלְאֵמוֹ מַיִם,

וִידֵי אֶבְיוֹנֵי עָם נִדְבַת כַּפַּיִם. 15) עַל מַיִם עֲרָבָה, לֹא לִמְלָאכָה וְלֹא לְלֶהָבָה. 16) פּוֹעֵל חָרוּץ עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ לְאִטּוֹ, וְגוֹמֵר הַכֹּל בְּעִתּוֹ. 17) צֹרֵר מַיִם בְּנֹאדוֹת בָּלִים, מְגַלֶּה סוֹדוֹ לַאֲנָשִׁים סְכָלִים. 18) קָטֹן הַצְּלָצַל וִיצַלְצֵל בְּקוֹל. 19) רַחֲמָן לָאַכְזָרִים, אַכְזָר הוּא לַיְשָׁרִים. 20) שָׂכָר מְעַט יְגָרֵשׁ אֶת הַמַּחְסוֹר לְאַט. 21) תִּקְוָה בְּלִי עֲשִׂיָּה, עֹגֶן בְּלִי אֳנִיָּה.

פרק יא

1) אֲנָךְ לְכָל בִּנְיָן, וָאֱמֶת לְכָל עִנְיָן. 2) בְּמַיִם עֲכוּרִים וּמוּפְלָגִים, טוֹב לָצוּד צֵיד דָגִים. 3) נַאֲוָה וְאִוֶּלֶת עַל עֵץ אֶחָד יִגְדָּלוּ. 4) דְּרוֹר אַחַת מִסָּבִיב לֹא תְחַדֵּשׁ הָאָבִיב. 5) הַהֶכְרֵחַ לֹא יִשְׁמַע פְּקוּדָה וְלֹא יִצֹּר תְּעוּדָה. 6) זוֹלֵל וְסֹבֵא סְמוּכִים לְבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. 7) חֵטְא חָטָא הַכְּפִיר, וְלַעֲזָאזֵל יְשֻׁלַּח הַשָּׂעִיר. 8) טוֹב בֵּיצָה אַחַת הַיּוֹם, מִשִּׁבְעָה אֶפְרוֹחִים לְמָחֳרָתוֹ. 9) יָשֵׁן עִם כְּלָבִים יַחַד, לֹא יִיקַץ מִבְּלִי פַּרְעֹשִׁים. 10) כָּל כֹּחַ יָבִיא פִּרְיוֹ, וְכָל עָמָל שָׂכָר. 11) לְשׁוֹן הַמֹּאזְנַיִם אִלֶּמֶת, וּמְדַבֶּרֶת תָּמִיד אֱמֶת. 12) מַכַּת אֶגְרוֹף תַּחֲלוֹף, וּמַכַּת לָשׁוֹן תַּעֲמוֹד.

13) נִשְׁבְּרָה הָאֳנִיָּה, נִדְּחָה כָּל תּוּשִׁיָּה. 14) סְתִירַת זְקֵנִים בִּנְיָן, וּבִנְיַן נְעָרִים סְתִירָה. 15) עָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. 16) פַּחַד קָשֶׁה יַיִן מְפִיגוֹ. 17) צָרוֹת אַחֲרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. 18) קַחַת לֹא יוּכַל מֵת, וּמְקַבֵּל לֹא יוּכַל תֵּת. 19) רַב אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ רַק בְּהַבְטָחָתוֹ. 20) שְׂחוֹק הַכְּסִיל לְרוֹאָיו, וְתוּגָה לְנֶפֶשׁ הוֹרָיו. 21) תּוֹעֲפוֹת הָרִים מִישׁוֹר לְגִבּוֹר חָיִל.

פרק יב

1) אִישׁ אַמִּיץ כֹּחַ וְשׁוֹאֵף לְמַטָּרָה, לֹא יָשׁוּב מִפְּנֵי כָּל פֶּגַע וְצָרָה. 2) בַּאֲשֶׁר אֵשׁ־דָּת וּלְאֹם אוֹרָה תּוֹפִיעַ, שָׁם יִמָּצֵא גַּם גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. 3) גּוֹזֵר חַלָּמִישׁ צוּר בְּמוֹ תַעַר, נוֹכָח בְּאִמְרֵי בִינָה אֶת בַּעַר. 4) דָּבָר מַר כְּחוֹתָם צָר, יֵרָפְאוּ פְּצָעִים וְלֹא דְבָרִים רָעִים. 5) הָאָדָם בִּתְבוּנָתוֹ יְמוֹדֵד אֶרֶץ וְגָבְהֵי שְׁחָקִים, וּמִדַּת יָמָיו וְאֶת עִתּוֹ לֹא יֵדָע. 6) זְבוּב בְּצָרַעַת יְנַקֵּר, וְלֵץ רַק מוּמִים יְבַקֵּר. 7) חֲדַל כֹּחַ הוּא הָאָדָם נֶגֶד הַמָּוֶת, וְכֹחַ אֲבָנִים כֹּחוֹ נֶגֶד פִּגְעֵי הַחַיִּים. 8) טוֹב עוֹשֶׂה חֶסֶד וְאֹכֵל שֶׂבַע בַּיּוֹם, מֵאַבִּיר לֵב מִתְחַסֵּד וְיוֹשֵׁב בַּצּוֹם. 9) יוֹם עָבַר אִם עָכוּר אוֹ בָהִיר, לֹא יָשׁוּב לֹא יַחֲשִׁיךְ

לֹא יָאִיר. 10) כָּבֵד לָאִישׁ לְהִתְהַלֵּל בְּזֹאת עָשִׂיתִי, מִלְּהִתְפָּאֵר בְּאִם הָיִיתִי. 11) לֹא יֵדְעוּ יָבִינוּ נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת, אֶת נֶפֶשׁ הֶעָנִי הַחוֹבֵק אַשְׁפַּתּוֹת. 12) מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה בְּלִי חֶשְׁבּוֹן וָדַעַת, מֵבִיא לְעִתִּים יָגוֹן וָכַעַס. 13) נֵטֶף אֶחָד בַּמֶּה נֶחְשָׁב לִרְאִיָּה, וּמִנִּטְפֵי מַיִם יַם הַגָּדוֹל נִהְיָה. 14) סֹבֵב הוֹלֵךְ חֲמוֹר הָרֵחַיִם, וּמִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמוּשׁ טֶפַח טְפָחַיִם. 15) עֵין הַבְּעָלִים שִׁבְעָה עֵינַיִם, וִידֵי זָר טוֹבוּ לַחְתּוֹת אֵשׁ כִּירַיִם. 16) פְּצָעִים וְחַבּוּרוֹת הֲיוֹתָם לֹא מָר, כִּי יִהְיוּ תַּחַת זְרוֹעַ זָר. 17) צַדִּיק בְּכָל דְּרָכָיו צַדִּיק תָּמִים, הָרָשָׁע בְּעֵינָיו כָּל הַיָּמִים. 18) קוֹל עָרֵב גַּם מַנְגִּינוֹת שׁוֹתֵי שֵׁכָר כִּי יָשִׁיר, יִנְעֲמוּ לְאָזְנֵי הַשּׁוֹמֵעַ. 19) רַבִּים חַלְלֵי שֹׂבַע מֵחַלְלֵי רָעָב, וּמֻכֵּי מוֹתָר מֵהֲרֻגֵי חֹסֶר. 20) שֶׁבַע שָׁעוֹת יִרְפַּד אִישׁ מִטָּתוֹ, לְמַעַן תֶּעֱרַב לוֹ שָׁעָה אַחַת שְׁנָתוֹ. 21) תְּבוּאַת מַעֲשֶׂה כַּטּוֹב וְכָרָע, לְפִי הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע.

פרק יג

1) אִם תַּרְבֶּה לָקַחַת, תִּקָּרַע הָאַמְתַּחַת. 2) בְּלִי קֶצֶב וּמִדָּה, לֹא טוֹב גַּם צֳרִי וְקִדָּה. 3) גַּרְגֶּרֶת מְכַלָּה אֶת הַזָּהָב. 4) דָּג וּמְלִיחַ מֵרֹאשׁוֹ מַסְרִיחַ. 5) הַבְּאֵר

שְׁנוּאָה וּמֵימֶיהָ חֲבִיבִים. 6) זְכוּת אָבוֹת קַיֶּמֶת לְעוֹלָם. 7) חוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה. 8) טוֹב מְעַט מָה מִמְּאוּמָה. 9) יָגַעְתִּי וְלֹא מָצָאתִי אַל תַּאֲמִין. 10) כּוּר לַזָּהָב וְשֵׁבֶט לַנָּעַר. 11) לְבַעַל הַמֵּאָה לוֹ גַם הַדֵּעָה. 12) מַחְטָה דַקָּה וּצְנוּמָה, לֹא תֵצֵא סֹלֶת תְּרוּמָה. 13) נָפַל הַבַּיִת חֶבֶל לַחַלּוֹנוֹת. 14) סוֹפָךְ טוֹב כֻּלּוֹ טוֹב. 15) עֵצָה נִמְהָרָה לֹא תְחַלֵּץ מִצָּרָה. 16) פַּרְנֵס לְפִי דוֹרוֹ, וְדוֹר לְפִי פַּרְנָסוֹ. 17) צֶדֶק וּבִינָה לִבְעָלֵיהֶם מָגֵן וְצִנָּה. 18) קֶץ בַּבַּיִת יֶחֱרַף בַּחוּץ. 19) רֵעִים נֶהֶפְכוּ לִמְרֵעִים, שִׂנְאָתָם רַבָּה מֵאַהֲבָתָם. 20) שֵׂכֶל טוֹב וְלֵב טוֹב, הֵם אֲבוֹת שֵׁם טוֹב. 21) תְּחִלַּת נְדָרִים פֶּתַח לְאִוֶּלֶת.

פרק יד

1) אָסוּר לְשׁוֹנְךָ בַּכֶּבֶל, לְבַל תַּבִּיעַ הֶבֶל. 2) בְּחַר לְךָ לְחֶבְרָתְךָ, אֲנָשִׁים כְּעֶרְכְּךָ. 3) גֶּזַע רַעֲנָן עֲנָפָיו מְרֻבִּים. 4) דָּבָר נִצָּב לְאֹרֶךְ יָמִים, יֵעָשֶׂה בְּרוֹב יָמִים. 5) הַצְּחוֹק אַף שְׂחוֹק, וְהָעֲבוֹדָה חֹק. 6) זֹאת הִיא חַטַּאת הַכְּסִילִים, מֹחָם רֵיק וּפִיהֶם מָלֵא מִלִּים. 7) חֲלוּדָה תֹּאכַל בַּרְזֶל, וְתוּגָה לְבַב אֱנוֹשׁ. 8) טוֹב

זוּז קָרוֹב מִדִּינָר רָחוֹק. 9) יֵשׁ אֲשֶׁר בְּפִיהֶם הֵם אַחִים, וּבִידֵיהֶם יִטְמְנוּ פַּחִים. 10) כְּמוֹ יְרַפֵּד אִישׁ מִטָּתוֹ, כֵּן יִישַׁן שְׁנָתוֹ. 11) לֹא כָּל הֶעָבִים יָרִיקוּ גֶשֶׁם. 12) מִתְבּוּסֶסֶת תְּמוּתָה אֵין מְנוּסָה. 13) נֶאֱמָן מַרְאֵה עֵינַיִם מִמִּשְׁמַע אָזְנַיִם. 14) סָכָל קֹפֵץ בְּרֹאשׁ, וְחָכָם יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ. 15) עוֹלֶה רָעֵב עַל מִטָּתוֹ, יָקוּם נָדוּד מִשְּׁנָתוֹ. 16) פִּקֵּחַ מוּבָל מֵעִוֵּר, שְׁנֵיהֶם יִפְּלוּ בְּפַחַת. 17) צַדִּיקִים אוֹמְרִים מְעַט וְעוֹשִׂים הַרְבֵּה. 18) קָמָה אִם יֵשׁ, יִמָּצֵא גַּם חֶרְמֵשׁ. 19) רָצָה אֱלֹהִים מַעֲשֶׂיךָ, יֵלֵךְ מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ. 20) שֵׂכֶל זָרִים יְסַבֵּב מַכְאוֹבִים מָרִים. 21) תְּנָה לַשֵּׁד אֶצְבַּע קַלָּה, וְיִמְשׁוֹךְ אַחֲרָיו אֶת הַיָּד כֻּלָּה.

פרק טו

1) אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים יְקָרִים מִפְּנִינִים, וְרֵעִים חֲנֵפִים כְּקוֹצִים וּצְנִינִים. 2) בִּימֵי הַחֹרֶף יִרְבּוּ הַגְּשָׁמִים, וְשִׂיחָה כֵּן יַרְבּוּ בָּאֵי בַיָּמִים. 3) גַּם אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּקַרְקַע הַיָּם, הָאָסוֹן רֹדְפֵהוּ יִמְצָאֶנּוּ גַּם שָׁם. 4) דָּגִים אֶל מַה־עָמוֹק יַחְפֹּרוּ, וּבְנֵי אָדָם אֶל מַה־טּוֹב יַחְתֹּרוּ. 5) הַזְּמָן יְשַׁלַּח חָפְשִׁי אֶת הַזְּבוּב, וְיִתֵּן אֶת הַנֶּשֶׁר בַּכְּלוּב. 6) זֵעַת עֲבוֹדָה וּמְלָאכָה תָּבִיא שֹׂבַע וּבְרָכָה,

וּתְבוּאַת בַּטָּלָה רְעָבוֹן אוֹ רִקָּבוֹן. 7) חֲלוֹם עוֹבֵר הַחַיִּים הִנָּם, אַךְ חֲלוֹם טוֹב גַּם הוּא יִנְעָם. 8) טוֹב מִסְכֵּנוּת וּמְנוּחָה רֶגַע, מֵאוֹצָרוֹת עִם צָרוֹת מִכָּל עֵבֶר. 9) יֵשׁ חָכָם לִסְכָלִים דֶּרֶךְ פִּנָּה, וּגְמוּלוֹ כַּעַס וָרֹגֶז בּוּז וְשִׂנְאָה. 10) כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים וּמְרוּדִים, וְהֶעָשִׁיר בְּלֵילוֹתָיו יִשְׂבַּע נְדוּדִים. 11) לֹא עֹשֶׁר וּנְכָסִים אַךְ לֵב שָׂמֵחַ, יָשִׂים אֶת הָאָדָם לְגֶבֶר צָלֵחַ. 12) מִי שֶׁאֵין לִבּוֹ אַמִּיץ לִשְׂחוֹת נֶגֶד הַזֶּרֶם בִּגְבוּרָתוֹ, יָשׁוּט עִם הַזֶּרֶם עַל אַפּוֹ וַחֲמָתוֹ. 13) נָאֲוָה לְנָבָל רִישׁ, לִרְשָׁעִים שֵׁנָה, וּלְאִישׁ חֲמָסִים מַאֲסַר כֶּלֶא. 14) סָכָל חֲדַל אֲנָשִׁים אָכֵל דָּגִים נִבְאָשִׁים, וְשִׁלֵּם כִּפְלַיִם עַל מַכּוֹת לְחָיַיִם. 15) עֹנֶג לֶחָכָם לִכְתּוֹב רַעֲיוֹנָיו, וְעֹנֶג לֶעָשִׁיר לִמְנוֹת אֲדַרְכְּמֹנָיו. 16) פַּת בַּמֶּלַח וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה, יִתְּנוּ לְאָדָם כֹּחַ וּגְבוּרָה. 17) צִפְעוֹנִי יָצָא מִמְּאוּרָתוֹ, בְּלִיַּעַל הֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ. 18) קוֹנֶה רֵעִים בְּיַיִן כְּיַיִן עָמְדוּ, בִּן־לַיְלָה הָיוּ וּבִן־לַיְלָה אָבָדוּ. 19) רָב אֹכֶל יִתֵּן שָׂדֶה אֲשֶׁר יֵחָרֵשׁ, אַךְ אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד יִדַּל יִוָּרֵשׁ. 20) שׁוֹט לַסּוּס, מֶתֶג לַחֲמוֹר, וְשֵׁבֶט לְגֵו כְּסִילִים. 21) תֹּפֵשׂ מָשׁוֹט וּמַלָּחִים קַלִּים, לֹא יֵחַתּוּ מֵהֲמוֹן גַּלִּים.

פרק טז

1) אוֹי לָאֶרֶז וַאֲבוֹי לַבְּרוֹשׁ, שֶׁהָאָטָד הָיָה לָהֶם לְרֹאשׁ. 2) בִּגְלִיל צְפַרְדְּעִים מָלֵאוּ, גַּם הַשָּׁפָן גִּבּוֹר נַעֲרָץ הִנֵּהוּ. 3) גִּלְגַּל לִפְנֵי הַסּוּפָה, דִּבַּת שֶׁקֶר וַחֲנוּפָּה. 4) דְּאָגָה בְּלֵב תְּחוֹלֵל גֶּשֶׁם בְּיוֹם צַח. 5) הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַחֲשׁוֹב גֵּרָה, אֵינֶנּוּ שָׁוֶה גֵרָה. 6) זְאֵב יִטְרֹף לֹא יַבְחִין בֵּין שֶׂה בְרִיָּה וּבֵין שֶׂה רָזָה. 7) חַכָּה רַק כְּמִין מַחַט לָהּ, וְדָג גָּדוֹל יִלְכֹּד בָּהּ. 8) טוֹב אוֹהֵב אֶחָד רָחוֹק, מֵעֲשָׂרָה אוֹיְבִים קְרוֹבִים. 9) יוֹרֵד עַד מְאֹד, יָשׁוּב לַעֲלוֹת עוֹד. 10) כָּל שׁוּעָל בְּדוֹרוֹ, מְשַׁמֵּר אֶת עוֹרוֹ. 11) לֹא יַשְׁלִים נוֹכֵל יָמָיו, מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמֹּטוּ פְּעָמָיו. 12) מוּסָר וָלֶקַח לְתִתָּם, יָפִים וְטוֹבִים בְּעִתָּם. 13) נִמְהָר לִשְׁבוּעָה נִמְהָר לִפְשֹׁעַ. 14) סִכְלוּת חֲכָמִים דְּשֵׁנָה וְרַעֲנָנָה מֵחָכְמַת הַסְּכָלִים. 15) עַתִּיקִים לְיָמִים כְּעַתִּיקִים מִשָּׁדַיִם. 16) פָּרָתוֹ שֶׁל רַב הָעִיר, מְתֶרֶת וְיוֹצְאָה בַּשִּׁיר. 17) צַר עַיִן לֹא יְבֹרַךְ, וּגְבַהּ עֵינַיִם לֹא יְהֻלָּל. 18) קֶרֶן הַמַּשְׂכִּיל עֲנָוָה, וְקֶרֶן הַכְּסִיל עַזּוּת. 19) רְמִיָּה קַיֶּמֶת הִיא הָאֱמֶת. 20) שְׁמוֹ רַב וְעֵירָא, קְדֵרָתוֹ כְּשֵׁרָה. 21) תְּפִלַּת צַדִּיקִים קְצָרָה.

פרק יז

1) אַל תְּהַלֵּל דָּבָר בְּרֵאשִׁיתוֹ, טֶרֶם תֶּחֱזֶה עֵינְךָ אֶת אַחֲרִיתוֹ. 2) בְּטֶרֶם הִשִּׂיגַתְךָ יְשׁוּעָה, אַל תְּמַלֵּא שְׂפָתֶיךָ תְּרוּעָה. 3) גַּם כַּבְלֵי זְהַב אוֹפִיר, כְּבָלִים הֵמָּה לָאֲסִיר. 4) דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִים וְלֹא מוֹרִידִים. 5) הַיּוֹשֵׁב בֶּחָרִישׁ בְּחִבּוּק יָדַיִם, יֵלֵךְ בַּקָּצִיר בְּנִקְיוֹן שִׁנַּיִם. 6) זָלוּת לְאִישׁ דַּעַת, חֲרוֹן אַף וְכַעַס. 7) חָכָם קֹפֵץ פִּיו, וְנָבָל קֹפֵץ יָד. 8) טוֹב נַעַר לְשָׂרִים מִשַּׂר לִנְעָרִים. 9) יָקָר רֶגַע הַהֹוֶה, מִשִּׁבְעָה יַרְחֵי קֶדֶם. 10) כָּל דָּבָר חָבִיב בִּזְמַנּוֹ. 11) לֵב סָכָל בְּפִיו, וּפִי נָבוֹן בִּלְבָבוֹ. 12) מִזְּנַב חֲזִיר לֹא יוּחַל כֹּבַע שֵׂעִיר. 13) נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה. 14) סֹלֵחַ לְפֶשַׁע רֵעֵהוּ, גַּם אֱלֹהִים יְחוֹנֵהוּ. 15) עָוֶל הוּא וְאָוֶן, לְיַדּוֹת בַּנּוֹפֵל אָבֶן. 16) פֹּרֵס לָרָעֵב לַחְמֵהוּ, יְבֹרַךְ בְּמִשְׁלַח יָדֵהוּ. 17) צָלַל בְּמַיִם אַדִּירִים וְהֵבִיא חֶרֶס בְּיָדוֹ. 18) קָרְבַּן תּוֹדָה אֵינוֹ בָּטֵל לְעוֹלָם. 19) רַעְיוֹנֵי רוּחַ יוֹלִיכוּ שׁוֹלָל. 20) שְׁנֵי תַנּוּרִים יַחַד לֹא תַסִּיק בְּעֵץ אֶחָד. 21) תְּנָה סוֹדְךָ בַּשָּׂדֶה, וַעֲצָתְךָ עַל הֶהָרִים.

פרק יח

1) אֹכֶל הוּכַן מִמְּבַשְּׁלִים שְׁנַיִם, תָּפֵל הוּא בְּלִי מֶלַח אוֹ מָלוּחַ כִּפְלַיִם. 2) בְּאֵין גַּרְזֶן לֹא תַחְטֹב עֵצִים וּבְלִי מַחַט לֹא תִתְפֹּר בֶּגֶד. 3) גַּם בַּמַּכְתֵּשׁ אִם תִּכְתּוֹשׁ אֶת הָאֱוִיל בַּהֲבָלָיו, לֹא תָסוּר אִוַּלְתּוֹ מֵעָלָיו. 4) דִּמְעָה טְהוֹרָה בָּעַיִן, יָקָר לַיְיָ מִנִּסְכֵּי יָיִן. 5) הַחַמָּה הַבָּרָה תוֹפַע נְהָרָה, וְתוֹצִיא לְתַמָּה כָּל תַּעֲלוּמָה. 6) זָקֵן בַּבַּיִת רִיב לָרוֹב, וּזְקֵנָה תָּבִיא בִּרְכַּת טוֹב. 7) חָרוּץ וּמָהִיר בִּמְלַאכְתֵּהוּ, פָּעֳלוֹ שַׁאֲנָן לֹא יַרְעִים קוֹלֵהוּ. 8) טוֹב שֹׁתֶה מֵי בוֹרוֹ בְּשַׁלְוָה, מִשֹּׁתֶה יֵינוֹ בְּרָגְזָה וּדְאָגָה. 9) יֵשׁ מְצַפֶּה לְעֶזְרַת שָׁמַיִם, לְמַעַן יוּכַל שֶׁבֶת בָּעֲצַלְתַּיִם. 10) כֹּבֶד אֶבֶן וְנֵטֶל הַחוֹל, וְסֵבֶל עָנִי כָּבֵד מִשְּׁנֵיהֶם. 11) לֹא יֶעֱרַב רַעַל כִּי יִזְקַן, וְלֹא יִמְתַּק חֹמֶץ כִּי יָבֹא בַיָּמִים. 12) מִי שֶׁרֹאשׁוֹ כְּסוּי שַׁעֲוָה, לֹא יִקְרַב לָאֵשׁ לְרַאֲוָה. 13) נוֹכֵל נוֹתֵן מַתָּנָה, בָּא לָקַחַת תַּחַת זוּז מָנֶה. 14) סוּרֵי גֶפֶן נְטֻשִׁים, גַּם עַל פַּלְגֵי שֶׁמֶן יַעֲשׂוּ בְאֻשִׁים. 15) עֶבֶד וּמַטְאֲטֵא עֲבוֹדָתָם אֱמוּנָה אַךְ בְּעוֹדָם חֲדָשִׁים. 16) פְּתִיל נְעֹרֶת בְּאֵין שֶׁמֶן, אַהֲבָה בְּלִי פַּחַד וְתִקְוָה. 17) צֹפֵן רַק לְיוֹרְשָׁיו הוֹנוֹ, אָח הוּא לִמְבַזְבֵּז בְּחַיָּיו מָמוֹנוֹ. 18) קוֹנֶה

יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְכּוֹ, סוֹפוֹ לִמְכּוֹר כְּלֵי צָרְכּוֹ. 19) רָאוֹת רַבּוֹת וְדַבֵּר מְעָט, סִמָּן לְאִישׁ תְּבוּנוֹת בִּפְרָט. 20) שַׁדְכָן רַוָּק וְכֶלֶב טַבָּח לִמְלַאכְתָּם לֹא יִכְשְׁרוּ שְׁנֵיהֶם. 21) תֹּרֶן וָנֵס עַל דְּרָכַיִם, אַךְ שָׁוְא לְעִוֵּר עֵינַיִם.

פרק יט

1) אֱכוֹל כִּבְשָׂתְךָ לְבַדֶּךָ, בְּטֶרֶם הַזְּאֵב יִטְרְפֶנָּה טָרֹף. 2) בָּשָׂר בַּמֶּלַח לֹא יָרֻם תּוֹלָעִים, וְאֶת אִישׁ תְּבוּנוֹת לֹא יְפַתּוּ חַטָּאִים. 3) גַּם קַלָּע מְלֻמָּד עַל הַשְּׂעָרָה, יַחֲטִיא לִפְעָמִים הַמַּטָּרָה. 4) דֶּרֶךְ רָחוֹק מִמַּטָּה לְמַעַל, וּמִלְמַעְלָה לְמַטָּה שַׁעַל. 5) הֶחָפֵץ לְהִמָּנוֹת אֶת אֳמָנִים, יִלְמַד אֶת מְלַאכְתּוֹ בַּאֲבִיב הַשָּׁנִים. 6) זָהָב מִחוּץ וְזָהָב מִבַּיִת, אִישׁ אֱמֶת וְרַעֲנָן כַּזַּיִת. 7) חָכָם בִּמְאַת שְׁקָלִים, וְאַף לֹא גֵרָה בִּמְחִיר מֵאָה סְכָלִים. 8) טוֹב בֵּין שׁוֹכְנֵי אֶרֶץ בִּמְהוּמָה, מִדּוּמִיָּה בֵּין יוֹרְדֵי דוּמָה. 9) יְגִיעַ כַּפַּיִם וּבִרְכַּת שָׁמַיִם, יַמְתִּיקוּ לְאָדָם מְרֹרוֹת הַחַיִּים. 10) כְּטוֹב לַגֶּבֶר רֵעָיו יִרְבּוּ מֵאַרְבֶּה, וּבַצַּר לוֹ כְּיֶלֶק יִפְשְׁטוּ וְיָעוּפוּ. 11) לְזִמַּת אִוֶּלֶת כִּי יִתֵּן אִישׁ פִּיהוּ, קַל מְהֵרָה לֹא יֵבוֹשׁ תֵּת לָהּ גַּם יָדֵהוּ. 12) מְשׁוֹט לָשׁוֹן וְדִבַּת עָם

גַּם מֶלֶךְ גַּם נָבִיא לֹא יֵחָבֵא. 13) נוֹתֵן בַּכּוֹס עֵינוֹ בִנְעוּרָיו, יַחֲזוֹר עַל הַפְּתָחִים לִזְקֻנָיו. 14) סַעַר וְסוּפָה יְעַקְּרוּ אַלּוֹנִים, וְלֹא יְזַעְזְעוּ סְרָבִים וְסִלּוֹנִים. 15) עִם רֹאשׁ בָּרִיא וְחַי, אַל לָבוֹא בְּעֶרֶשׂ דְּוָי. 16) פִּי הֲפַכְפָּךְ יַהֲרֹס מִבְצָר, וּבֵית נְגִידִים יְעַקֵּר. 17) צַלְמָוֶת בְּעִיר וְלֹא סְדָרִים, אִם בִּזְקֵנִים יִרְהֲבוּ הַנְּעָרִים. 18) קְרָעִים תַּלְבִּישׁ מִסְכֵּנוּת לַבָּשָׂר וְגַם לַנֶּפֶשׁ. 19) רַבִּים טָבְעוּ בְכוֹס הַיַּיִן מֵאֲשֶׁר צָלֲלוּ בְּמַעֲמַקֵּי מַיִם. 20) שֶׁמֶשׁ שׁוֹאֵף אֶל מְבוֹאוֹ, וְצַדִּיק אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ. 21) תִּקְוַת עָנִי לֹא תֹאבַד, וְשִׂמְחַת עָשִׁיר לֹא תַעֲמוֹד.

פרק כ

1) אִם דָּגִים עַל עַצְמֵיהֶם אָכְלֶךָ, לֹא נִפְלָא כִּי נִתְקַע עֶצֶם בִּלוֹעֶךָ. 2) בְּרַק הַהַצְלָחָה אִם אָל עֵבֶר פָּנֶיךָ יַגִּיהַּ, אַף אִם עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ רָעָה אֵלֶיךָ לֹא תַגִּיעַ. 3) גַּם יַד חָרוּצִים לֹא תוֹעִילֶךָ, אִם לֹא תַעַשׂ בִּזְמַנָּם מִפְעָלֶיךָ. 4) דָּגִים לֹא תְדַיֵּג לִפְנֵי הַמִּכְמֹרֶת, וְקֹדֶם מִפְעָלֶיךָ לֹא תַשִּׂיג מַשְׂכֹּרֶת. 5) הוֹקַר אֱמוּנַת עִתֶּךָ וְסַלְסְלָהּ מְאֹד, כִּי יוֹם הוֹלֵךְ לֹא יָשׁוּב עוֹד. 6) זֶרַע אֱמֶת זְרַע, וְתִקְצוֹר אֲלֻמּוֹת

עַל זְרוֹעַ. 7) חֲשׁוֹךְ גֵּרָה לְיוֹם רָע, כִּי לֹא תֵדַע מַה יֵּלֵד יוֹם הַבָּא. 8) טֶרֶם דָּלַגְתָּ עַל הֶחָרוּץ, אַל תֹּאמַר הָאָח–חָרוּץ. 9) יַד יְשׁוּעָה תְּנָה לְכָל דוֹרְשֶׁיךָ, וְלִבְּךָ רַק לְנֶאֱמָנִים בֵּין אוֹהֲבֶיךָ. 10) כְּבוֹד זוּלָתְךָ כִּי הִשְׁפַּלְתָּ, אֶת כְּבוֹדְךָ טֶרֶם הִגְדַּלְתָּ. 11) לֹא תִיצַק שֶׁמֶן מִכַּדִּים רֵיקִים, וְלֹא תַשִּׂיג טוֹבָה מִפּוֹחֲזִים וְרֵיקִים. 12) מִבּוֹר נִשְׁבָּר לֹא תִדְלֶה מַיִם, וּמִלֵּב נָבוּב עֵצָה. 13) נְעַר כַּפֶּיךָ מִמְּנָת חֲנֵפִים, כִּי לֹא יִתְּנוּ אִם לֹא יִקְחוּ שִׁבְעָתַיִם. 14) סְבִיבוֹתֶיךָ אִם יִתֵּן קוֹלוֹ הַתֹּף, מִלְנַגֵּן בְּכִנּוֹר אֶת יָדְךָ אֱסוֹף. 15) עַד לֹא תַשִּׂיג הַצָּפִיחַ בִּדְבָשֵׁהוּ, אַל תָּקוּץ בַּקְּלֹקֵל וּמֵימֵיהוּ. 16) פָּחֹד תִּפְחַד לֵאלֹהִים, וְלֹא תִפְחַד מִבְּנֵי אָדָם. 17) צוֹד יְצוּדְךָ כַּצִּפּוֹר יִצְרֶךָ, אִם לֹא יָעוֹר עָלָיו שִׂכְלֶךָ. 18) קַבֵּל כָּל אָדָם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וּלְעוֹלָם לֹא תִשְׁמַע נְאָצוֹת וַחֲרָפוֹת. 19) רָאִיתָ עָרִיץ נִחָם עַל עֲוֹנוֹ, דַּע כִּי זְדוֹנוֹ שָׁבַר גְּאוֹנוֹ. 20) שְׂדֵה תְבוּאָה לִקְנוֹת הַשְׁכֵּם וּקְנֵה, וְקַחַת אִשָּׁה הֲפֹךְ וַהֲפֹךְ וּרְאֵה. 21) תְּאֵנָה לֹא תִפְרַח וְלֹא יָנֵץ הַזַּיִת, אִם לֹא תְשָׁרֵשׁ מִכַּרְמְךָ שָׁמִיר וָשַׁיִת.

פרק כא

1) אִם לֹא תֵדַע פְּנֵי צֹאנְךָ, הַשְׁלֵךְ הַשֵּׁבֶט מִיָּדְךָ.
2) בְּיוֹם צָרָה וּכְאֵב, גַּם פּשֵׁעַ יָשִׁיב אֶל לֵב. 3) גֶּבֶר
לֹא יֵדַע בֹּשֶׁת, לֹא יִרְאֶה עֳנִי. 4) דֶּלֶת הַנִּנְעֶלֶת לֹא
בִמְהֵרָה תִפָּתֵחַ. 5) הֶחָבִית דִּמַעַת מִן הַיַּיִן שֶׁנִּמְלֵאת.
6) זָרַעְתָּ בַּיּוֹרֶה אַל תַּעֲמוֹד בַּמַּלְקוֹשׁ. 7) חוֹב וּכְאֵב
בֶּטֶן בַּשֶּׁפֶק יוּמְרוּ גַּם שְׁנֵיהֶם. 8) טוֹב מַמְזֵר עָנָו,
מִכָּשֵׁר מֵעִיז פָּנָיו. 9) יִפְתָּח בְּדוֹרוֹ כִּשְׁמוּאֵל בְּדוֹרוֹ.
10) כַּדּוֹר כֵּן נָשִׂיא, כַּמִּזְבֵּחַ כֵּן כֹּהֲנָיו. 11) לְכָל תִּכְלָה
גְבוּל, וּלְכָל מַעֲשֶׂה גְמוּל. 12) מִי שֶׁנֶּעְלַם חָלְיוֹ נֶעְדַּר
מְזוֹרוֹ. 13) נָדִיב מְפַזֵּר לַאֲחֵרִים, וְכִילַי כֹּנֵס לַאֲחֵרִים.
14) סוֹד דְּבָרִים לְנַעֲוֵי לֵב, וְיִשְׁרֵי לֵב בְּגָלוּי יְדַבֵּרוּ.
15) עֲצַת אוֹהֵב עָלֶה לִתְנוּפָה, וְעֶזְרָתוֹ פְּרִי לִתְרוּפָה.
16) פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת כְּסִיל, רַק אֱוִיל כָּמוֹהוּ יַשְׂכִּיל.
17) צַהֲלַת הָעֹנֶג כָּאֵשׁ בְּנְעֹרֶת, תִּתְלַקַּח וְחִישׁ תַּחֲלוֹף.
18) קָלוֹן לַגֶּבֶר הֱיוֹת אֵשֶׁת אִשְׁתּוֹ. 19) רַק פַּעַם אַחַת
יֵרֵד אָדָם שַׁחַת. 20) שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים.
21) תַּרְמִית תַּעֲדֶה כֵלֶיהָ, וּבְלִבָּהּ תִּצְפּוֹן נְכָלֶיהָ.

פרק כב

1) אֲצִילֵי עָם לֹא יֵדְעוּ נֶפֶשׁ עֲנִיֵּי עָם עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לִמְקוֹמָם. 2) בִּזְרֹעוֹת רֵעַ וּבְחִבּוּק יַד אהֲבָת, יֵקַל כָּל נֵטֶל גַּם תְּפוּג עַצֶּבֶת. 3) גַּם הַבַּרְזֶל הַקָּשֶׁה יִמַּס יַעֲוָת, בִּהְיוֹת עָלָיו יַחַד אֵשׁ וּמַקֶּבֶת. 4) דִּמְיוֹן הָעֹשֶׁר –נָשֶׁר, אִם הַיּוֹם תִּתְפְּשֵׂהוּ בְּיָדַיִם, מָחָר יַעֲשֶׂה לוֹ כְנָפַיִם. 5) הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאבֶה שְׁתֹה רַק לְמַלֵּא הַנֶּפֶשׁ, לֹא יִשְׁאַב מַיִם הַגּוֹרְשִׁים רֶפֶשׁ. 6) זֶה יַחֲזִיק אֶת הַפָּרָה בְּקַרְנֶיהָ, וְהַשֵּׁנִי מוֹצִיא חָלָב מֵעֲטִינֶיהָ. 7) חוֹמוֹת וָחֵל לַשָּׁוְא בְּיוֹם קְרָב, אִם חֵיל הַצָּבָא רַכֵּי לֵבָב. 8) טוֹב פֹּעַל כַּפַּיִם מֵעֲמַל שְׂפָתַיִם, וַעֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים מֵאֶלֶף מִלִּים. 9) יוֹנֵק חֲלֵב אִמּוֹ מֹשֵׁךְ, וְאֶת שָׁדֶיהָ בְּשִׁנָּיו נֹשֵׁךְ. 10) כְּקוֹל אִישׁ בְּרֵעוֹ בַּיְעָרִים, כֵּן יַעֲנֶה הֵד הֶרִים. 11) לֹא יֶחֶרְדוּ הַנְּשָׁרִים מִקּוֹל הַצִּפֳּרִים, וְלֹא יִפְחֲדוּ הַזְּאֵבִים לְקוֹל מַשַּׁק הַזְּבוּבִים. 12) מַתַּן אָדָם חָשׁוּב לְמַעֲנוֹ, כִּי יִתְּנֶנּוּ בִּזְמַנּוֹ. 13) נִדְבַת פֶּה וְלָשׁוֹן רַכָּה וּבָרָה, לְעִתִּים מִנִּדְבַת כֶּסֶף נִבְחָרָה. 14) סִיס עָגוּר יְצַפְצֵף אֵין הָבִין, וֶאֱוִיל יַבִּיעַ אִוֶּלֶת וּבַל יֵדַע מָה. 15) עֲבוֹדָה וּמְנוּחָה וְכַלְכָּלָה בְּמִדָּה בְּפֶלֶס, יִסְגְּרוּ בִּפְנֵי הָרוֹפֵא אֶת הַדֶּלֶת. 16) פֹּקֵד

חָתוּל לְמָלְצַר וְכֶלֶב לְטַבָּח בְּמִשְׁכָּנוֹ, דָשֵׁן לֹא יִהְיֶה מָלֵא שֻׁלְחָנוֹ. 17) צַדִּיק וָרָע רָשָׁע וְטוֹב, שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים כְּאֶחָד. 18) קִמְטֵי פָנִים בְּאֵם הַבָּנִים, גַּם אִם בַּסּוֹף יִנָּטוּ, הַקְּמָטִים לֹא יִפָּשְׁטוּ. 19) רַק אִישׁ נָבוּב יַרְעֵם בְּקוֹל גְּאוֹנוֹ, וּתְהִלַּת עַצְמוֹ כָּל הַיּוֹם עַל לְשׁוֹנוֹ. 20) שֶׁבַע שָׁנִים עָבַר הָרָעָב הָרָע, וְאֶל פֶּתַח בֵּית הָאוּמָנִים לֹא בָא. 21) תֹּכֶן לְבֵנִים בְּלִי חֵמָר וְתֶבֶן לְמַלְאוֹת, גַּם יַד פּוֹעֵל חָרוּץ לֹא תִמְצָא לַעֲשׂוֹת.

פרק כג

1) אַל תִּפְעַר אֶת פִּיךָ, לִבְלוֹעַ רְקִיק אָחִיךָ. 2) בְּעֵינֵי זְאֵב עֲרָבוֹת, כָּל יְצוּר חָפֵץ קְרָבוֹת. 3) גְּבִיר חוֹמֵד כָּבוֹד כָּל מְשָׁרְתָיו חֲנֵפִים. 4) דִּינָר מַתִּיר דִּינָר אוֹסֵר. 5) הַבַּטָּלָה אֵם כָּל חַטָּאת. 6) זוֹרֵק אֶל עָל רֻקּוֹ עַל פָּנָיו יָשׁוּב. 7) חוֹר קָטָן יַטְבִּיעַ אֳנִיָּה גְדוֹלָה. 8) טוֹב פַּחַד שָׁוְא מִתִּקְוַת שָׁוְא. 9) יֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּשָׁעָה אֶחָת. 10) כְּלוּם יֵשׁ סְעוּדָה בְּלִי טֹרַח. 11) לֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה. 12) מִי שֶׁחָכְמָתוֹ מוּקְדֶּמֶת אַהֲבָתוֹ מְאוּחֶרֶת. 13) נָקֵל לְקַבֵּל טוֹב מַעֲשׂוֹת טוֹב. 14) סִמָּן יָפֶה בָּאָדָם שֶׁהוּא בַּיְשָׁן.

15) עֵץ קָטָן מַדְלִיק אֶת הַגָּדוֹל. 16) פֶּחָר אֵינוֹ מִתְאַוֶּה לִכְלִי חָרֶשׂ. 17) צָרֶךְ קָרְבָּן כְּקָרְבָּן דָּמֵי. 18) קִרְקוּרָן שֶׁל צְפַרְדֵּעִים קָשֶׁה מֵהַשְׁחָתָתָן. 19) רָעַשׁ הָהָר, וְיָצָא עַכְבָּר. 20) שֹׁרֶשׁ הַחָכְמָה מַר, וּפִרְיָהּ יַיִן חָמַר. 21) תְּשׁוּעַת יְיָ כְּהֶרֶף עַיִן.

פרק כד

1) אִם לֹא יֹאבֶה אֶחָד בְּרִיב שְׂפָתַיִם, לֹא יִנָּצוּ לֹא יָרִיבוּ שְׁנַיִם. 2) בְּאַחֲרִית דָּבָר רַבִּים יֶחְכָּמוּ, וּמֵבִין מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית–נָבוֹן. 3) גַּנָּב עִם גַּנָּב כִּי יִנָּצֶה, אֲזַי הַגְּנֵבָה תִּמָּצֵא. 4) דּוֹרֵשׁ מִכִּילַי זוּז אוֹ סֶלַע, מַשְׁלִיךְ חַכָּה עַל צְחִיחַ סָלַע. 5) הַגְּדוֹלִים וְהַנִּכְבָּדִים בְּחֶלֶד, לֹא יִבְזוּ כָל שָׁפֵל נַעַר אוֹ יָלֶד. 6) זֹרֵעַ צְדָקָה בְּחַיָּיו, גַּם בְּמוֹתוֹ יִנּוֹן שְׁמוֹ. 7) חָכָם מַבִּיט לְמֵרָחוֹק, וְסָכָל מִסָּבִיב לְחָטְמוֹ לֹא יִרְאֶה. 8) טוֹב מַעֲתִיק דְּבָרִים מוֹעִילִים, מִמְחַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים. 9) יֵשׁ אֹסֵף מְלֹא חָפְנַיִם נַחַת, כִּי עֲמִיתוֹ נָפַל בַּשַּׁחַת. 10) כָּל אִישׁ נֹשֵׂא דַּאֲגָתוֹ בִּלְבָבוֹ, הֶעָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ וְהֶעָנִי בְּעָנְיוֹ. 11) לִחְיוֹת עַל פִּי הָרוֹפֵא וּמִצְוָתוֹ, לֹא יוֹצִיא אָדָם שְׁנָתוֹ. 12) מִיֵּינוֹ יָיקַץ שִׁכּוֹר שֹׁתֶה, וְעַד קִבְרוֹ לֹא

יֶחְכַּם פֹּתֶה. 13) נָאֲוָה תְהִלָּה לְעָשִׁיר וּבַעַל נְכָסִים, אִם מִטּוּבוֹ יַעֲנִיק גַּם לַנִּגָּשִׂים. 14) סִבּוֹת רַבּוֹת לַצָּרָה, וּבְעָלֶיהָ סִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת. 15) עָבַר בְּלֵב אִישׁ רוּחַ קִנְאָה, נַעֲשָׂה חֹר בְּקַרְקַע הַסְּפִינָה. 16) פִּתְחוֹן פֶּה יֵשׁ תָּמִיד לַגַּנָּב, וּרְחַב לָשׁוֹן לְדֹבְרֵי כָזָב. 17) צוּרַת הָאָדָם וְהוֹדָהּ, בְּתֹאַר חָטְמוֹ נוֹדָע. 18) קֶרַע חַלּוֹנוֹ מוּל מוֹצָאָה, אַל יִתְאוֹנֵן עַל הַצַּחֲנָה הָרָעָה. 19) רִיב בַּבַּיִת–מְאֵרָה וַאֲנָחָה, וְשָׁלוֹם–בְּרָכָה וּרְוָחָה. 20) שְׁבִיב אֵשׁ מָה הוּא, וְאֶלֶף מִבְצָרִים יָשִׂים לְאֵפֶר. 21) תְּקוּפַת אשֶׁר הָיְתָה הַשֵּׂיבָה בְחַיֵּינוּ, לוּלֵא בָּאָה כְּקְלוֹת כֹּחֵנוּ.

פרק כה

1) אַחַת הִיא לַחוֹלֶה לְמַחֲלָתוֹ וּכְאֵבוֹ, אִם בְּמִטַּת עֵץ אוֹ עַל מִטַּת זָהָב מִשְׁכָּבוֹ. 2) בְּלִי כְּלִי נֶשֶׁק אֵין מִלְחָמֶת, וּבְלִי חֹפֶשׁ אֵין שָׁלוֹם וֶאֱמֶת. 3) גַּמָּד נוֹלַד בְּאַחַד הָעֲמָקִים, אַל יֹאבֶה לְהִמָּנוֹת אֶת עֲנָקִים. 4) דַּעַת בְּלִי עֹשֶׁר כְּרַגְלַיִם בְּלִי נַעֲלַיִם, וְעֹשֶׁר בְּלִי דַּעַת נַעֲלַיִם בְּלִי רַגְלַיִם. 5) הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת כְּבַשָּׂרוֹן חֲבַצֶּלֶת, וְהַזִּקְנָה וְהַשֵּׂיבָה אֵלֶּה נֹבֶלֶת. 6) זְבוּב עֹקֵץ בָּרִיא וְחוֹלֶה, וְנֶשֶׁךְ נשֵׁךְ עָשִׁיר וָרָשׁ.

7) חַיֵּי נֶפֶשׁ וְדֶשֶׁן עֲצָמוֹת אֵשֶׁת חַיִל, דַּאֲבוֹן נֶפֶשׁ וּרְקַב עֲצָמוֹת אִשָּׁה מְבִישָׁה. 8) טוֹב הַצָּעִיר בְּגוּרֵי הַכְּפִיר, מֵהַבְּכוֹר בְּמִשְׁפַּחַת הַחֲזִיר. 9) יְפִי רְכוּשׁ וְשֵׁם כְּצִיץ וָפֶרַח, יִפְרַח יְמֵי הָאָבִיב וּמֵת בַּקֶּרַח. 10) כִּי יָקוּם שָׂנוּא מֵחָלְיוֹ וָחַי, וְנָפַל שׂוֹנְאוֹ עַל עֶרֶשׂ דְּוָי. 11) לֹא לָנֶצַח תָּאִיר הַהַצְלָחָה לַגַּנָּב פָּנֶיהָ, שֶׁבַע יִמָּלֵט וְלָאַחֲרוֹנָה יָבֹא בַּכָּף. 12) מֵאָה בְּזָדוֹן יְאַבֵּד נֶעְקַשׁ דְּרָכַיִם, לְמַעַן יַפְסִיד רֵעֵהוּ מָאתַיִם. 13) נְגוּעַ הַסַּנְוֵרִים עֵינֵי בְּשָׂרוֹ תִשְׁעֶינָה, וּנְגוּעַ הַתַּאֲוָה עֵינֵי שִׂכְלוֹ תִכְהֶינָה. 14) סֵתֶר לִבְעָלָיו הָרִישׁ הִנֵּהוּ, מִגַּנָּב וְשׁוֹדֵד נָצֹר יִצְּרֵהוּ. 15) עָמָל רַב לֹא יַעֲשִׁיר אִישׁ, וּמֵרֶוַח זְעֵיר לֹא יִדַּל גָּבֶר. 16) פְּרָחִים מִנִּי קֶבֶר וּפְטוּרֵי צִצִּים עַל גָּב, שַׂעֲרוֹת הַכֶּסֶף בְּרֹאשׁ הַשָּׂב. 17) צַדִּיקִים אֵין שִׁבְרָם נִקְפָּח, וּרְשָׁעִים אֵין גְּמוּלָם נִשְׁכָּח. 18) קָשֶׁה לִבְנֵי תַּרְבּוּת עֲרָבָה, וְלִפְרָאִים אֶרֶץ נוֹשָׁבָה. 19) רַבִּים שׁוֹקְדִים עַל דַּלְתוֹת עָשִׁיר, וְאֹהֶל רָשׁ גַּם גַּנָּב לֹא יְבַקֵּר. 20) שִׁכּוֹר בְּעֵינֵי הַמּוֹזֵג יָפֶה בְּעִתּוֹ, וּלְאִשָּׁה לוֹ לֹא יִתֵּן אֶת בִּתּוֹ. 21) תַּאֲוָה נִהְיָה תֶּעֱרַב לַנֶּפֶשׁ, וְתִקְוָה נִכְזָבָה לְמַפַּח נֶפֶשׁ.

פרק כו

1) אֵין מִפְלָט וְאֵין מִשְׂגָּבֶת, מֵחֶרֶב מַלְאַךְ הַמָּוֶת. 2) בְּיָרֵחַ בּוּל יִבֹּל כָּל יְבוּל, וְכָל יֹפִי יִמָּאֵס בִּימֵי הַזִּקְנָה. 3) גֶּבֶר חָכָם גָּדוֹל וָרָם, אִם גַּם מוֹצָאוֹ מִקְצוֹת הָעָם. 4) דֶּרֶךְ הָעֹשֶׁר כְּאֵשֶׁת זְנוּנִים, תֵּטִיב פָּנֶיהָ אַךְ לַעֲשִׁירֵי עָם. 5) הָאִישׁ אֲשֶׁר יָחוּשׁ כְּאֵב וָצִיר, לֹא יִתֵּן קוֹלוֹ בַּשִּׁיר. 6) זַכָּאִי בַּדִּין הַגְּדִי לֹא יֵצֵא, אִם הַדֹּב הוּא הַשּׁוֹפֵט וְהַשּׁוּעָל מְלִיצוֹ. 7) חָנֵף כְּמוֹ חָתוּל יְלַקֵּק יַד אִישׁ, וּבְאַחֲרִיתוֹ שָׂרֵט יִשְׂרְטֶנּוּ. 8) טוֹב אֱוִיל מְכַסֶּה אִוַּלְתּוֹ, מֵחָכָם מַסְתִּיר חָכְמָתוֹ. 9) יֵשׁ מִתְהַלֵּךְ בַּאֲשָׁמָיו, וְנִכְבָּד הוּא כְּבַעַל בְּעַמָּיו. 10) כָּל יוֹם וָיוֹם מִימֵי חַיֵּינוּ, יַבִּיעַ יֹאמַר קוּמָה לְכָה אִתָּנוּ. 11) לֹא רָחוֹק מִמַּעֲשֵׂה אָוֶן, אִישׁ לֹא יִפְחַד מִזִּמַּת אָוֶן. 12) מֻכֶּה וּמְעֻנֶּה וְלֹא פִּשְׁעוֹ, קָרוֹב אֵלָיו יִשְׁעוֹ. 13) נוֹחַ לִקְנוֹת שׂוֹנֵא, וְקָשֶׁה לִקְנוֹת אוֹהֵב. 14) סַפִּיר יְקַר הָאָדָם, בְּמוּסָר יְלֻטָּשׁ וּבְחָכְמָה יְפֻתָּח. 15) עָצֵל מַדְחֶה מַעֲשֵׂהוּ לְיוֹם מָחָר, וְחָרוּץ בְּיוֹמוֹ יַעֲשֶׂה וְיִמְצָא שָׂכָר. 16) פְּרִי בַל יַעֲשֶׂה הָאָטָד, גַּם אִם מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעֶנּוּ וְעַל יוּבַל מַיִם תִּטָּעֶנּוּ. 17) צָבָא רַב צַו לָצָו, הוֹלִידוּ אֱמוּנֵי שָׁוְא. 18) קֵהָה כָּעֵץ שֵׂכֶל בַּעַר,

וּלְשׁוֹנוֹ מְלֻטָּשׁ כְּתַעַר. 19) רִישׁ וָעֹנִי לִכְלִמָּה לֹא יֵחָשֵׁבוּ, אַף גַּם הוֹד וְהָדָר לֹא יְשַׁווּ. 20) שֵׁנָה בְּעֵינֵי עָצֵל מְתוּקָה, אַךְ אַחֲרִיתָהּ לוֹ לְפוּקָה. 21) תֵּן כָּבוֹד לְיוֹם כָּל עוֹד עוֹדֶנּוּ, כִּי אִם עָבַר לֹא תָשׁוּב תִּרְאֶנּוּ.

פרק כז

1) אוֹהֵב עֲבוֹדָה לֹא יֶחְסַר צֵידָה. 2) בִּמְקוֹם מְלֹא הָרוֹעִים, הַצֹּאן וְהַבָּקָר תֹּעִים. 3) גֹּדֶל אִישׁ גְּדָל דֵּעַ, אַחֲרֵי מוֹתוֹ יִוָּדֵעַ. 4) דִּבַּת פִּשְׂקֵי שְׂפָתַיִם כְּקֶצֶף עַל פְּנֵי מַיִם. 5) הָעֲבוֹדָה לָאָדָם כַּלְכָּלָה, וְהָעַצְלוּת תַּקָּלָה. 6) זָהָב בָּאֵשׁ יִבָּחֵן, וּבֶן אָדָם בַּזָּהָב. 7) חֲשִׁיבוּתָהּ שֶׁל הַכַּף, בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּבְשִׁיל עַל הַדַּף. 8) טֹמֵן בַּחֵיק יָדָיו, עָלָיו לָצוּר גַּם אֶת שִׁנָּיו. 9) יֵשׁ זָרִיז וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ זָרִיז וְנִפְסָד. 10) כְּמוֹ שֶׁתֵּצֵא לִקְרַאת רֵעֲךָ, יָבוֹא הוּא לִקְרָאתֶךָ. 11) לוּ נִתְּנוּ לֶחָתוּל כְּנָפַיִם, אָז תַּמּוּ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם. 12) מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכַל בַּשַּׁבָּת. 13) נָקֵל לִכְתּוֹב שְׁטַר וְלַחֲתּוֹם, וְכָבֵד מְאֹד לְשַׁלֵּם לַיּוֹם. 14) סוֹף גַּנָּב לִתְלִיָּה, וְסוֹף רָשָׁע לְפוּרְעָנוּת. 15) עֲנָוָה חֲמוּדָה וִיקָרָה, מִכָּל בִּגְדֵי תִפְאָרָה. 16) פִּרְחָח צָפוּי לָמוּת,

וְזָקֵן עָשׂוּי לָמוּת. 17) צִפָּרְנָן שֶׁל אָבוֹת וְלֹא כְּרֵיסָן שֶׁל בָּנִים. 18) קוֹרֵא תָּמִיד בְּשֵׁם אֱלֹהָיו, אוֹת כִּי אֵינֶנּוּ בַּלֵּבָב. 19) רֹגֶז חָכָם מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ גֵּץ, וְכַעַס אֱוִיל מִקֶּשֶׁת חֵץ. 20) שַׁעֲרֵי דִמְעָה לָאֻמְלָלִים, לְעוֹלָם לֹא נִנְעָלִים. 21) תֵּקַע אָהֳלוֹ בְּקֶרֶב נְבָלִים, גַּם הוּא כְּמוֹהֶם רַע מַעֲלָלִים.

פרק כח

1) אֵת אֲשֶׁר יְיָ בְּחַסְדּוֹ לוֹ אָצַל, לֹא יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל. 2) בִּמְקוֹם רֵיחַ נִיחוֹחַ, שָׁם פֶּרַח שׁוֹשָׁן לֹא חוֹחַ. 3) גַּרְעִין בָּר בְּגַל פֶּרֶשׁ, תִּמְצָא גַם תַּרְנְגֹלֶת עִוֶּרֶת. 4) דִּמְעוֹת עֲשׁוּקִים בַּנֹּאד תְּשׁוּמֶינָה, וּבְכִי אֻמְלָלִים יַבְקִיעַ שָׁמַיִם. 5) הַבָּרִיא בְּכָל אֵבָרָיו, לֹא יַאֲמִין בְּצַעַר הַחוֹלֶה וִיסוּרָיו. 6) זַרְזִיר הוֹלֵךְ אֵצֶל עוֹרֵב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ. 7) חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עָשִׁיר, וְעָשִׁיר בְּעֵינָיו אִישׁ חָכָם. 8) טוֹב לָגוֹל אֲבָנִים עִם חָכָם, מִסְּבוֹא יַיִן עִם סָכָל. 9) יָקָר לַייָ תְּנוּמוֹת יְשָׁרִים, מִתְּהִלּוֹת פִּי חֲנֵפִים כָּל הַלָּיְלָה. 10) כְּזֶרֶם קִיר יֶאֱתָה הָאָסוֹן, וּכְנִטְפֵי מַיִם יֶשַׁע וְשָׂשׂוֹן. 11) לֹא כָּל דִּבְרֵי פִּי חָכָם חֵן, וְלֹא כָל אִמְרֵי סָכָל הוֹלֵלוּת. 12) מִתְיַצֵּב

בִּפְנֵי גַּלֵּי יָם, הַגַּלִּים יִשְׁטְפוּהוּ שָׁם. 13) נָקֵל הֱיוֹת חָכָם לַאֲחֵרִים, מִהְיוֹת חָכָם לְנַפְשׁוֹ. 14) סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה–הַמָּמוֹן, וּבְנֵי אָדָם עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ. 15) עָמֵל יְחַבֵּק צוּר וְנִרְדָּם, וְעָצֵל עַל מַרְבַדִּים יִשְׂבַּע נְדוּדִים. 16) פִּזּוּר לָרְשָׁעִים הֲנָאָה לָהֶם וַהֲנָאָה לָעוֹלָם. 17) צַדִּיק הָרִאשׁוֹן בְּרִיבוֹ, עַד שֶׁנּוֹדַע מַה טִּיבוֹ. 18) קוֹנֶה נֶפֶשׁ אֵשֶׁת חֵן, מֹכֵר אֶת נַפְשׁוֹ. 19) רַק סָכָל יָשִׂים בְּכַפּוֹ הַנֶּפֶשׁ, לְמַעַן הוֹצִיא חֲזִיר מֵרֶפֶשׁ. 20) שְׁלוֹחַ עָצֵל לְמַלְאָךְ, רַק לִקְרוֹא לַמָּוֶת יִצְלַח. 21) תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אָדָם אֵלּוּ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

פרק כט

1) אָטָד לֹא יִשָּׂא פֶּרִי, וּבִינָה לֹא יִקְנֶה אִישׁ מֶרִי. 2) בֵּיצָה קַלָּה הִמְלִיטָה הַתַּרְנְגֹלֶת, וְזַעֲקַת דָּגְרָה בַּבַּיִת בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת. 3) גֶּשֶׁם נְדָבוֹת יְרַוֶּה אֶרֶץ, וְלָשׁוֹן רַכָּה תַּרְנִין לֵב דַּכָּא. 4) דֶּרֶךְ אֶחָד לָאָדָם וּלְתוֹלַעַת, הַיּוֹם יִחְיֶה מָחָר נַפְשׁוֹ נִסַּעַת. 5) הָעוֹרֵב לְבָנָיו יִתְנַכֵּר, וְאֶת עֵין בֶּן־מִינוֹ לֹא יְנַקֵּר. 6) זְרַע בַּבֹּקֶר אֶת זַרְעוֹ, גַּם לָעֶרֶב אַל יַנַּח יָדוֹ. 7) חֲלֵב עִזִּים שְׁחוֹרוֹת וַחֲלֵב עִזִּים לְבָנוֹת אֶחָד הוּא. 8) טוֹב

יוֹם אֶחָד בִּימֵי עֲלוּמִים, מֵאֶלֶף בִּימֵי הַזְּקֵנִים. 9) יֵשׁ מֵטִיב רֹאשׁוֹ כְּאַחַד הַשָּׂרִים, וּבְרֹאשׁוֹ צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים. 10) כָּל הַיּוֹצֵא לַמִּלְחָמָה קָרוֹב אֶל הֶחָלָל מֵאֲשֶׁר אֶל הַשָּׁלָל. 11) לַשָּׁוְא שֻׁלְחָן מָלֵא מִרְקַחַת, אִם בַּבַּיִת אֵין שָׁלוֹם אֵין נַחַת. 12) מְכַלְכֵּל בְּהַשְׂכֵּל בֵּיתוֹ, כְּבָר מָצָא צָרְכּוֹ לְמַחֲצִיתוֹ. 13) נֶשֶׁק לֹא יִסְכּוֹן וְשָׂרֵי רְבָבָה, אִם אֵין עִם חֲלוּצֵי צָבָא. 14) סָכָל יֻכַּר בְּשָׂפָה דֹבֶרֶת, וְהֶחָכָם בְּאֹזֶן קַשֶּׁבֶת. 15) עָרֵב לַחֵיךְ לַבֶּטֶן וְלַשִּׁנַּיִם, לֶחֶם לָשֹׂבַע מֵעֲמַל כַּפַּיִם. 16) פִּסֵּחַ נִשָּׂא עַל שֶׁכֶם עִוֵּר, לִמְחוֹז חֶפְצָם יַגִּיעוּ גַם שְׁנֵיהֶם. 17) צְרוֹר יוֹעֵם גַּם לְאוֹר שֶׁמֶשׁ, וְשֹׁהַם יָהֵל גַּם בַּחשֶׁךְ וָאֶמֶשׁ. 18) קוֹנֶה רֵעִים בַּיַּיִן כְּיַיִן עָמְדוּ, בִּן־לַיְלָה הָיוּ וּבִן־לַיְלָה אָבָדוּ. 19) רַב אָדָם יְהַלְלוּ אֱמֶת, וְשׁוֹמְרֶיהָ אַךְ מְתֵי מִסְפָּר. 20) שָׂמֵחַ לְלֹא דָבָר, קַל מְהֵרָה יִתְעַצֵּב מִלֹּא דָבָר. 21) תֹּךְ יְשָׁרֵת אֵצֶל תְּכָכִים, וְצֶדֶק יִתְיַצֵּב לִפְנֵי מְלָכִים.

פרק ל

1) אַל תַּטִּיף לִכְסִיל, אַל תַּטִּיף לְהֵד הָרִים, אַל תַּרְבֶּה לוֹ שִׂיחַ מוּסָר וּדְבָרִים. 2) בַּמִּדְבָּר אַל תְּבַקֵּשׁ דָּגִים, וּמִכִּילַי אַל תִּשְׁאַל חֲסָדִים. 3) גַּם צִפּוֹר שָׁלַחְתָּ

עוֹד תָּשׁוּב תְּצוּדֶנָּה, וְדָבָר נִמְלַט מִפִּיךָ לֹא יָשׁוּב עַד עוֹלָם. 4) דַּלּוֹתָ, אָחִי, חֲזַק וְקַוֵּה לְאֵל חָי, כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם יְיָ. 5) הָכֵן לַזְּאֵב מְצוּדָה וְשִׁית לוֹ אֶרֶב, טֶרֶם יִקְרַב לַצֹּאן לִטְרֹף טָרֶף. 6) זְרֵה הַלְאָה כָּל שָׁוְא, וְנִקִּיתָ מִפֶּשַׁע רָב. 7) חָכְמָה וָדַעַת אֲרַשְׁתָּ שׁוּר לְפָנֶיךָ, הוֹן וָעֹשֶׁר כְּנַסְתָּ הַבֵּט מֵאַחֲרֶיךָ. 8) טַהֵר אֶת הַחֲזִיר וּבַבֹּרִית כַּבְּסֶנּוּ, וְאֶת חֶלְאָתוֹ לֹא תָסִיר מִמֶּנּוּ. 9) יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכַל, לֹא תִבְלַע יְגִיעַ זָרִים. 10) כַּסְפְּךָ אָבַדְתָּ בְּרוֹב הַיָּמִים תִּמְצָאֶנּוּ, רוּחֲךָ אָבַדְתָּ אֲבֵדָתְךָ אֲבֵדַת עוֹלָם. 11) לַאֲשֶׁר עָבַר וְאֵינֶנּוּ אַל תִּזְעַק בְּנֶפֶשׁ מָרָה, כִּי זֶה הַדֶּרֶךְ לְהָקִים פַּעֲמַיִם צָרָה. 12) מְלַאִים יְקָבֶיךָ רַבּוּ מְשַׁחֲרֶיךָ, וְכִכְלוֹתָם יִגְרוֹף הַמַּחְסוֹר גַּם אוֹתָם. 13) נֶגַע כִּי יֵרָאֶה לְךָ בְּקִירוֹת לִבְּךָ, הַכֹּהֵן לְטַהֲרוֹ הִנְּךָ אַתָּה לְבַדֶּךָ. 14) סָכָל שָׂגָה בְּאִוַּלְתּוֹ כְּחָתוּל אֲשֶׁר גִּדַּלְתּוֹ, תְּפַטְּמֵהוּ בְּיוֹנִים צְלוּיוֹת וְעֵינָיו לָעַכְבָּר תְּלוּיוֹת. 15) עֲטֶרֶת שׁוֹשַׁנִּים אוֹ עֲטֶרֶת חוֹחִים, רַק מַעֲשֶׂיךָ יָשִׂימוּ לְרֹאשֶׁךָ. 16) פֶּצַע גֵּו גַּם בְּצֹר תְּנַתְּחֶנּוּ, וְעָרְלַת לֵב גַּם בְּחֶרֶב חַדָּה לֹא תִכְרְתֶנָּה. 17) צַר לוֹ לֶעָרִיץ מְלֹא רֹחַב הָאָרֶץ, וּמְעַט לוֹ לְכִילַי מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. 18) קָנֶה רָצוּץ וְגָדֵר דְּחוּיָה מִבְטַח חָנֵף בְּעֵת צָרָה,

בְּיוֹם טוֹבָה יָלֹק כַּכֶּלֶב יָדֶךָ, וּבְיוֹם רָעָה יַגְדִּיל עָקֵב עָלֶיךָ. 19) רְצוֹנְךָ שֶׁיֵּחַם לְךָ בִּשְׁנוֹת דָּבְאֶךָ, הָכֵן לְךָ תַּנּוּר בִּימֵי עֲלוּמֶיךָ. 20) שְׁנַיִם אוֹמְרִים שִׁכּוֹר הִנְּךָ, לֵךְ שְׁכַב וְהָסִירָה אֶת יֵינֶךָ. 21) תָּפַסְתָּ מְרֻבָּה לֹא תָפַסְתָּ, תָּפַסְתָּ מוּעָט תָּפַסְתָּ.

פרק לא

1) אַל יִתְהַלֵּל חֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ. 2) בֵּין הָרֹעֶה וְהַזְּאֵב נִבְקַע הַשֶּׂה. 3) גַּם זְאֵב גַּם שֶׂה לִהְיוֹת אַל תֹּאבֶה. 4) דִּין פְּרוּטָה כְּדִין מֵאָה מָנֶה. 5) הַחוֹשֵׁד בִּכְשֵׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ. 6) זֹרֵעַ בְּדִמְעָה יִקְצוֹר בְּרִנָּה. 7) חָנֵף בְּפִיהוּ יַשְׁחִית רֵעֵהוּ. 8) טוֹב רָשׁ מֵאִישׁ כָּזָב. 9) יַד עֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ. 10) כָּל רַצְעָן חֵלֶךְ יָחֵף יֵלֵךְ. 11) לַעַג בְּזָדוֹן רֵאשִׁית מָדוֹן. 12) מַרְבֶּה מַסָּה מַרְבֶּה דֵּעַת. 13) נִכְנַס הַיַּיִן יוֹצֵאת הַדַּעַת. 14) סוֹד הַמָּוֶת סוֹד סָתוּם וְכָמוּס, לֹא יֵדָעֶנּוּ אָדָם עַד אֲשֶׁר יָמוּת. 15) עֵת שִׁנְאֲךָ טֹבֵעַ, אַל תְּהִי כַף תֹּקֵעַ. 16) פֹּרֵעַ אֲחֵרִים לְשִׁמְצָה, חֵן וְכָבוֹד לֹא יִמְצָא. 17) צִיר אֱמוּנִים לֹא יְבַקֵּשׁ תְּאֻנִים. 18) קוֹל הֶהָמוֹן כְּקוֹל שַׁדַּי. 19) רַבִּים שָׁתוּ רַבִּים יִשְׁתּוּ. 20) שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם

כְּמוֹתוֹ. 21) תֵּן לֶעָנִי תְּרוּמָה, אַךְ בְּלִי רַעַשׁ וּמְהוּמָה.

פרק לב

1) אָב אֶחָד מְכַלְכֵּל עֲשָׂרָה בָנִים, וְעַל עֲשֶׂרֶת בָּנִים תִּכְבַּד כַּלְכָּלַת אָב אֶחָד. 2) בְּנֵי אָדָם בּוֹנִים עוֹלָמוֹת בְּדִמְיוֹנָם, וְרוּחַ מִמָּרוֹם יָפִיחַ בָּם וְאֵינָם. 3) גַּם אֶת הַתּוֹלַעַת אַל תָּשִׁי, כִּי מֵרֹק שֶׁבְּפִיהָ תַטְוֶה מֶשִׁי. 4) דֹּרֵךְ בַּגֹּרֶן עֲנָבִים וְחֹבֵט חִטִּים בַּיְקָבִים, מִגָּרְנוֹ וּמִגִּתּוֹ לֹא יַשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ. 5) הָאָדָם דּוֹאֵג אֶל אִבּוּד דָּמָיו וְאֵינוֹ דוֹאֵג אֶל אִבּוּד יָמָיו; יָמָיו אֵינָם חוֹזְרִים וְדָמָיו אֵינָם עוֹזְרִים. 6) זָקֵן וּמְלֹא כֹחַ, עוּל יָמִים וּבַעַל נִסָּיוֹן, וְלֵב רַגָּשׁ לֶעָשִׁיר–יָקָר לִמְצוֹא. 7) חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּלִי תֹם וֶאֱמוּנָה, כְּלֶחֶם בְּאֵין שִׁנַּיִם וּמָאוֹר בְּאֵין עֵינַיִם. 8) טַעַם זְקֵנִים לוּ הָיָה לִנְעָרִים וְכֹחַ נְעָרִים לִזְקֵנִים, כִּי עַתָּה הָיוּ הָרְכָסִים לְבִקְעָה וְכָל עָקֹב לְמִישׁוֹר. 9) יַיִן הַמְּשׁוּמָר, לִוְיָתָן וְשׁוֹר הַבָּר לַצַּדִּיקִים הַמְעֻטָּרִים, וְלָרְשָׁעִים הָעֲצָמוֹת וְהַשְּׁמָרִים. 10) כָּל מִשְׁלַח רַב יִצְלַח וְכָל מַעֲבָדוֹ, אִם בְּכָל פְּקוּדוֹתָיו יַעֲשֶׂה בְּיָדוֹ. 11) לֹא לִצְחוֹק יוּלַד אָדָם בַּתֵּבֵל הוֹמִיָּה, עַל־כֵּן כִּי יִצְחַק לִבּוֹ בַּת עֵינוֹ בֹּכִיָּה.

12) מְפִּיחֵי קִרְיָה כִּי יִתְּנוּ קוֹלָם בַּשִּׁיר, אוֹתָם הֵמָּה כִּי חָמָס וָרִיב בָּעִיר. 13) נֶאֱמָן לְאָחִיהוּ בִּימֵי עָנְיוֹ וּמְרוּדוֹ, יַעֲלֹס עִמּוֹ בִּימֵי אָשְׁרוֹ וַחֲמוּדוֹ. 14) סָכָל וּלְשׁוֹנוֹ כַּתֹּף דִּמְיוֹנוֹ, נוֹתֵן קוֹל עָב וְצָלוּל מִלֵּב נָבוּב וְחָלוּל. 15) עַל עֵצִים כְּפוּפִים עִזִּים יִזְחָלוּ, וְעַל דָּוִים וּסְחוּפִים שׁוֹפְטִים יִתְנַפָּלוּ. 16) פֹּרַח הָאָבָק בִּנְשׁוֹב הָרוּחַ, וְצוּר סֶלַע עַל מְקוֹמוֹ יָנוּחַ. 17) צַדִּיק יָנוּחַ שָׁלֵו עַל אֶבֶן קָשָׁה, וְעַל מַרְבַד רַךְ יִתְנוֹדֵד רָשָׁע. 18) קוֹצִים אֵינָם מִתְנַכְּשִׁים וְלֹא נִזְרָעִים, מֵאֲלֵיהֶם הֵם יוֹצְאִים וּבָאִים. 19) רֶסֶן כֶּסֶף שֶׁעַל הַסּוּס וַאֲפֻדַּת זְהָבוֹ, לֹא יִתְּנוּ חָכְמָה וְלֹא יוֹסִיפוּ בִּינָה בִּלְבָבוֹ. 20) שֵׁן שֵׂעָר וְצִפֹּרֶן וּבֶן־אָדָם כָּכָה, אִם יִנָּתְשׁוּ מִמְּקוֹמָם לֹא יִצְלְחוּ לִמְלָאכָה. 21) תְּרוּמַת עָנִי אֲשֶׁר לִבּוֹ יִדְּבֶנּוּ, כִּתְרוּמַת עָשִׁיר אֱלֹהִים יַחְשְׁבֶנּוּ.

פרק לג

1) אִם מִנָּה אֱלֹהַּ לְאָדָם יְמֵי עֹנִי, יִמְצָאוּהוּ גַּם מֵעֵבֶר לַיָּם הַקַּדְמוֹנִי. 2) בְּנֵי אָדָם בַּתֵּבֵל זַרְעֹנִים עַל מַיִם, הַכְּבֵדִים יוֹרְדִים וְהַקַּלִּים עוֹלִים. 3) גַּם מִפִּי כּוֹזֵב יִתְמַלֵּט לִפְעָמִים דְּבַר אֱמֶת, וּדְבַר שֶׁכָּל

מִפִּי סָכָל. 4) דַּל כֹּחֵנוּ לִמְצֹא עֶזְרָה בַּצָּרָה, נָקֵל חָלְיֵנוּ בְּהֵאָנְחֵנוּ מָרָה. 5) הֵן זֶה מִשְׁפַּט אֱוִיל נַחֲלַת הָאִוֶּלֶת, אֵת לֹא יָבִין יַחֲשֹׁוב לְלֹא תוֹעֶלֶת. 6) זֶה שֶׁיָּתוּר אַחֲרֵי הַלֵּב וְהָעַיִן, מִן הַבְּהֵמָה מוֹתָר לוֹ אָיִן. 7) חֲרָבוֹת מוֹשִׁיב הַשָּׁלוֹם, וּמָדוֹן מַחֲרִיב אַרְמוֹנוֹת. 8) טוֹב רִישׁ בִּנְאוֹת שָׁלוֹם, מִמְּעוֹן מְהוּמָה וְרִבְבוֹת שְׁקָלִים. 9) יֵשׁ חָכָם שֶׁחָכְמָתוֹ רַק בְּעִירוֹ נִכֶּרֶת, וְתָם הוּא אוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל בְּעִיר אֲחֶרֶת. 10) כִּי תָקוּם לְאָדָם פַּעֲמַיִם צָרָה, יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו אִם אֵין דַּעְתּוֹ קְצָרָה. 11) לֹא תוֹעִיל עֵצָה לֹא תִסְכֹּן כָּל דַּעַת, אִם מֵרֹב יָמִים פָּשְׂתָה הַצָּרַעַת. 12) מִכַּף הַמִּשְׁפָּט יִמָּלֵט רָע בְּמוֹעֲצוֹתָיו, אַךְ לֹא מִמּוּסַר כִּלְיוֹתָיו. 13) נוֹרָאָה הָרָעָה טֶרֶם בָּאָה, וְכָל תְּשׁוּקָה מְתוּקָה בְּעוֹדָהּ רְחוֹקָה. 14) סָכָל וּמְשֻׁגָּע בְּקִצְפָּם וַחֲמָתָם, לֹא יַטִּיחוּ רֹאשָׁם רַק רֹאשׁ זוּלָתָם. 15) עִוֵּר כִּי יִפֹּל יָנוּדוּ לוֹ כָּל רֹאָיו, וּפִקֵּחַ נָפַל וְלָעֲגוּ לוֹ כָּל סְבִיבָיו. 16) פִּתְאֹם לֹא יִגְעַשׁ הָהָר, כִּי מוֹקְדִים בְּבִטְנוֹ מִכְּבָר. 17) צוֹם בַּיַּעַר הַזְּאֵבִים כִּי יִקְרָאוּ, הַבָּקָר וְהַצֹּאן יֵחַתּוּ יִירָאוּ. 18) קִשְׁרוּ יָדַי וְרַגְלַי אִסְרוּנִי, וּבְקֶרֶב קְרוֹבַי הִשְׁלִיכוּנִי. 19) רָעֵב יֹאכַל מְבֻשָּׁל אוֹ נָא, וּמִתְאַוֶּה לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע. 20) שָׁמַיִם וָאָרֶץ

נִשְׂבָּעוּ, סוֹד וּצְפוּנוֹת בַּל יִכְלָאוּ. 21) תֵּן לַזְּאֵב מַעֲדַנִּים בִּקְעָרָה, וְנַפְשׁוֹ תִּכְסוֹף הַיַּעְרָה.

פרק לד

1) אֵשׁ אוֹכֶלֶת כַּעַס וְחָרוֹן, לַגּוּף גַּחֶלֶת לַנֶּפֶשׁ שִׁבָּרוֹן, לַלֵּב אִוֶּלֶת וְלַשֵּׂכֶל עִוָּרוֹן. 2) בִּנְפוֹל הָעֵץ וְנָסוּ צְלָלָיו, וּבְמוֹט הֶעָשִׁיר וְנֶחְפְּזוּ חֲנֵפָיו. 3) גַּנָּב נִצָּב בִּמְבוֹא הַמַּחְתֶּרֶת, וּלְעֶזְרַת שָׁמַיִם עֵינוֹ שׁוֹמֶרֶת. 4) דֵּעָה קָנִיתָ מַה חָסַרְתָּ, דֵּעָה חָסַרְתָּ מַה קָנִיתָ? 5) הוֹכֵחַ לֶחָכָם וְיַטֶּה לְךָ אָזְנַיִם, דַּבֵּר אַךְ אַחַת וְהוּא יִשְׁמַע שְׁתַּיִם. 6) זְאֵב בְּמַלְכֻדְתּוֹ יְדַבֵּר מֵישָׁרִים, וְאַךְ יֵצֵא לָרְוָיָה יָשׁוּד עֲדָרִים. 7) חֶרְמֵשׁ עַל אֶבֶן נִפְגָּשָׁה, עִקֵּשׁ רָב עִם רָשָׁע. 8) טַחֲנַת אֱלֹהַּ לְאַט טֹחֶנֶת, אֲבָל בְּבִטְחָה בְּמִדָּה נֶאֱמֶנֶת. 9) יֵשׁ נוֹכֵל יָשִׂים עָלָיו שִׂמְלַת אֱמוּנָה, וּפְתָאִים יַאֲכִילוּהוּ מִזִּבְחֵי כְהוּנָּה. 10) כַּר נִרְחָב צַר לִשְׁנֵי אוֹיְבִים, וּמִשְׁעוֹל צַר רָחָב לְמֵאָה אוֹהֲבִים. 11) לַגֶּבֶר אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה, אֵין מִבְטָח בְּיוֹם אוֹר וְאֵין מָנוֹס בְּיוֹם צָרָה. 12) מַר לְאָדָם אִם מְקַנְּאִים יִשְׁלְחוּ בוֹ עֵינָם, וְצַר לוֹ כִּי לֹא יְדַבְּרוּ בוֹ וְאֵינָם. 13) נָקֵל לְהַמְצִיא עֵצָה

וְתַחְבְּלָה, וְכָבֵד מְאד לְהוֹצִיאָן לִפְעֻלָּה. 14) סִכְלוּת לְאָדָם לֵרא מִפְּנֵי הַמָּוֶת, וּמְבַקְשׁוֹ יְהַבֵּל כִּפְלַיִם. 15) עַל כִּסְאוֹת לַמִּשְׁפָּט אִם יֵשְׁבוּ שׁוּעָלִים, אָז יַחַד יֶאְשְׁמוּ עֲנִיֵּי הַצֹּאן. 16) פַּעַם אַחַת דַּי לְדִבְרֵי טַעַם וָדֵעָה, וּלְשִׂיחַ תָּפֵל לַשָּׁוְא פְּעָמִים מֵאָה. 17) צֹרֵר צָרָיו מַרְבֶּה מַשְׂטֵמָה, וּמִשְׁכָּם חֶסֶד יָשִׁיב חֵמָה. 18) קָשִׁים דִּבְרֵי תּוֹרָה לִקְנוֹתָם כַּזָּהָב, וְנוֹחִים לְאָבְדָם כִּכְלִי זְכוּכִית. 19) רֵעִים בָּעֵת הָרָעָה מְעַטִּים מְאד, וְאָח לְצָרָה אוּלַי יִוָּלֵד עוֹד. 20) שׁוּעָל כִּי יָבִיא לְתַרְנְגֹלִים שְׁמוּעָה טוֹבָה, מִתְנַכֵּל לְהָמִיט עֲלֵיהֶם הֹוָה. 21) תַּחַת הָרָקִיעַ לַכֹּל זְמַן וָחֹק, עֵת עָמָל וִיגִיעַ וְעֵת שַׁעֲשׁוּעִים וּצְחוֹק.

פרק לה

1) אֵין מִבְטָח לָעֲדָרִים, כָּל עוֹד הַזְּאֵבִים בַּיְּעָרִים. 2) בִּמְקוֹם אִשָּׁה שׁוֹרֶרֶת, שָׁם לִילִית מִתְגוֹרֶרֶת. 3) גְּדוֹלָה כִבְשָׂה שֶׁעוֹמֶדֶת בֵּין שִׁבְעִים זְאֵבִים. 4) דִּלֵּחַ מְקוֹר הַחֶסֶד אִישׁ שֹׁכֵחַ חֶסֶד. 5) הַמְקַבֵּל תּוֹכָחָה זוֹכֶה לִבְרָכָה. 6) זְמָה בְּבַיִת כְּרִמָּה לַזַּיִת. 7) חֳלִי אֵין מַרְפֵּא כְּסִיל חָכָם בְּעֵינָיו. 8) טוֹבָה עֵדוּת

הַמַּעֲשִׂים מֵעֵדוּת הָאֲנָשִׁים. 9) יֵשׁ יוֹצֵא לְגְזוֹז וְנִגְזוּז יָשׁוּב. 10) כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם בִּגְדוֹ. 11) לֹא כָל אָדָם זוֹכֶה לִשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת. 12) מַרְפֵּא לְתַאֲוָה תַּאֲוָה אֲחֶרֶת. 13) נָקֵל לִבְצוֹר כֶּרֶם מִנְּטוֹעַ כֶּרֶם. 14) סִגְנוֹן אֶחָד עוֹלֶה לְכַמָּה נְבִיאִים. 15) עִם סָכָל וַחֲסַר דֵּעַ, אָחִי, אַל תִּתְרוֹעֵעַ. 16) פֶּה חָלָק יַעֲשֶׂה מִדְחֶה. 17) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט אִם אֵין בַּשַּׁעַר, וְנֶהֶפְכוּ בְנֵי אָדָם לְחַיְתוֹ יָעַר. 18) קַבֵּל הָאֱמֶת מִמִּי שֶׁאֲמָרָהּ. 19) רְקַע הַבַּרְזֶל וַעֲשֶׂנּוּ, כָּל עוֹד לַהַט עוֹדֶנּוּ. 20) שְׁתֵּי נָשִׁים בְּבַיִת, מְרִיבָה בְּבַיִת. 21) תַּפּוּחַ נֶחְמָד וְנָעִים, וּלְשַׁדּוֹ יָמֹצּוּ תוֹלָעִים.

פרק לו

1) אַל תִּמְכּוֹר עוֹר הַדּוֹב לְלוֹקְחָנוּ, בְּטֶרֶם הִפְשַׁטְתָּ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. 2) בִּמְקוֹם בָּשָׂר וְדָגִים שׁוֹרִים, אַל יִכָּנְסוּ יָרָק וּמְרוֹרִים. 3) גַּם בְּתַפּוּחַ זָהָב תִּמָּצֵא תוֹלַעַת, וּבְאִישׁ חָכָם מִגְרַעַת. 4) דְּבָרִים נְכֹחִים וְלֹא בְסוּפָה וּסְעָרָה, יָשִׁיבוּ תֹעִים לְדֶרֶךְ יְשָׁרָה. 5) הַהַצְלָחָה יוֹצְרָה יְצָרָהּ עִוֶּרֶת, וּבְתֹעָה מַנְדִּיבִים לִנְבְזִים עֹבֶרֶת. 6) זֹהַר הַשֶּׁמֶשׁ יָנִיס הַצְּלָלִים, וּבְרַק הַחָכְמָה יְגָרֵשׁ הֲבָלִים. 7) חַיֵּי בְשָׂרִים נִבְחָרִים מִזָּהָב, וְנֶפֶשׁ בְּרִיאָה

מַהוֹן עָתָק. 8) טֶרֶם הַקִּיץ עַל אָדָם הַקֵּץ, לֹא יְמִיתֵהוּ
גַּם הַחֵץ. 9) יֵשׁ אֲשֶׁר חֲדַר שְׂפָתַיִם רָחָב, יִבְלַע חוֹמָה
וַעֲלִיּוֹת מְרֻוָּחִים. 10) כָּל עָוֹן וְכָל חַטַּאת אִישׁ בַּעֲדָתוֹ,
יִמְחֶה הַזְּמָן בְּשֶׁטֶף מְרוּצָתוֹ. 11) לָאִישׁ אֲשֶׁר יָדוֹ לוֹ
לֹא תוֹשִׁיעַ, לֹא יִשְׁלַח גַּם אַל עֶזְרָה מַרְקִיעַ. 12) מְנַשֵּׂא
רֹאשׁ חֲמוֹר אֶת גַּנּוֹ לִשְׁמוֹר, בְּרֹאשׁוֹ אֲשָׁמוֹ כִּי לְמִרְמָס
שָׁמוֹ. 13) נוֹחַ לִי הֱיוֹת נוֹשֶׁה לַגָּרוּעַ, מִהְיוֹת נוֹשָׁה בִי
אֲבִישׁוּעַ. 14) סִירִים מִשְׁתַּקְשְׁקִים עַל הָאָח, גַּם גַּחֶלֶת
לֹא יִתְּנוּ לַחְמָם. 15) עַרְבֵי נַחַל לָאֲחָדִים כַּדַּק יוּטָלוּ,
וּבַאֲגֻדָּה אַחַת לַעֲמוֹד יוּכָלוּ. 16) פִּזּוּר וּמְעַט שִׁגָּעוֹן
לְכָל פִּילוּסוּף וּלְכָל גָּאוֹן. 17) צֶמַח שֶׁאֵין לוֹ שֹׁרֶשׁ
לְמַטָּה, פִּרְחוֹ מִלְמַעְלָה כְּאָבָק יַעֲלֶה. 18) קְצִירָה
גוֹרֶרֶת קְצִירָה, וּטְחִינָה גוֹרֶרֶת טְחִינָה. 19) רָאשֵׁי
הַמּוֹקְשִׁים לְכָל עִנְיַן בְּנֵי הָאָדָם–עַצְלָה וְחִפָּזוֹן.
20) שְׁלֹשָׁה תַּחַת מַסֵּכָה צָרָה, שׁוֹכֵב בַּתָּוֶךְ לֹא יָחוּשׁ
קָרָה. 21) תֵּת מִשְׁפַּט דַּעַת לְאָדָם־הַבְּהֵמָה, כְּמַשְׁלִיךְ
צְרוֹר אֶבֶן בְּמַרְגֵּמָה.

פרק לז

1) אֶת שָׂפָה בְּפִיךָ וּבְיָדְךָ מְלָאכָה, קַצְוֵי אֶרֶץ תַּעֲבוֹר וְלֹא יִמְצָא עֳנִי אוֹתָכָה. 2) בַּעֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ וְאוֹרוֹ יוֹפִיעַ, גַּם צִיץ נוֹבֵל בִּן־לַיְלָה יַגְבִּיהַ רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה. 3) גַּרְגַּר שֶׁל הַצְלָחָה בְּמִשְׁלַח יָדַיִם, יָקָר אַף נָעִים מִשֵּׂכֶל כִּכְּרָיִם. 4) דְּבוֹרָה לִדְבַשׁ וַחֲמוֹר לְמַשָּׂא, אָדָם לְעָמָל וְנָבוֹן לְהַשְׂכִּיל. 5) הָעָם הַהֹלְכִים בַּחשֶׁךְ וְרוּחָם חֲבָלָה, לֹא יֵבשׁוּ לַעֲשׂוֹת כָּל תּוֹעֵבָה וְכָל נְבָלָה. 6) זְאֵב לַטֶּרֶף יִשְׁאָף וְשָׂם לַצֹּאן עֲלִילוֹת דְּבָרִים. 7) חָסוּת לַצָּב שִׁרְיוֹנוֹ, וּמַחֲבֵא לָאִישׁ דַּל שְׂפָתָיו וּלְשׁוֹנוֹ. 8) טוֹב שׂוֹנֵא מְקַנֵּא לֹא יוּכַל הָרֵעַ, מִשִּׁבְעָה מְרַחֲמִים לֹא יוּכְלוּ הוֹשִׁיעַ. 9) יֵשׁ אֲשֶׁר בִּנְבָלָה וְתוֹעֵבָה, יַצֵּב לוֹ בְחַיָּיו מַצֵּבָה. 10) כָּל שֶׁאֵינוֹ מוֹרִיד דְּמָעוֹת מִמְּקוֹר עֵינֵיהוּ, לֹא יוּכַל לִמְחוֹת דִּמְעָה מֵעַל פְּנֵי רֵעֵהוּ. 11) לַיּוֹעֵץ לִבְלִי תֵת נִדְבַת כַּפַּיִם, יִשְׁמַע שָׁמֹעַ גַּם עֲרַל אָזְנַיִם. 12) מַרְבֶּה לָנוּם מַרְבֶּה אֲנָחָה, וּמַשְׁכִּים לָקוּם יִמְצָא בְּרָכָה. 13) נֶפֶשׁ הַגֵּר בְּלִי אָח וָרֵעַ, רַק אֻמְלָל כָּמוֹהוּ יוֹדֵעַ. 14) סָרָבִים וְסַלּוֹנִים הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים, וַעֲצֵי שֶׁמֶן בְּרוֹשׁ וְתִדְהָר מְעַט מִזְעָר. 15) עֵת אֹרְחִים בָּאִים

וּבְכָבוֹד יִנְהָגוּ, גַּם בְּנֵי הַבַּיִת עֲלֵיהֶם יִתְעַנָּגוּ. 16) פְּתָחִים מְרֻוָּחִים בְּכָל בֵּית עָוֹן לַבָּאִים בּוֹ, וְרַק דֶּלֶת אַחַת צָרָה וּקְטַנָּה לַשָּׁבִים מִמֶּנּוּ. 17) צְפַרְדֵּעַ בְּאַוָּתוֹ לְהִדָּמוֹת אֶל הַשּׁוֹר, נָפַח רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ עַל שְׂפַת הַיְאוֹר. 18) קָטֹן וָצַר חֹר עֵין הָאָדָם, וּמְלֹא כָל הָאָרֶץ לֹא יְמַלְאֶנּוּ. 19) רְצוֹנְךָ לַחֲקוֹר הַמְּשׁוֹרֵר וּתְכוּנָתוֹ, לְכָה אֶל עִיר מְגוּרוֹ וְאֶל אֶרֶץ מְכוּרָתוֹ. 20) שֶׁקֶל הַקָּהָל בַּזֶּפֶת סָרוּחַ, וּבְיַד הַנּוֹגֵעַ בּוֹ יִדְבַּק יָנוּחַ. 21) תַּרְנְגֹל נֹדֵד כְּנָפָיו לִפְנֵי קְרִיאָתוֹ, לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל סְבִיבָיו שִׁירָתוֹ.

פרק לח

1) אַל תִּשְׁפּוֹךְ מַיִם פְּסוּלִים, טֶרֶם נִמְצְאוּ זַכִּים וּצְלוּלִים. 2) בְּשָׁעָה אַחַת מְסָעֲפִים פֻּארָה רַעֲנָנָה, שֶׁצָּמְחָה וְגָדְלָה מֵאָה שָׁנָה. 3) גַּרְגִּיר בְּרֹאשׁ אָמִיר נָפַל חָבְלֵהוּ, קָרוֹב לְרַעַם וָנֶפֶץ מִכָּל בְּנֵי גִילֵהוּ. 4) דֶּרֶךְ אוֹהֲבִים כְּדֶרֶךְ הַכֶּסֶף, לֹא נָקֵל לְמָצְאָם וְנוֹחַ לְאָבְדָם. 5) הָעֵת הַנֶּחְפָּזָה תְּשָׂרֵךְ בַּעֲצַלְתַּיִם, לְצוֹפֶה הֲלִיכוֹתֶיהָ בְּשִׁפְלוּת יָדַיִם. 6) זֶרַע גַּאֲוָה וּקְטָטָה, יִקְצֹר דְּאָגָה וַחֲרָטָה. 7) חָבְרַת הַנָּבָל בֹּשֶׁת,

וּבְרִיתוֹ פַּח וָרֶשֶׁת. 8) טִפָּה סְרוּחָה לֹא תַעֲלֶה אֲרוּכָה, גַּם כִּי תִצְרְפֶנָּה וּבְכוֹס זָהָב תְּשִׂימֶנָּה. 9) יֵשׁ נוֹשֵׂא חֶרְפַּת רָעָב בְּבֵיתוֹ, וּכְנָגִיד יִלְבַּשׁ גֵּאוּת בְּצֵאתוֹ. 10) כָּל עוֹד הָאוּבָל יָכִיל מֵי אַפְסַיִם, בְּמֵי שִׁלֹחַ יֵרָאֶה לָעֵינָיִם, וְכִי יִגְאוּ מֵימֵיהוּ, רוּם יִשָּׂא יָדֵהוּ. 11) לְמָקוֹם שֶׁהָאַיִל רַגְלָיו יִשָּׂא, שָׁם כָּל הָעֵדֶר יִסַּע. 12) מַצְרֵף לַכֶּסֶף הָאֵשׁ, וּמִבְחָן לָאִשָּׁה הַכֶּסֶף, וְכוּר לַגֶּבֶר הָאִשָּׁה. 13) נָעִים לַצִּפּוֹר קַן טִיט בְּפִנַּת גָּג, מִדּוּר בִּכְלוּב כֶּסֶף בְּהֵיכַל כָּבוֹד. 14) סוֹד נִגְלָה לְאִישׁ חָכָם אֶבֶן צְלוּלָה בַּתְּהוֹם, וְלִכְסִיל עֵץ קַל הוּא עַל פְּנֵי הַמָּיִם. 15) עַל בָּמֳתֵי עָב תַּרְכִּיב צְפַרְדֵּעַ, וְהִיא בְבִצָּה תְבַקֵּשׁ מַרְגּוֹעַ. 16) פַּלְגֵי מַיִם לֵב אָדָם בְּיַד תַּאֲוָתוֹ, אֶל כָּל אֲשֶׁר תַּחְפֹּץ תַּטֶּנּוּ. 17) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט לַצַּדִּיק צְבִי, וְלָרָשָׁע מָאוֹס וּסְחִי. 18) קַלָּה הִיא הַנְּקָמָה, אֲבָל כָּבֵד הוּא הַנֹּחַם. 19) רַב אָדָם יִבְכֶּה עַל יוֹרֵד שְׁאוֹל, וְעַל יוֹרֵד מִמַּצָּבוֹ אֵין בֹּכֶה אֵין קוֹל. 20) שְׁלַח נָא יָדְךָ בִּמְלָאכָה, וַיְיָ יְצַוֶּה לְךָ אֶת הַבְּרָכָה. 21) תְּפִלָּה זַכָּה מִלְּשׁוֹן יְלָדִים רַכָּה, עוֹלָה לְגָבְהַּ עַד כִּסֵּא אֱלֹהַּ.

פרק לט

1) אֻמְלָל הוּא בְּקִנְאָתוֹ, הָאִישׁ הַמְשַׁבֵּחַ רַק זוּלָתוֹ.
2) בִּרְצוֹת אֵל אִישׁ לְיַסְּרֶנּוּ, יָסִיר שִׂכְלוֹ מִמֶּנּוּ. 3) גֶּבֶר
יָהִיר גַּם אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יִשְׂנְאוּ אוֹתוֹ. 4) דּוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים
בְּעַד הַחַיִּים, מַפְקִיד דְּבָרוֹ בְּיַד אִלֵּם וּסְתוּם עֵינַיִם.
5) הַשֵּׁד אֵינֶנּוּ נוֹרָא בְּמַעֲשֵׂהוּ, כְּמוֹ שֶׁהַצַּיָּר יְתָאֳרֵהוּ.
6) זֵד יָהִיר חֲמַת גֶּבֶר יָעִיר. 7) חֶרְפַּת עוֹלָם לִמְדִינָה
וּקְלָלָה, כִּי יִשְׁלְטוּ בָהּ שֶׁקֶר וּנְבָלָה. 8) טוֹב בָּנֶיךָ
יְבַקְשׁוּ מִיָּדֶךָ, מְבַקֵּשׁ אַתָּה מִיָּדָם בְּדָבְאֶךָ. 9) יֵשׁ עָב
קְטַנָּה מְרִיקָה גֶּשֶׁם נְדָבָה, וַעֲנָנִים גְּדוֹלִים וְעַל הָאָרֶץ
חֲרָבָה. 10) כָּל שֶׁלְּהַכְשִׁיר עֶגְלָתוֹ יוֹדֵעַ, בִּרְחָבָה
לְדַרְכּוֹ נוֹסֵעַ. 11) לְסָכָל תָּם דִּינוֹ כָּכָה, לִבְלִי הַרְאוֹת
לוֹ חֲצִי מְלָאכָה. 12) מִצְטַדֵּק בַּשֶּׁקֶר עַל עָוֶל, רֹחֵץ
בְּשָׂרוֹ בְּמֵי זָבֶל. 13) נוֹתֵן חָטְמוֹ בֵּין צִירֵי דֶלֶת רֶגַע,
לֹא יוֹצִיאוֹ מִשָּׁם בְּלִי פֶּגַע. 14) סָר כֹּחַ הַשּׁוּעָל
הָעֲנָבִים לְהַשִּׂינֵמוֹ, יֹאמַר כִּי מָוֶת בָּם עִנְבֵי רוֹשׁ
עֲנָבֵמוֹ. 15) עֵת הָעֲזָאזֵל יִשְׂחַק מִטּוּב לֵב, אָז מַלְאֲכֵי
שָׁלוֹם מַר יִבְכָּיוּן. 16) פֶּתִי אִם יַעֲשִׁיר פְּעֻלָּתוֹ רְצוּיָה,
וְחָכְמַת דַּל בְּזוּיָה. 17) צִנּוֹר מַעֲבָר לְמַיִם חַיִּים,
וְנָדִיב לְבִרְכַּת שָׁמַיִם. 18) קַלֵּי דַעַת כִּי יָהֱמוּ יִרְעֲשׁוּ,

רַק קוֹל שָׁאוֹן עוֹלֶה וּמְאוּמָה בַּל יַעֲשׂוּ. 19) רֶאִי־מְצָק הָעוֹלָם: לַסָּר וְזָעֵף יַרְאֶה פָּנִים נִזְעָמִים, וְלַשָּׂמֵחַ וְעָלֵז–פָּנִים מְאִירִים. 20) שָׂשׂוֹן וָנַהּ מָסַךְ אֱלֹהַּ, וַיְחַבְּרֵם חָבֵר וַיְהִי לֵב גָּבֶר. 21) תִּקַע הַסָּכָל בַּחֲלִילִים, וּסְבִיבָיו בַּמָּחוֹל יוֹצְאִים אֱוִילִים.

פרק מ

1) אֶצְבְּעוֹת הַיָּד בְּגָדְלָן לֹא תִשְׁוֶינָה, וְשָׁלוֹם לָהֶן לֹא תְרִיבֶנָה. 2) בִּנְפוֹל הָעֲגָלָה תַּחְתֶּיהָ, אוֹפַנֶּיהָ יִכְבְּדוּ עָלֶיהָ. 3) גָּרֵשׁ חֲזִיר מִשַּׁעַר הַקַּדְמוֹנִי, וְשָׁב וְנִכְנַס דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַשֵּׁנִי. 4) דָּבָר אֶחָד לַדּוֹר, וְאֵין שְׁנֵי דְּבָרִין לַדּוֹר. 5) הָרְמָשִׂים יַשְׁמִיעוּ בַּבַּיִת שְׁרִיקָתָם, בְּטֶרֶם לָקְחוּ שָׁם הָאֲנָשִׁים עֶמְדָּתָם. 6) זִקְנָה אַל תַּחְפְּצוּ טֶרֶם תִּזְקְנוּ, כִּי דַי בְּעִתָּהּ לַצָּרָה זֹאת לָנוּ. 7) חוּט אֶחָד אִם יָרִים אִישׁ אִישׁ לָאֶבְיוֹן נְדָבָה, וְיִרְקַם יְרִיעָה אֲרֻכָּה וּרְחָבָה. 8) טָרֹף טֹרַף הַתַּיִשׁ וְלֹא בְחַטָּאתוֹ, רַק כִּי תַּיִשׁ הִנֵּהוּ זוּ רָעָתוֹ. 9) יֵשׁ מַקְשֶׁה לִבּוֹ לִבְלִי חֶת, וְעִם לְבָבוֹ יָשִׂיחַ וְהֶחֱזִיקוֹ רֶטֶט. 10) כָּל שְׁכִיוֹת הַחֶמְדָּה תִּקָּנֶה בַּכֶּסֶף אַךְ לֹא אָב וְלֹא אֵם, אוֹתָם לֹא תַשִּׂיג בְּכָל מְחִיר בְּכָל הוֹן.

11) לוּלֵא הָיְתָה הַגַּאֲוָה בָנוּ, גַּם בְּהִתְגָּאוּת אַחֵר לֹא חָרָה לָנוּ. 12) מָאס בָּרָע רַק הַטּוֹב שֶׁקָּדַם הוֹרָנוּ, כִּי סוֹף כָּל הַקִּינוֹת בִּזְכוֹר מָה הָיָה לָנוּ. 13) נַס נָא הֱיוֹת כֶּבֶשׂ לְעֵינֵי רוֹאֶיךָ, וְדֵי גוֹזְזִים יִמָּצְאוּ לְצַמְרֶךָ. 14) סְטוֹר לְחָיֶיךָ שֶׁבַע, וַעֲשֵׂה לָהֶן אֹדֶם צֶבַע. 15) עֵת הַמַּיִם קַלִּים בַּפְּלָגִים, יִשְׂמְחוּ הַדַּיָּגִים וְאָנוּ הַדָּגִים. 16) פְּנֵי אָדָם אֶל אֲשֶׁר לְמוּלָם נָטָיו, יִשְׂחֲקוּ עִם מְשַׂחֲקִים וְעִם בֹּכִים יִבְכָּיוּ. 17) צוֹפֶה וְצָפוּי הִנֵּהוּ הַגֶּבֶר, צוֹפֶה בִּשְׁמֵי שָׁמַיִם וְצָפוּי אֱלֵי קָבֶר. 18) קִטֵּעַ בְּקַב שֶׁלּוֹ מִתְגָּאֶה, עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ מִתְגָּאֶה. 19) רוֹפְאֵי חוֹלִים בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, לְמַסִּיגֵי גְבוּל אֵל הָיוּ מוֹנִים. 20) שָׂשַׂר וְטִיחַ לַשָּׁמִיר וְלַשַּׁיִת, אִם הַנֶּגַע עוֹמֵד בְּקִירוֹת הַבַּיִת. 21) תְּשׁוּבַת הַלְּבָנָה לִנְבִיחַת כְּלָבִים, הַחֲרֵשׁ וְהַגִּיהַ בֵּין כּוֹכָבִים.

מַחֲלָקָה שְׁנִיָּה

מַחְלָקָה שְׁנִיָּה

א) אוֹהֵב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַּע כָּסֶף. ב) אוֹהֵב אֶחָד לְאָדָם בְּכָל עֵת מְצוֹא, הָ„אֲנִי" שֶׁלּוֹ. ג) אוֹי לַבַּיִת שֶׁחַלּוֹנוֹ פָּתוּחַ לְתוֹךְ חשֶׁךְ. ד) אַחֲרֵי נִזְקוֹ יֶחְכַּם הָאָדָם, וְאַחֲרֵי מוֹתוֹ יִוָּדַע שְׁמוֹ וּכְבוֹדוֹ. ה) אַחַת הִיא לִכְלִי חֶרֶשׂ, בִּנְפוֹל עָלָיו אֶבֶן אוֹ דַר וְסֹחָרֶת. ו) אַחַת לְאַחַת לִמְצוֹא חֶשְׁבּוֹן. ז) אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ. ח) אֵין אוּמָן בְּלֹא כֵלִים. ט) אֵין אֹרַח מַכְנִיס אֹרַח. י) אֵין אִשָּׁה יוֹצֵאת מִבֵּית רְעוּתָה, בְּלִי מִלּוּאִים לְשִׂיחָתָהּ. יא) אֵין בַּר בְּלֹא תֶבֶן, וְאֵין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטֵלִים. יב) אֵין בַּת בְּלֹא אֵם. יג) אֵין דָּבָר עֹמֵד נֶגֶד הַזְּמָן. יד) אֵין דֵעוֹת בְּנֵי אָדָם שָׁווֹת. טו) אֵין הַקֹּמֶץ מַשְׂבִּיעַ אֶת הָאֲרִי. טז) אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן. יז) אֵין חֵפֶץ בְּדִבְרֵי טַעַם, בְּהַשְׁמְעָם בְּרֹגֶז וָרַעַם. יח) אֵין כֹּחַ בְּיֹפִי עֵינַיִם, וְאֵין תְּשׁוּעָה בְּכֹחַ יָדַיִם. יט) אֵין כְּפָר בְּלֹא כְלָבִים, וְאֵין עִיר בְּלֹא עַזֵּי פָנִים. כ) אֵין לְךָ אָדָם בְּלֹא יְסוּרִין. כא) אֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה. כב) אֵין לַעַג כְּלַעַג שׂוֹנֵא. כג) אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. כד) אֵין מַחֲזֶה נָאֶה וְנִפְלָא, כְּנָבָל גֵּאֶה

יורֵד בַּשִּׁפְלָה. כה) אֵין מַכָּה בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה. כו) אֵין מַלְאָךְ אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִיחוּת. כז) אֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה. כח) אֵין מַפְשִׁיטִין שְׁנֵי עוֹרוֹת מִשּׁוֹר אֶחָד. כט) אֵין נָבִיא בְּעִירוֹ. ל) אֵין סוֹמְכִין עַל הַנֵּס. לא) אֵין עֲנִיּוּת בִּמְקוֹם עֲשִׁירוּת. לב) אֵין עָשָׁן בְּלִי אֵשׁ. לג) אֵין צִבּוּר עָנִי. לד) אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא. לה) אֵין צוֹעֲקִין עַל שֶׁעָבַר. לו) אֵין קַטֵּיגוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּיגוֹר. לז) אֵין קֶמַח בְּלִי סֻבִּין, וְאֵין קְטֹרֶת בְּלִי חֶלְבְּנָה. לח) אֵין רֶגַע בְּלִי פֶּגַע, וְלֹא שָׁעָה בְּלִי רָעָה. לט) אֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת. מ) אֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵירָה. מא) אִישׁ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ, טּוֹב מִגִּבּוֹר מְנַצֵּחַ. מב) אִישׁ שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם, גַּם חָפְשׁוֹ אֵינוֹ שָׁוֶה מְאוּם. מג) אֲכִילָה בְּלִי שְׁתִיָּה, כְּמַכָּה בְּלִי טְרִיָּה. מד) אַל יֶחֱרֶה בָּרֶאִי אַפֶּךָ, אִם מָשְׁחָת מֵאִישׁ מַרְאֶךָ. מה) אַל תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ. מו) אַל תְּהַלֵּל יוֹם צַח כִּי יָהֵל, בְּטֶרֶם אָתָא לָיִל. מז) אַל תַּחֲבֹט הַחִטָּה בְּטֶרֶם קְצַרְתָּהּ. מח) אַל תָּצַר צָרַת מָחָר וְאַל תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר, כִּי לֹא תֵדַע מַה יֵּלֶד יוֹם. מט) אַל תִּקַּח אִשָּׁה לְעֹשֶׁר וּלְיֹפִי, כִּי שְׁנֵיהֶם יֵלְכוּ וְיִשָּׁאֵר הַדֹּפִי. נ) אַל תַּרְפֶּה אֲרִי אָסוּר בְּכַבְלָךְ, וְאִם אוֹתוֹ תְּשַׁלַּח וַאֲכָלָךְ. נא) אַל תִּתֵּן אֶת

פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ. נב) אַל תִּתֵּן לִשְׁכֵנְךָ לִפְסוֹעַ עַל רַגְלֶיךָ, פֶּן יַעֲלֶה גַּם עַל צַוָּארֶיךָ. נג) אִם אוֹסְרֵי הַמִּלְחָמָה חַלָּשִׁים, לַשָּׁוְא רֶכֶב וּפָרָשִׁים. נד) אִם אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אַיִן, אָז אוֹר הַסַּהַר יִנְעַם לָעָיִן. נה) אִם אֵין גְּדָיִים אֵין תְּיָשִׁים. נו) אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה. נז) אִם אֵין כֶּסֶף אֵין סְעוּדָה. נח) אִם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה. נט) אִם אִישׁ בְּלִיַּעַל דּאֵג לִשְׁלוֹמֶךָ, הִשָּׁמֵר, כִּי שׁוּחָה הוּא כֹרֶה לְנַפְשֶׁךָ. ס) אִם גַּג שֶׁל זְכוּכִית גַּגְּךָ, מִיַּדּוֹת אֶבֶן מְנַע יָדֶיךָ. סא) אִם הַיַּלְדָּה אֵינָהּ בֹּכָה וְצֹעֶקֶת, לֹא תוֹשִׁיט לָהּ שַׁדָּהּ הַמֵּינֶקֶת. סב) אִם חֲמַת הַזְּאֵבִים תִּירָא, אַל תֵּלֵךְ אַל תָּבוֹא הַיַּעְרָה. סג) אִם לֹא תֶאֱגוֹר בִּנְעוּרֶיךָ, לֹא תִמְצָא מְאוּמָה לִזְקוּנֶיךָ. סד) אִם לֹא תִצְעַד צַעַד קָדִימָה, תִּסֹּב לְאָחוֹר צְעָדַיִם. סה) אִם נָחָשׁ הוּא גַם כִּי הָלַךְ נְכֹחוֹ, אַל תַּאֲמִין בּוֹ וּרְצוֹץ אֶת מֹחוֹ. סו) אִם נִתַּן לְךָ סוּס בְּמַתָּנָה, אַל תְּכוֹנֵן לַחֲקֹר שְׁנוֹתָיו. סז) אִם עִוֵּר הָרֹעֶה, כָּל הָעֵדֶר תֹּעֶה. סח) אִם קְצִינֵי הָעָם גּוֹזְזִים, אוֹת הוּא כִּי צֹאן הָעָם. סט) אִם שָׁפַכְתָּ אַרְצָה מֵימֶיךָ, לֹא תְאַסְפֵם עוֹד בְּחָפְנֶיךָ. ע) אִם חַרְצַן הָאֱגוֹז יְמַתֵּק לְחִכֶּךָ, הוֹאִיל נָא וּפְצַע אֶת זָגוֹ בְּיָדֶךָ, עא) אִם תַּשְׁאִיר לַלַּעֲנָה שֹׁרֶשׁ, עַד מְהֵרָה יוֹצִיא חֹטֶר. עב) אֱמוֹר מְעַט

וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה. עג) אֵצֶל עֲגָלָה טְעוּנָה וּמְשֻׂרֶכֶת, נָקֵל בְּרֶגֶל לָלֶכֶת. עד) אָרוּךְ הַיּוֹם לַיּוֹשֵׁב בַּצּוֹם, וְלַמִּתְעַנֵּג בַּדֶּשֶׁן כְּמוֹץ יַעֲבוֹר יוֹם. עה) אֹרֵחַ בָּא לְשָׁעָה, וּמַעֲלָה בַּבַּיִת רָאָה. עו) אִשָּׁה יָפָה אַשְׁרֵי בַּעֲלָהּ. עז) אַשְׁפָּה אַשְׁפָּה שְׁמָהּ, גַּם אִם סַפִּיר טָמוּן בָּהּ. עח) אֲשֶׁר אֵין אֱמוּנָה לוֹ, אֵין אֱמוּנָה גַם בּוֹ. עט) אֲשֶׁר לְשַׂחֵק בַּנֶּשֶׁק אֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ, מְשַׂחֵק בִּכְלִי קְרָב יָדָיו מוֹנֵעַ. פ) אֵשֶׁת חָבֵר כְּחָבֵר. פא) אֶת מְתֵי שָׁוְא, לֹא שָׁלוֹם וְלֹא קְרָב. פב) אֶת רַגְלַיִם רַצְתָּ וַיַּלְאוּךָ, וְאֵיךְ תְּתַחֲרֶה אֶת הַסּוּסִים.

* * *

א) בָּאָה שַׁבָּת בָּאָה מְנוּחָה. ב) בְּאֵין מַרְגּוֹעַ לַנֶּפֶשׁ, אֵין אֹשֶׁר וְאֵין חַיִּים. ג) בָּאֲרָזִים נָפְלָה שַׁלְהֶבֶת, מַה יַּעֲשׂוּ אֵזוֹבֵי קִיר? ד) בִּבְאֵר מַיִם אָבִיךָ חָפָר, אַל תִּשְׁפֹּךְ בָּהּ עָפָר. ה) בְּהַזְכִּירְךָ הַזְּאֵב הָכֵן הַמַּטֶּה. ו) בּוּשָׁה לָאָדָם מִתְהַלֵּךְ בְּנִמּוּסוֹ, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּחַ שׁוֹטֶה בִּשְׁלִיחוּתוֹ. ז) בְּטוּב הָרַע כָּל אִישׁ מִתְרוֹעֵעַ, וְכִי יִקְרֶה אֵיד כָּל אִישׁ מִתְנוֹדֵד. ח) בְּטֶרֶם תִּצְמַחְנָה כְנָפֶיךָ אַל תַּמְרִיא בַּמָּרוֹם. ט) בְּיַד אַחַת לֹא תְפַתַּח חַרְצֻבּוֹת. י) בַּיַּעַר לֹא יֶחְסְרוּ עֵצִים, וּבַנָּהָר לֹא

יְחָפְּשׂוּ מַיִם. יא) בֵּיצָה אַחַת סְרוּחָה, תַּשְׁחִית כָּל הָאֲרֻחָה. יב) בֵּית פֹּחֵז וּבַעַל חֵמָה, מָלֵא מָדוֹן וּמַשְׂטֵמָה. יג) בָּכֹה לָעִוֵּר כִּי חָשַׁךְ אוֹרוֹ, וּבָכֹה לַבַּעַר כִּי חָשַׁךְ שִׂכְלוֹ. יד) בְּכוֹסוֹ בְּכִיסוֹ וּבְכַעְסוֹ אָדָם נִכָּר. טו) בְּכָל לֵב יֵשׁ פִּנָּה, לְשִׂנְאָה וּלְקִנְאָה. טז) בַּמִּדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד מוֹדְדִין לוֹ. יז) בְּמוֹת אִישׁ נֵדַע חַיֵּיהוּ. יח) בְּמַמְלֶכֶת הַיַּעַר הַזְּאֵבִים נְשִׂיאִים, וְהָעָם כְּבָשִׂים וּמְרִיאִים. יט) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִרְבּוּ הָרוֹפְאִים יִרְבּוּ הָרְפָאִים. כ) בִּמְקוֹם גְּדוֹלִים אַל תַּעֲמוֹד. כא) בַּמָּקוֹם הַקָּרוֹב לַיַּעַר, בְּזוֹל הָעֵצִים בַּשַּׁעַר. כב) בַּמָּקוֹם הַשָּׂטָן רֹקֵד, לַשָּׁוְא שׁוֹמֵר שֹׁקֵד. כג) בַּמָּקוֹם כְּלָבִים יִנְבְּחוּ, שָׁם בְּנֵי הָאָדָם יְהַלֵּכוּ. כד) בְּמָקוֹם שֶׁכֹּחַ בְּיַד הַשָּׂטָן אַיִן, יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אֶת הַיָּיִן. כה) בְּמִשְׁלוֹחַ מָנָה לְעָנִי תַּשְׂבִּיעֵהוּ, אַךְ מִמְּצוּקָתוֹ לֹא תוֹצִיאֵהוּ. כו) בְּנַחֲלֵי שֶׁמֶן לֹא תְכַבֶּה מְדוּרָה. כז) בְּנִיב שְׂפָתָיו וּמִדְבָּרוֹ, יִכָּר גֶּבֶר בִּיקָרוֹ. כח) בָּנִים מַקְשִׁיבִים תִּפְאֶרֶת אֲבוֹתָם, וּבָנִים סוֹרְרִים יְקָרְבוּ יוֹם מוֹתָם. כט) בִּנְפוֹל הָאֶבֶן עַל הַכַּד אוֹי לַכַּד, וּבִנְפוֹל הַכַּד עַל הָאֶבֶן אוֹי לַכַּד, אִם כֹּה וְאִם כֹּה, אוֹי לַכַּד וַאֲבוֹי. ל) בְּסֵתֶר פָּנִים יִרֶב כְּבוֹד סוֹפְרִים, וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה שֶׁכְּבָר מֵתוּ. לא) בְּעוֹד נְשָׁמָה בְּאַפֶּךָ, אַל תִּתֵּן לְאַחֵר

כְּבוֹדֶךָ. לב) בְּעוֹלָה לֹא תְכֻפַּר עַוְלָה. לג) בְּעִיר קְטַנָּה אוֹ בִכְפָר, נֶחְשָׁב גַּם עֵגֶל לְשׁוֹר פָּר. לד) בַּעַל הַנְּבֵלָה מְטַפֵּל בִּנְבֵלָתוֹ. לה) בַּעַל שְׁנֵי פָּנִים, לֹא יִשָּׂא לוֹ הָאֵל פָּנִים. לו) בַּעֲלוֹת הַיּוֹם וּזְרִיחָתוֹ, תֵּקַל לַחוֹלֶה מַחֲלָתוֹ. לז) בַּעֲקֵב הַשָּׂשׂוֹן אוֹחֵז הָאָסוֹן. לח) בִּפְנֵי מֶתֶק שְׂפָתַיִם, לֹא יִסָּגְרוּ דְלָתַיִם. לט) בְּקוֹל יִלְלַת שֶׁבֶר, לֹא תַעֲלֶה אֲרוּכָה לַגָּבֶר. מ) בַּר לֵבָב רוֹאֶה בָּאִישׁ אַךְ יָשְׁרוֹ, וְנֶפֶשׁ רָעָה תַבִּיט אַךְ מוּמוֹ. מא) בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ. מב) בִּרְבוֹת הָרְגָשׁוֹת וְאֵין עֵצָה, אַךְ לִבְכּוֹת הַנֶּפֶשׁ חֲפֵצָה. מג) בְּרָב אוּמְנוֹת וּשְׁפָחוֹת, אַף הַיֶּלֶד יִשָּׁחֵת. מד) בְּרוֹב טַבָּחוֹת יֵחָר הַצֳּלִי. מה) בְּרוֹב רַגְלָיו לֹא יָחִישׁ שֶׁרֶץ לֶכְתּוֹ, וּבַהֲמוֹן עֲבָדִים לֹא תִצְלַחְנָה הֲלִיכוֹת הַבַּיִת. מו) בְּרוֹב שְׂחוֹק יִנָּכֵר כְּסִיל. מז) בְּרוּחַ שְׂפָתַיִם לֹא תְנַעֲנַע רֵחַיִם. מח) בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד, וְהַשֵּׂכֶל בְּנִסָּיוֹן. מט) בְּרוּחַ נָכוֹן שִׂמְחָה תָּנוּחַ, לֵבָב טָהוֹר תָּמִיד בָּטוּחַ. נ) בִּשְׂדֵה אִישׁ מַצְלִיחַ, גַּם חֲרוּלָיו יַעַטְפוּ בָר. נא) בְּשׂוּרָה טוֹבָה וְנֶאֱמֶנֶת, כֹּחַ לָאָדָם נוֹתֶנֶת. נב) בְּשֶׁטֶף רֶשֶׁף יִכְלוּ בִנְיָנִים, וּבְשֶׁצֶף קֶצֶף–אָבוֹת וּבָנִים. נג) בְּשִׂיחוֹת הַבְּרִיּוֹת לְכָבוֹד אוֹ לְשִׁמְצָה, קְצַת אֱמֶת תָּמִיד נִמְצָא. נד) בְּשִׁירִים וּזְמִירוֹת לֹא תְמַלֵּא בִּטְנֶךָ. נה) בְּשַׁעֲרֵי

שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן, הַשָּׂטָן מֶלֶךְ וְשֵׁד שַׂר הַפֶּלֶךְ. נו) בָּשָׂר וָדָם הַיּוֹם עוֹדֶנּוּ וּמָחָר אֵינֶנּוּ. נז) בָּשָׂר וָדָם מַתְּנָתוֹ מְעוּטָה וְחֶרְפָּתוֹ מְרֻבָּה. נח) בִּשְׁתַּיִם יְכַּר אֹרַח לֹא קָרוּא, בִּלְבוּשׁוֹ בְּבוֹאוֹ וּבְשִׂכְלוֹ בְּצֵאתוֹ. נט) בְּתַהֲפֻּכוֹת הַזְּמָן וּמִקְרֵהוּ, יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ. ס) בְּתוֹךְ הֲפֵכָה וּבֶהָלָה, לִבְנֵי בְלִיַּעַל עֹז וּמֶמְשָׁלָה. סא) בִּתְלוּנוֹת שָׁוְא וְרֹב דְּבָרִים, יְפֻתֶּה רַק לְבַב נִמְהָרִים. סב) בְּתִקְוַת חוּט שָׁנִי, לֹא תְכַסֶּה מַעֲרֻמֵּי עָנִי.

* * *

א) הָאָבִיב יְהֻלַּל בְּרוֹב צִיצִים וּפְרָחִים, וְהַחֹרֶף יְשֻׁבַּח בְּרֹב בָּר וָפֶרִי. ב) הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵסִירוּ רֹאשׁוֹ מֵעָלֵיהוּ, לֹא יָרִיד בַּבֶּכִי עַל אָבְדַן שְׂעָרֵהוּ. ג) הָאִישׁ הַבָּרִיא לֹא יֵדַע עָשְׁרוֹ, וִידוּעַ חֹלִי יָחוּשׁ עָנְיוֹ. ד) הָאִישׁ הַנִּמְלָט מִשְּׁבָכָה, יוֹדֵעַ לְהוֹקִיר חֹפֶשׁ וּרְוָחָה ה) הָאֵל יִשְׁמְרֵנוּ מֵהֲפַכְפָּךְ כָּעֲטַלֵּף, שֶׁלְרוּחַ כָּל יוֹם אֶת דַּרְכּוֹ יְסַלֵּף. ו) הָאֱמוּנָה הוֹלֶכֶת וְנֶעְדֶּרֶת, וְהַחֲנוּפָה מִדּוֹר לְדוֹר נִשְׁאֶרֶת. ז) הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה הִיא הַדֶּרֶךְ הַקְּצָרָה. ח) הַהַבְטָחוֹת נְשִׂיאִים וְהַפְּעֻלּוֹת גְּשָׁמִים. ט) הַהַכְרֵחַ יָרֹעַ בַּרְזֶל. י) הַהוֹלֵךְ עַל גֶּחָלִים רַגְלָיו תִּכָּוֶינָה. יא) הֶהָמוֹן כַּצֹּאן, הָרַע וְהַטּוֹב, לָגוֹז

וְלַחֲלוֹב. יב) הֶהָמוֹן נוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו, אִם אֵין כָּל פַּחַד לְנֶגֶד עֵינָיו. יג) הוֹן יוֹסִיף רֵעִים רַבִּים, וּמֵרֵעִים רַבִּים יָסוּף הוֹן. יד) הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט, וְהֶבֶל מֵהוֹן יִרְבֶּה. טו) הַזּוֹכֶה זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְהַחוֹטֵא חוֹטֵא לְעַצְמוֹ. טז) הַחֶבֶל הוֹלֵךְ אַחַר הַדְּלִי. יז) הַחֲזִירָה יָלְדָה עֲשָׂרָה, וְהַכִּבְשָׂה עוֹדֶנָּה עֲקָרָה. יח) הֶחָכָם לִבְנֵי דוֹרוֹ מָגֵן וְצִנָּה, וְהַכְּסִיל קוֹץ מַכְאִיב בְּכָל פִּנָּה. יט) הַטֶּבַע אַכְזָר אֵינֶנּוּ, אָכֵן גַּם רַחֵם לֹא יֵדָעֶנּוּ. כ) הַטּוֹב בְּכָל רָע וְהָרַע בְּכָל טוֹב הוּא, שֶׁלְּעֻמַּת שֶׁבָּאוּ כֵּן יֵלְכוּ לָמוֹ. כא) הַטּוֹחֵן שֶׁבֵּית הָרֵחַיִם מְעוֹנוֹ, יִשְׂחַק לָרַעַשׁ לֹא יִירָא שְׁאוֹנוֹ. כב) הֱיֵה הָרִאשׁוֹן בַּכְּפָר וְלֹא הַשֵּׁנִי בָּעִיר. כג) הַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה. כד) הַכֶּבֶשׂ הַטָּבוּחַ, לֹא יַכְאִיבֶנּוּ הַהֶפְשֵׁט וְהַנִּתּוּחַ. כה) הַכּוּשִׁי לֹא יַהֲפוֹךְ עוֹרוֹ. כו) הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָרֹאשׁ. כז) הַכֹּל יָפֶה בְּעִתּוֹ. כח) הַכֹּל לְפִי הַזְּמָן. כח) הָכֵן כְּדֵי כָּל מַחְסוֹרֶיךָ, וּמְשׁוֹל כְּבַעַל עָבָד בְּבִטְנְךָ. כט) הַכֶּסֶף מְטַמֵּא טָהוֹר וּמְטָהֵר טָמֵא. ל) הַמְאֻשָּׁר בְּכָל יְצִירֵי אֱלֹהַּ, אֲשֶׁר בְּיוֹם הִוָּלְדוֹ יִגְוַע גָּוֹעַ. לא) הַמְדַבֵּר בִּבְנֵי אָדָם בְּנֵי אָדָם יְדַבְּרוּ בּוֹ. לב) הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם הוּא הֶחָבִיב, וְשֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּם יַכְלִים אָבִיו. לג) הַמִּשְׁפָּט יָדוֹ הָדָה, וְאָחֲזָה חֲנֵפִים רְעָדָה.

לז) הַמִּשְׁפָּט לוֹ חֹטֶם שַׁעֲוָה, נִכְפָּף לְכָל צַד וּלְכָל תַּאֲוָה. לח) הַנֶּאֱמָן בְּרוּחוֹ וְהֶעָנָו, לֹא יִמְצָא אֶת הַגַּנָּב. לו) הַנַּעַל לְפִי הַפַּעַם, וְהַיֹּפִי לְפִי הַטַּעַם. לז) הַנָּשִׁים הַמְבַקְשׁוֹת לָהֶן כְּבוֹד אֲנָשִׁים, גַּם יִקְרַת הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לָהֶן תֹּאבַד. לח) הָעוֹבֵד לֹא יֹאבַד. לט) הָעֵט לִכְתּוֹב, הַקַּרְדּוֹם לַחֲטוֹב, וְהָאָדָם לַעֲשׂוֹת טוֹב. מ) הָעַיִן לַגּוּף כְּחַלּוֹן לַבַּיִת. מא) הֶעָנִי וְהַבּוּז אַחִים לְבוּבִים, הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד רֵעִים אֲהוּבִים. מב) הָעֵץ יֻכַּר בְּצִיצַת הֶעָנָף, וְגֶבֶר בְּתַלְמִידָיו וּבָנָיו. מג) הֶעָשִׁיר יֹאכַל בְּעִתּוֹ, וְהֶעָנִי לְפִי פִּתּוֹ. מד) הַפְּרִי יִדְמֶה לְגִזְעוֹ, וְהַגֶּזַע לְפִרְיוֹ. מה) הַקּוּלְמָס שְׁלִיחַ הַלֵּב. מו) הַקַּיִץ אֹגֵר וְהַסְּתָו מְכַלֶּה. מז) הַקִּנְאָה לַלֵּב כְּעָשׁ לַבֶּגֶד. מח) הַר לָהָר לֹא יִגַּשׁ, וְאִישׁ בְּאִישׁ יִפְגָּשׁ. מט) הַרְבֵּה שְׁלִיחִים יֵשׁ לוֹ לַמָּקוֹם. נ) הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה קָשִׁים מֵעֲבֵרָה. נא) הָרָעֵב יוֹעֵץ בְּלִיַּעַל, לִשְׁלוֹחַ יָד בַּמַּעַל. נב) הַשּׁוּעָל גַּם בַּחֲלוֹמוֹ עוֹפוֹת עוֹלִים, וְיִמְנֶה מִסְפָּר לְתַרְנְגֹלִים. נג) הַשּׁוֹר לֹא יִתֵּן חֶלְבֵּהוּ, כִּי אִם הַטַּבָּח בְּיָד יִקָּחֵהוּ. נד) הַשִּׁכּוֹר נוֹתֵן עֵינוֹ בַּכּוֹס, וְהַחֶנְוָנִי בַּכִּיס. נה) הִשְׁתַּחֲוָה לְךָ אוֹיֵב בְּלִיַּעַל מְלֹא קוֹמָתוֹ, רְאֵה אִם לֹא חֶרֶב תַּחַת שִׂמְלָתוֹ. נו) הִתְנַהֵל לְאִטְּךָ אַל בְּחָפְזָךְ, וּבְשָׁלוֹם תָּבוֹא אֶל מְחוֹז חֶפְצָךְ.

* * *

א) חֲבִיבָה מִצְוָה בְּשַׁעְתָּהּ. ב) חֲזִירַת מָמוֹן וְלֹא חֲזִירַת דְּבָרִים. ג) חֵטְא אֶחָד גּוֹרֵם לְחַטָּאוֹת מְרֻבּוֹת. ד) חָטָאתָ וּבָאתָ בְּכַף רֵעֶךָ, לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶךָ. ה) חָכָם אֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ. ו) חָכָם הַכְּסִיל בְּעֵינָיו מִשִּׁבְעָה מְשִׁיבֵי טַעַם. ז) חָכָם עָדִיף מִנָּבִיא. ח) חָלָב מְרַצֶּה דַּעְתּוֹ שֶׁל תִּינוֹק, וְיַיִן מֵשִׁיב דַּעְתּוֹ שֶׁל זָקֵן. ט) חֲלוֹם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בִּנְבוּאָה. י) חֶלְקַת שָׂדֶה לְאִכָּר וְחֶלְקַת לָשׁוֹן לְחָנֵף, זֶה יַעֲבֹד בַּעֲמַל כַּפַּיִם, וְזֶה בְּמַעַל שְׂפָתַיִם. יא) חֵן מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, וְחֵן אִשָּׁה עַל בַּעְלָהּ. יב) חַסְדֵי יְיָ לֹא תָמּוּ, וְרָעוֹת בְּנֵי אָדָם לֹא כָלוּ. יג) חֲרוֹן אַף עוֹשֶׂה רוֹשֶׁם. יד) חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן פְּגִיעָתָם רָעָה. טו) חֶשְׁבּוֹן מְרֻבֶּה בּוֹלֵעַ לְחֶשְׁבּוֹן מוּעָט.

* * *

א) טוֹב יְסוֹדוֹת בָּאָרֶץ מֵעֲלִיּוֹת בַּשָּׁמַיִם. ב) טוֹב כֶּלֶב חַי מֵאַרְיֵה מֵת. ג) טוֹב כְּלוּב קַיִץ בְּהָקִיץ, מִגַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים בַּחֲלוֹם. ד) טוֹב לֶאֱכוֹל לֶחֶם נִקֻּדִּים, מִלִּסְבּוֹל עֹנִי וּמְרוּדִים. ה) טוֹב לָדַעַת דָּבָר אֶחָד לְאָשְׁרוֹ, מִדַּעַת אַף מִקְצַת מִדְּבָרִים רַבִּים. ו) טוֹב

לַחֲסוֹת בַּיְיָ מִבְּטֹחַ בָּאָדָם. ז) טוֹב לַחֲרוֹשׁ בַּבְּקָרִים מֵהוֹרוֹת לְנִבְעָרִים. ח) טוֹב לַכֹּל וּמָתוֹק אוֹר שֶׁמֶשׁ, בִּלְתִּי לַגַּנָּב וְלַתִּנְשֶׁמֶת. ט) טוֹב לָלֶכֶת עַל שְׁתֵּי רַגְלַיִם מֵהִנָּשֵׂא בְּאַרְבַּע יָדַיִם. י) טוֹב לִרְעוֹת עֵדֶר כְּבָשִׂים, מִהְיוֹת נָגִיד לְצֹאן אָדָם. יא) טוֹב מַחֲרִישׁ בְּדַעַת מְמֵשִׁיב בְּלִי דַעַת. יב) טוֹב מִכְּלָם מַה שֶּׁקּוֹנֶה אָדָם לְעַצְמוֹ. יג) טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ. יד) טוֹב מִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים מִמְּדַבֵּר מֵישָׁרִים. טו) טוֹב פָּרָה אַחַת בָּרֶפֶת, מֵעֶשֶׂר בַּשָּׂדֶה. טז) טוֹב שֶׁבִּנְחָשִׁים רְצוֹץ אֶת מֹחוֹ. יז) טוֹבָה מְנוּחַת נֶפֶשׁ צַדִּיק, מִכָּל חֶמְדּוֹת הָרְשָׁעִים יַחַד. יח) טוֹבָה תּוֹכָחָה בְּלַהַב וְלֹא בְּזַעַף. יט) טוֹבִים רִגְעֵי חָרוּץ מִכָּל חַיֵּי עָצֵל.

* * *

א) יָבוֹא בַּעַל הַכֶּרֶם וִיכַלֶּה אֶת קוֹצָיו. ב) יָבוֹא בַּעַל הַשּׁוֹר וְיַעֲמוֹד עַל שׁוֹרוֹ. ג) יָבוֹא הַטּוֹב מִכָּל מָקוֹם. ד) יָד רוֹחֶצֶת יָד, רְצוֹנְךָ לְהַחַת, צֵא וְתֵן. ה) יָדָיו וּלְשׁוֹנוֹ לִכְסִיל אַךְ לְמוֹתָר הִנָּמוֹ, כִּי לֹא יֵדַע וְלֹא יָבִין מַה יַּעֲשֶׂה בָּמוֹ. ו) יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא פִּיךָ, נָכְרִי וְאַל שְׂפָתֶךָ. ז) יוֹם טוֹב מְשַׁכֵּחַ יוֹם רָע. ח) יוֹם תֵּשֵׁב עִם אָחִיךָ וְהָיִיתָ אֹרֵחַ, יוֹמַיִם וְהָיִיתָ לָטֹרַח,

ט) יוֹנָה נִכְסֶפֶת אֶל אֲרֻבָּתָהּ, וְאָדָם אֶל אַדְמַת מְכוּרָתוֹ. י) יוֹתֵר מַה שֶּׁהָעֵגֶל רוֹצֶה לִינֹק, הַפָּרָה רוֹצָה לְהָנִיק. יא) יַיִן מָתוֹק יִתֵּן חֹמֶץ עַז. יב) יַיִן קָשֶׁה שֵׁנָה מְפַכְחָתוֹ. יג) יָפָה שְׁתִיקָה לַחֲכָמִים, קַל וָחֹמֶר לְטִפְּשִׁים. יד) יָפֶה תַּלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ. טו) יֵצֶר הָרַע וְיֵצֶר הַטּוֹב בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם. טז) יֵשׁ אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ מַהֲלָלוֹ, לְמַעַן יִשְׁמַע שִׁבְחוֹ פַּעֲמַיִם. יז) יֵשׁ אֻמְלָל אֲשֶׁר גַּם חֶבֶל בִּמְגוּרוֹ לֹא יִמְצָא לָשׂוּם בּוֹ מַחֲנָק לְצַוָּארוֹ. יח) יֵשׁ גּוֹעֵר בָּאִישׁ וּמְגַמָּתוֹ טוֹבָה, וְיֵשׁ עוֹנֶה רַךְ וּמְזִמָּתוֹ תוֹעֵבָה. יט) יֵשׁ יוֹם מְזֻמָּן לְפוּרְעָנוּת. כ) יֵשׁ מוֹכִיחַ כַּעֲמוּד הָעֵץ עַל יַד דְּרָכִים, לַאֲחֵרִים יוֹרֶה דֶרֶךְ וְהוּא לֹא יִשָּׂא רַגְלַיִם. כא) יֵשׁ מָחָר לְאַחַר זְמָן. כב) יֵשׁ מַחֲשֶׁה כִּי אֵין מַעֲנֶה, וְיֵשׁ מַחֲשֶׁה כִּי עֵת לַחֲשׁוֹת. כג) יֵשׁ נוֹתֵן קִיקָלוֹן עַל כְּבוֹדוֹ, בְּרִיבוֹ אֶת רִיב כְּבוֹדוֹ. כד) יֵשׁ פּוֹשֵׁט לְמַרְגָּלִית יָד וְחֶרֶס בְּיָדוֹ, אִם מַזָּל אֵין לָאִישׁ נִסְתַּחַף שָׂדוֹ. כה) יֵשׁ רוֹצֶה וְאֵין לוֹ, וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה. כו) יָתֵר מִבֶּן שִׁשִּׁים כְּפָחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים.

* * *

א) כַּדּוּר בְּיַד נַעַר, הָאָדָם בְּיַד הַמִּקְרֶה. ב) כִּי יִפְגְּעוּ בְּךָ אֲנָשִׁים לְנִיב שְׂפָתַיִם, הוֹקֵר דַּרְכְּךָ עַד יִדְרְשׁוּךָ פַּעֲמַיִם. ג) כִּי תֶּאֱהַב עֲנוֹת שִׁיר לִנְדִיבִים, נֵדַע מֵרֹאשׁ כִּי תַעֲנֶה כְּזָבִים. ד) כִּי תִקְצוֹר קָמַת רֵעֶךָ, שָׂבָע לֹא יְמַלְּאוּ אֲסָמֶיךָ. ה) כִּי תָשִׁית עִם כְּלָבִים יָדֶךָ, אַל תְּבַקֵּשׁ כְּבוֹד אָדָם לְנַפְשֶׁךָ. ו) כִּכַּר וּמַקֵּל יָרְדוּ כְּרוּכִים מִן הַשָּׁמַיִם. ז) כִּילַי יִצְפֹּן הוֹנוֹ לְיוֹרְשָׁיו, עַל כֵּן יִקְפֹּץ יָדוֹ לְדוֹרְשָׁיו. ח) כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֶלֶךְ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. ט) כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן לוֹ הַקָּבָּ"ה פַּרְנָסָתוֹ בְּעִתּוֹ. י) כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה הַשָּׁעָה דוֹחַקְתּוֹ. יא) כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַפֶּה. יב) כָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ. יג) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם, וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. יד) כָּל הַפּוֹגֵם פָּגוּם. טו) כָּל הַפּוֹסֵל בְּמוּמוֹ פּוֹסֵל. טז) כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָם שָׁוָה. יז) כָּל הַהַתְחָלוֹת קָשׁוֹת. יח) כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עַכְבָּר בָּעוֹלָם לֹא יֶחְדַּל לְבַקֵּשׁ אֶמְצָעִים לַעֲשׂוֹת חוֹר, בְּאֹפֶן זֶה אוֹ בְּאֹפֶן אַחֵר. יט) כָּל חֶפְצֵי הָעוֹלָם בִּזְרִיזוּת דְּרוּשִׁים וּבְמַזָּל כְּבוּשִׁים. כ) כָּל יָתֵר כְּנָטוּל דָּמֵי. כא) כָּל כְּאֵב וְלֹא כְאֵב לֵב, כָּל חִסָּרוֹן וְלֹא חֶסְרוֹן כִּיס. כב) כָּל כֶּלֶב נֹבֵחַ לֹא יִשָּׁךְ, וּמִתְהַלֵּל

בְּרָעָה לֹא יָרֵעַ. כג) כָּל מִי שֶׁבְּיַעֲקֹב צָרָה עֵינוֹ, נוֹתֵן לְעֵשָׂו הוֹנוֹ. כד) כָּל מַשָּׂא לֹא יִכְבַּד עָלֶיךָ, אִם לֹא כָשַׁל כֹּחַ סִבְלֶךָ. כה) כָּל עוֹד עוֹרֵק דּוֹפֵק בְּקִרְבֶּךָ, אַל תִּוָּאֵשׁ מֵחַיֶּיךָ. כו) כָּל עִיר וְשַׁעַר, יֵשׁ לָהֶם בַּעַר. כז) כָּל צִפּוֹר יָשִׂים קִנּוֹ אֵצֶל בְּנֵי מִינוֹ. כח) כָּל צִפּוֹר לְמִינָהּ אוֹהֶבֶת אֶת קִנָּהּ. כט) כָּל קָטָן מַקְטִין. ל) כָּל רָעָה וְלֹא אִשָּׁה רָעָה. לא) כָּל שׁוּעָל יְהַלֵּל זְנָבוֹ, וְכָל סוֹפֵר מִכְתָּבוֹ. לב) כָּל שֶׁרוֹחַ עַצְמוֹ נוֹחָה בְּשֶׁלּוֹ, סִמָּן יָפֶה לוֹ. לג) כָּל תּוּכַל לַעֲשׂוֹת אַתָּה בִּידֵי זָר אַל תַּעַשׂ, אָז תִּנָּצֵל מִנֵּזֶק תֶּחֱשַׂךְ מִכַּעַס. לד) כֶּלֶב הָעוֹזֵב אֲדוֹנָיו וְרָץ אַחֲרֶיךָ, יְדֵה בּוֹ אֶבֶן וְהַרְחִיקֵהוּ מֵעָלֶיךָ. לה) כֶּלֶב בַּחֲצַר אֲדוֹנֵהוּ, עַז כָּאֲרִי הִנֵּהוּ. לו) כְּלוּם יֵשׁ אָב שֶׁשּׂוֹנֵא אֶת בְּנוֹ. לז) כְּמוֹשֵׁל כֵּן שׁוֹטְרָיו, וּכְרָאשֵׁי הָעִיר כֵּן יוֹשְׁבֶיהָ. לח) כֹּסֶה מַחֲלָתוֹ לֹא בִמְהֵרָה תִצְמַח אֲרוּכָתוֹ. לט) כֶּסֶף מְטַהֵר מַמְזֵרִים. מ) כַּפַּיִם עֲשׁוּקוֹת בַּדָּם, אֵין מַיִם וּבֹרִית לְרַחֲצָם. מא) כְּפֶרֶץ רָחָב תֶּאֱתֶה מַחֲלָה, וְאַף לְאַט לְאַט תִּכְלֶה. מב) כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִקִּנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ, אֵין חוֹלֶה עָלָיו בְּצָרָתוֹ וְאִישׁ לֹא יִתְעָרֵב בְּשִׂמְחָתוֹ. מג) כֹּרֵת עִם נָבָל בְּרִית, נִשְׁעָן עַל חֲנִית. מד) כְּשֶׁאֵין בַּעֲלַת הַבַּיִת הֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ צֹפִיָּה, לַקָּקָן

הֶחָתוּל וּבַמְּלְתָּחוֹת שְׂאִיָּה. מה) כְּשֶׁאֵין דָּגָה לֶחָג, קוֹרְאִים לַסַּרְטָן דָּג. מו) כְּשֶׁאֵין מְאוּמָה בִּקְדֵרָה, רַבָּה הַמְּהוּמָה בַּבַּיִת. מז) כְּתֹנֶת אַחַת לָאֱמֶת, וְלַשֶּׁקֶר שִׁבְעִים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים.

* * *

א) לֹא הַמַּעֲטֶה יְפָאֵר אֶת עוֹטֵהוּ, אַךְ הָעוֹטֶה אֶת מַעֲטֵהוּ. ב) לֹא כָּל הַקָּרוֹב קָרוֹב, וְלֹא כָּל הָרָחוֹק רָחוֹק. ג) לֹא מִכָּל פֶּרַח תִּרְדֶּינָה הַדְּבוֹרִים דְּבַשׁ. ד) לֹא מְעוּקְצָךְ וְלֹא מִדּוּבְשָׁךְ. ה) לֹא רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ, אֵינָה רְאָיָה לְדִינֵנוּ. ו) לֹא תְבַיֵּשׁ וְלֹא תִתְבַּיֵּשׁ. ז) לֹא תִרְתָּח וְלֹא תֶחְטָא. ח) לֵב כְּסִיל כְּפָרוּר נָקוּב, וְכָל לֶקַח טוֹב זוֹב יָזוּב. ט) לַהֲקַת פִּשְׁעִים עִוְרִים וְעֵינַיִם יֵשׁ, כִּנְעֹרֶת פִּשְׁתָּה בַהֲרִיחָה אֵשׁ. י) לוּ בֶּן אָדָם יִפְקַח עֵינַיִם, יִלְמַד לְאַהֲבָה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם. יא) לוּחוֹת מֻנָּחִים בָּאָרוֹן. יב) לִוְיָתָן בְּחַכָּה הוּעֲלָה, מַה יַּעֲשׂוּ דְּגֵי הָרְקָק? יג) לוּלֵא הָיָה הַסָּכָל שֶׁלִּי, כִּי עַתָּה שָׂחַקְתִּי גַּם אֲנִי. יד) לוּלֵא יָחְטְאוּ הַקּוֹלְעִים אֶל הַשְּׂעָרָה, כָּל הַחִצִּים יָבֹאוּ הַמַּטָּרָה. טו) לְטוֹבָתוֹ וּבִרְכָתוֹ נִשְׁבְּרָה רֶגֶל פָּרָתוֹ. טז) לְיוֹעֲצִים רַבִּים שְׁאַל וּקְשׁוֹב, וְשִׂכְלְךָ אַתָּה אַל תַּעֲזוֹב. יז) לְכָל חֵפֶץ יֵשׁ

עֵת, וּלְכָל עֵת יֵשׁ חֵפֶץ. יט) לַכֹּל יֵשׁ צָבָא, גַּם לְשִׂמְחָה
גַּם לִדְאָבָה. כ) לְכָל עֶצֶם תָּאֳרוֹ, וּלְכָל פֹּעַל הֲדָרוֹ.
כא) לְנֶגֶד הָאֶגְרוֹף אִישׁ אֱמוּנָה, אֵין חָכְמָה אֵין עֵצָה
וְאֵין תְּבוּנָה. כב) לַנְּמָלָה לְכוּ תִּרְאוּ תֶּחְכָּמוּ, כִּי שׂוֹנְאֵי
עֲבוֹדָה יֶאְשָׁמוּ. כג) לָעַכְבָּרִים רָזוֹן כָּל תָּפֵל מָזוֹן,
וּבְשָׂבָע לָעַכְבָּר גַּם הַקֶּמַח מָר. כד) לְפִי בִּגְדְךָ
יַקְדְּמוּךָ, וּלְפִי שִׂכְלְךָ יְלַוּוּךָ. כה) לְפִי מִדַּת קוֹמָתְךָ
הָכֵן לְךָ בֶּגֶד, וּלְפִי מַצַּע מִטָּתְךָ כֵּן הִשְׂתָּרֵעַ. כו) לְפִי
מַנְגִּינוֹת הַזְּקֵנִים יָחוֹלוּ בְּנֵי הַנְּעוּרִים. כז) לִפְנֵי רַעַם
בָּרָק, וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה. כח) לְפֶתַע פִּתְאֹם שִׂמְחָה
כִּי תַגִּיעַ, תַּעֲבוֹר תַּחֲלוֹף עַד אַרְגִּיעַ. כט) לִקְצַר
רוּחַ גְּדוֹלִים שִׁבְעָתַיִם פִּגְעֵי הַחַיִּים. ל) לָרָעֵב
בְּרַעֲבוֹנוֹ יֶעֱרַב כָּל בָּר, וְלַצָּמֵא בְּצִמְאוֹנוֹ יִמְתַּק כָּל
מָר. לא) לַשָּׁוְא יִתְאוֹנְנוּ עֲשׁוּקִים נֶעֱלָבִים, אִם כִּיס
אֶחָד לַשּׁוֹפֵט וְלַגַּנָּבִים. לב) לְשׁוֹן אֶפְעֶה יִמְחַץ רַק
לַקָּרוֹב אֵלֶיהוּ, וּלְשׁוֹן אָדָם מִקְצֵה עוֹלָם עַד קָצֵהוּ.
לג) לָשׁוֹן אָרוֹךְ לְשׁוֹר פָּר, וּלְכֹחַ הֲגוּת יִקְצָר.
לד) לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ אָדָם לִבְנוֹת בִּנְיָן, וְאֶת מְחִירוֹ אֵין
אִישׁ יוֹדֵעַ הַמִּנְיָן.

* * *

א) מֵאָה מְלָאכוֹת וּמְעַט בְּרָכוֹת. ב) מְאַחֵר בַּנֶּשֶׁף לֹא יַעֲשִׁיר, וּמַשְׁכִּים בַּבֹּקֶר לֹא יִוָּרֵשׁ. ג) מַאֲכַל חֲרוּבִין לְהַשְׁקִיט רַעֲבוֹנוֹ, מַחֲזִיר אֶת הַיְהוּדִי בִּתְשׁוּבָה לְקוֹנוֹ. ד) מִבֵּין הַחוֹחַ תֵּצֵא שׁוֹשַׁנָּה. ה) מַה בֶּצַע בְּדִבּוּר שְׂפָתַיִם, אִם לִפְעֻלָּה אֵין יָדַיִם. ו) מַה־שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה, וּמַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה. ז) מַה שֶּׁכְּבָר הָיָה וְעָבַר, יוֹדֵעַ גַּם הַכְּסִיל וְהַבַּעַר. ח) מוֹכֵר נַפְשׁוֹ בְּעַד תַּאֲוָתוֹ, עֹכֵר שְׁאֵרוֹ חֹמֵס נִשְׁמָתוֹ. ט) מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֶרְךָ. י) מְחֹסֶר אֲשֶׁר תִּתֵּן בַּכֹּשֶׁר, טוֹב מְעַט מֵאֲשֶׁר תִּתֵּן בָּעֹשֶׁר. יא) מַחֲשָׁבָה בַּלַּיְלָה וּמַעֲשֶׂה בַּיּוֹם. יב) מִטִּפָּה לְטִפָּה נִתְמַלֵּא הַהִין. יג) מִי שֶׁאָכַל אֶת הַתַּבְשִׁיל יוֹדֵעַ טַעְמוֹ. יד) מִי שֶׁבָּרָא יוֹם בָּרָא פַּרְנָסָתוֹ. טו) מִי שֶׁשָּׁמַר אֶת הָאָבוֹת יִשְׁמוֹר אֶת הַבָּנִים. טז) מַיִם נָחִים נִסְרָחִים וְנִדָּחִים. יז) מִכְשׁוֹלִים בְּאֵין סוֹד, וּבְרֹב יוֹעֲצִים מַר מְאֹד. יח) מַלְאַךְ הַמָּוֶת מַשְׁחִית וּמְכַלֶּה, וּכְמוֹ צַדִּיק וְיָשָׁר מִתְעַלֶּה. יט) מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. כ) מֶלֶךְ בָּאָדָם–רֹאשׁוֹ. כא) מְמָאֵן בִּהְיוֹת לְאֵל יָדוֹ, הוּא יֹאבֶה בְּיוֹם אָזְלַת יָדוֹ. כב) מְמַהֵר לִתְבֹּעַ מְאַחֵר לִפְרֹעַ. כג) מִמִּשְׁפַּחַת גַּמָּדִים כִּי יָצָאתָ,

זְכוֹר מַצָּבְךָ וְדַע מֵאַיִן בָּאתָ. כד) מִמְּתִינוּת יֵצֵא רָשַׁע
וּמִמְּהִירוּת חֵטְא וָפֶשַׁע. כה) מַס לֹא תְשַׁלֵּם, רֵעַ, אַל
נָא תְחַוֶּה דֵעַ. כו) מִסּוּף וְקָנֶה בַּיִת לֹא יִבָּנֶה. כז) מְעַט
בָּן אָדָם מַאֲוַיֶּיךָ, וְיִצְעֲרוּ גַם מַחֲסוֹרֶיךָ. כח) מְעַט
בְּרִיצָה נִמְהָרָה, וְלֹא תַרְבֶּה בַחֲזָרָה. כט) מַעֲפִיל
עֲלוֹת בְּלִי עֲלִיּוֹת, נֹפֵל בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת. ל) מִמָּה אֶחָד
תּוֹצָאוֹת לַקֹּר וְלַחֹם. לא) מִקּוֹל כֶּלֶב נֹבֵחַ, לֹא יֶחְפַּר
הַיָּרֵחַ. לב) מִקִּיר נָטוּי נְטֵה, וּמֵחֶבְרַת בֹּגֵד שְׂטֵה.
לג) מִקָּנֶה לֹא תִכְרַת קוֹרָה, וּמִיֶּלֶד לֹא תִלְמַד תּוֹרָה.
לד) מִקְצָת הַנֶּפֶשׁ כְּכָל הַנָּפֶשׁ. לה) מַרְבֶּה לְמַלֵּל
כְּבוֹדוֹ מְחַלֵּל, וַאֲמָרִים עֹצֵר נַפְשׁוֹ נֹצֵר. לו) מַרְבֶּה
נְכָסִים מַרְבֶּה דְאָגָה. לז) מִרְבַּץ חֲזִיר בַּאֲגַם רָפֶשׁ,
וּבְקֶרֶב נָאֱלָחִים מוֹשַׁב טְמֵא נֶפֶשׁ. לח) מַרְגָּלִית בְּכָל
מָקוֹם שֶׁהִיא מַרְגָּלִית שְׁמָהּ. לט) מֵרוֹב עֵצִים לֹא
יֵרָאֶה הַיַּעַר, וּמֵרוֹב בָּתִּים הַשַּׁעַר. מ) מֶרֶץ יָשִׂים
נָהָר לֶחָרָבָה, וְרִפְיוֹן עֵדֶן לָעֲרָבָה. מא) מְשַׁח בַּשֶּׁמֶן
בְּלִיַּעַל, וְרֵיחוֹ מִזֶּפֶת יַעַל. מב) מָשָׁל וּמְלִיצָה יִשָּׂא
כְסִיל, בְּנֶקֶב מַחַט יַכְנִיס פִּיל. מג) מְשַׁנֶּה מָקוֹם מְשַׁנֶּה
מַזָּל. מד) מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ יֵצֵא צֶפַע. מה) מִתּוֹךְ צָרָה
רְוָחָה, מִתּוֹךְ אֲפֵלָה אוֹרָה. מו) מִתְעַשֵּׁר וְאֵין כֹּל,
כִּמְנַגֵּן וְאֵין קוֹל. מז) מֶתֶק שְׂפָתַיִם וְרוּחַ נְדִיבָה,

לְמְשִׁיבַת נָפֶשׁ נְתִיבָה. מח) מִתְרוֹעֵעַ עִם נְבָלִים, מְהַלֵּךְ עֲל גֶּחָלִים.

* * *

א) נִבְזֶה הֶחָנֵף בְּכָל תְּנוּעוֹת אֵבָרָיו, וְרַבִּים יִשְׁתּוּ בְּצָמָא דְבָרָיו. ב) נָבִיא וְהֶדְיוֹט אֵינָם שָׁוִים. ג) נֵזֶק וְסַכָּנָה מוֹלִידִים הֲבָנָה. ד) נַחֲלַת שָׂדֶה דוֹרֶשֶׁת חֲרִיצוּת, וְאוֹצַר כֶּסֶף עֲרִיצוּת. ה) נָטַשׁ הַשָּׂטָן אֶת הָאָרֶץ וְיוֹשְׁבֶיהָ, כִּי בְמָשְׁחָתָם גַּם בִּלְעָדָיו תִּרְגַּז תַּחְתֶּיהָ. ו) נַעֲשָׂה אָדָם רָשׁ מִלְמַטָּה, נַעֲשָׂה רָשׁ מִלְמַעְלָה. ז) נָקֵל מְאֹד לִקְרוֹא וְכָבֵד מְאֹד לִמְצוֹא–אִישׁ שֶׁכָּל מְגַמָּתוֹ רַק לְטוֹבַת עֲדָתוֹ. ח) נֵרְדְּ וּכְפָרִים רֵיחַ יוֹצִיאוּ, וּמַעֲשֵׂי יְשָׁרִים שֵׁם יַשְׁמִיעוּ. ט) נֶשֶׁר יַדֶא בִּרוּם שָׁמַיִם, וְאַרְצָה יֵרֵד לְבַקֵּשׁ טָרֶף. י) נִתַּן הָרֹאשׁ לָאָדָם לְמַעַן הַדַּעַת, לֹא לְמַעַן חֲבוֹשׁ הַמִּגְבַּעַת.

* * *

א) עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה. ב) עַבְדּוֹ שֶׁל חָבֵר הֲרֵי הוּא כְּחָבֵר. ג) עֲבֵרָה מְטַמְטֶמֶת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. ד) עֻגּוֹת מַצּוֹת וְחָלָב לְאָכְלָה יִמְצְאוּ חֵן, אַךְ לֹא לָלֶכֶת הַחַדְרָה אַחֲרֵי כֵן. ה) עֲטַלֵּפִים נִבְהָלִים

נֶחְפָּזִים, אוֹת כִּי לְאוֹר הִגִּיעַ הַתּוֹר. ו) עֵינֶיךָ רָאמוֹת וְגָבִישׁ, וְעֵין זָר אֶבֶן אֶלְגָּבִישׁ. ז) עַל נְקַלָּה יִנָּטַע עֵץ, אַךְ לֹא בִמְהֵרָה יֵאָכֵל פִּרְיוֹ. ח) עַל עֲרֵמַת חָצִיר יִרְבַּץ הַכֶּלֶב, מִמֶּנָּה לֹא יֹאכַל וּלְאַחֵר לֹא יִתֵּן. ט) עִם כָּל אָדָם לְהִתְהַלֵּךְ לִשְׂמֹחַ, וּבְאֶחָד מֵאֶלֶף לִבְטֹחַ. י) עִם רֵעַ טֶרֶם גֵּרַתָּ, אֶת רוּחוֹ לֹא חָקַרְתָּ. יא) עָנִי חָשׁוּב כַּמֵּת. יב) עָנְשׁוֹ שֶׁל בַּדָּאִי אֲפִילוּ אוֹמֵר אֱמֶת אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ. יג) עִקַּר כָּל הַיְחָסִים עֹשֶׁר וּנְכָסִים. יד) עָקָר לֹא יִדְאַג לְתַחֲלוּאֵי יְלָדִים, וְעָנִי לֹא יִירָא מַשָּׂא מֶלֶךְ וְשָׂרִים. טו) עֵת עִקְשִׁים עִם נְלוֹזִים נִפְתָּלִים, יִפְּלוּ נְקִיִּים חֲלָלִים. טז) עִתִּים חֲדָשׁוֹת, זְמִירוֹת חֲדָשׁוֹת.

* * *

א) רִאשׁוֹן שֶׁבְּגַנָּבִים הוּא הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת. ב) רַב אָדָם יָכֹף הַשֶּׁכֶם, לְבַל יִשָּׁבֵר לוֹ מַטֵּה לָחֶם. ג) רַבִּים יְבַקְשׁוּ חֶסֶד וְאַף מְעַטִּים יִזְכְּרוּהוּ. ד) רוֹב בְּנֵי אָבוֹת בַּיְשָׁנִים. ה) רוֹב מַמְזֵרִים פִּקְחִים. ו) רוֹב עֲבָדִים גֵּאִים. ז) רוֹב עֲנִיִּים טוֹבֵי לֵב הֵם. ח) רוֹצָה אִשָּׁה בְּבָחוּר מִסְכֵּן מִבְּזָקֵן עָשִׁיר. ט) רַע לַשָּׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת זֶהוּ רָשָׁע רָע. י) רָעָה אַל תְּבַקֵּשׁ לְשׂוֹנַאֲךָ,

כִּי אִם טוֹבָה לְנַפְשְׁךָ. יא) רְצוֹנְךָ לָלֶכֶת בִּמְסִלָּה סְלוּלָה, תְּנָה גַּם לַאֲחֵרִים לַעֲבוֹר בָּהּ. יב) רְצוֹנְךָ לִסְתּוֹם פִּי לֵץ לְבַל יָלִיץ וְשָׂרָק, הַרְחֵב פִּיהוּ וּמַלְאֵהוּ מָרָק. יג) רָשָׁע שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ אַל תִּתְגָּרֶה בּוֹ.

* * *

א) שִׁבֳּלִים רֵיקוֹת תְּרוֹמֵמְנָה רֹאשׁ. ב) שֹׁגֶה בַּעֲמָקִים לֹא לוֹ, תְּבֹאֵהוּ דְאָגָה וּדְאָבָה לֹא לוֹ. ג) שׁוֹטֶה אֵין לִבּוֹ נוֹדְבוֹ. ד) שֶׁלְּךָ קוֹדֵם לְשֶׁל כָּל אָדָם. ה) שָׁמַע קוֹל חֲרָשָׁא, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ חוֹרְשָׁה. ו) שִׂנְאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוּרָה. ז) שֵׁנָה אַחַת מִשִּׁשִּׁים לְמִיתָה. ח) שְׁנַיִם נִצִּים עַד בֹּשׁ, שְׁנֵיהֶם חַטָּאִים אוֹ פְּתָיִים. ט) שֶׁקֶר קַל מִסְּבִין, לָכֵן נוֹשְׂאָיו מְרֻבִּין. י) שֶׁקֶר נָכוֹן לְצֶלַע, וֶאֱמֶת עוֹמֶדֶת עַל סָלַע.

* * *

א) תַּבְשִׁיל שֶׁל שַׁבָּת רֵיחוֹ נוֹדֵף. ב) תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָדִיר, תָּדִיר קוֹדֵם. ג) תּוֹלִין אֶת הַקַּלְקָלָה בִּמְקוּלְקָל. ד) תְּחִלַּת נִיסָּה נְפִילָה. ה) תַּלְמִידֵי חֲכָמִים קְטַנִּים מְחַדְּדִים אֶת הַגְּדוֹלִים. ו) תִּקְוָה וְתוֹחֶלֶת מְבִיאוֹת רַבִּים לִידֵי אִוֶּלֶת.